

LELKIPÁSZTOR

• EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT •



Diakónia – a kezek evangéliuma

5

**GREGERSEN-LABOSSA
GYÖRGY**

*Szemlélődés az ikon előtt
A mindennapi diakóniától az
asztaloknál végzett szolgálaton át
a szervezett egyházi diakóniáig
– teológiai mozaikok*

BUDA ANNAMÁRIA

*Az evangélikus diakóniai munka
átalakulása a 2. világháború után*

**ROSTÁNÉ RIEZ ANDREA –
JOHANN GYULA**

*Spirituális önismeret – Ahol az ég
és a föld összeér*

Kedves Olvasó!

Gregersen-Labossa György tanulmányában az István protomártír diakónust ábrázoló ikon elemzésétől kiindulva teológiai mozaikokon keresztül jut el a Magyarországi Evangélikus Egyház Diakóniai stratégiájához, vagyis a jelen és jövő kihívásaihoz. A tanulmány a 20. századi magyar evangélikus diakónia egyháztörténeti hátterét mutatja be, majd az elmúlt harmincöt év intézményi fejlődésére fókuszál, és felhívja a figyelmet a szükséges teológiai eszmélés irányaira.

Az evangélikus diakóniai munka átalakulása a 2. világháború után című dolgozatában Buda Annamária megállapítja, hogy a második világháború után, miközben a kommunista hatalom fokozatosan szűkítette az egyházak működését, az evangélikus egyház új formákat keresett a diakóniai szolgálat folytatására. Sztéhlo Gábor megerősítette a gyülekezetek felelősségvállalását. Bár az egyházak korlátozásokkal működhettek, a diakóniai munka fennmaradt, és alapot adott a rendszerváltás utáni fejlődéshez.

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem *Spirituális önismeret* szemináriumának tartalmi elemeit mutatja be Rostáné Riez Andrea és Johann Gyula munkája. A spiritualitás és az önismeret definitív karakterű megközelítésétől indulva vezetik végig az olvasót egy-egy alkalom lehetséges folyamatán. A tanulmány íróinak az is célja volt, hogy személyes megérintettségüket és tapasztalataikat – hallgatóként és oktatóként – megoszthassák az érdeklődőkkel, abban bízva, hogy ezek mások számára is jelentőséggel bírnak.

Az igehirdetési előkészítők *menybenemtel ünnepétől Szentháromság ünnepéig* segítik az igehirdető készülését. Örömteli olvasást kíván

a szerkesztő

Májusi számunk szerzői

Buda Annamária, a Sztéhlo Gábor Evangélikus Szeretetszolgálat intézményvezetője – Budapest

Decmann Tibor lelkész, az Agape Evangélikus Szeretetszolgálat intézményvezetője – Lajoskomárom

Fülöp Attila lelkész – Budapest

Gregersen-Labossa György lelkész, az MEE Diakóniai Bizottságának elnöke – Budapest

Hegedűs Szilvia lelkész – Kötcsé

Johann Gyula lelkész, a Diakóniai Képzési Központ vezetője – Budapest

Keczkó Szilvia lelkész, doktorandusz – Budapest

Lázár Zsolt esperes, az Ótemplomi Szeretetszolgálat intézményvezetője – Szarvas

Matisz Jánosné Széll Éva Anna lelkész – Mende

Nagy Dániel lelkész – Bakonyszombathely

Rosenbergerné Babka Anna lelkész – Galgagyörk

Rostáné Riez Andrea egyetemi adjunktus,

szociálpedagógus – Győr

Sághy Balázs lelkész – Domony

Seffer Valentina hitoktató, doktorandusz – Budapest

A Lelkipásztorban publikált tartalmakra a Creative Commons BY-NC-ND 4.0 licenc feltételei érvényesek.



Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor

Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

ÖJS szerkesztő: Jasper-Makay Emese

A szerkesztőbizottság tagjai

Angyal-Cseke Csaba

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Johann Gyula

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050, e-mail: gabor.rosz@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Borítóterv: Jánosi Nikolett

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 18 300 Ft; fél évre: 9150 Ft. Egy szám ára: 1750 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Virtuóz Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: a kft. ügyvezetője

ISSN 0133-2821 (nyomtatott)

ISSN 2786-2585 (online)



2 133 282 11 25050



Istensegíts!

Jóel 1,19–20

■ MATISZ JÁNOSNÉ SZÉLL ÉVA ANNA

Létezik egy ilyen nevű falu, amelyet csíki székelyek alapítottak 1776-ban, miután elmenekültek a mádéfalvi veszedelem után.

Amíg jól megy az életünk, és nincsenek különösebb gondjaink, bajaink, természetesnek vesszük mindazokat a dolgokat, amelyek pedig Isten áldásai. És eszünkbe sem jut Istennek hálát adni, vagy hódolattal imádni őt. Pedig Istent megilleti az imádatunk és a hódolatunk.

Azonban bekövetkezhetnek bajok az életünkben, miként Jóel idejében is: Júdat sáskacsapás és szárazság sújtotta. Amikor a mai bajokat látjuk, akkor mire gondolunk? Tele vannak a hírek a klímaváltozással mint fenyegető veszélyről szóló hírrel. Látunk képsorokat pusztító tüzekről, másutt pedig mindent elsöprő áradásokról. Háború dúl a közelünkben, és azzal riogatnak, hogy lesz egy újabb világjárvány. Látjuk, hogy a mikro- és nanoműanyagok mennyire elszennyezték a Földet, és például a növényekbe jutva azok fotoszintézisét akadályozzák, így például a búzának lecsökken a jövőben a termőképessége – olvastam nemrégiben.

Kell ebben látni valamit, vagy ez az élet rendje, és majd megoldódik valahogy? Az optimisták azt mondják, hogy a bajok hamarosan véget érnek, nem kell aggódni. A tudomány mindenre megadja a megoldást. A pesszimisták szerint pedig minden egyre rosszabb lesz. A vészmadarak minden borkorban ellenséget vélnek felfedezni, a csúfolódók pedig megkérdőjelezik a hírek igazságértékét, és azt mondják, eddig is minden ilyen volt, és ilyen is lesz.

A gyakorlatias emberek pedig, mint Jóel is, az Úr igéje felől nézik az életet. Jóel a jelen csapásaiban meglátta „az Úr napját”: *„Közel van már az Úr napja, pusztulás jön a Mindenhatótól!”* (15. vers) Jóel azt kereste és azt tolmácsolta, hogy a csapásokon keresztül mit mond Isten nekünk, és mi az ő akaratja. Három dolgot látott meg kora eseményeiben: a közvetlen sáskacsapást mint az Úr figyelmeztetést; Assíria jövőbeni betörését mint az Úr büntetését; és a távoli jövőben bekövetkező ítéletet, amelyet az Úr tart az egész világ felett.

A különböző csapások, krízisek, gazdasági válságok ma is tanítanak bennünket. Először is arra, hogy ne legyünk elbizakodottak, és ne gondoljuk azt, hogy megy Isten nélkül is az életünk. Vegyük észre, hogy Isten teremtette a világot és benne bennünket is, és a világ azért működik, és azért nem esik össze, mert Isten fenntartja, működteti, hogy nekünk meglegyenek az életfeltételeink. Mi ezt természetesnek vesszük, és bele sem gondolunk, hogy mi lenne, ha Isten valóban magára hagyná a világot. Sokkal komolyabban kellene vennünk a Miatyánk negyedik kérését, ahol azt imádkozzuk, hogy „a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”!

Jóel látta a szenvedő természetet: „*Hogy nyögnek az állatok!*” (18. vers) Erről beszél Pál apostol Róm 8,18–22-ben: a teremtett világ „hiábavalóság alá van vetve”, „sóhajtozik és vajúdik”, és várja „Isten fiainak a megjelenését”. Amikor látjuk a természetben a romlást és az emberek között a szenvedést, akkor emlékeznünk kell bűneinkre, és bűnbánattal kell megállnunk Teremtőnk előtt. Mert az én bűnöm okozta mindezt. Nemcsak magamnak ártottam bűneimmel, hanem mindenki másnak, és leginkább Teremtőm ellen vétkeztem.

Az átlagos hétköznapiakon könnyen sodródunk egyik napról a másikra, amikor igyekszünk megvalósítani céljainkat és ellátni feladatainkat, és megelégedünk a lelkiekről. Isten azért enged meg csapásokat, kríziseket, hogy emlékeztessen bennünket arra, hogy valójában tőle függ az életünk, minden jó tőle származik, és neki köszönhetjük azokat. Mennyire tudunk bízni a tudományban, az emberi jövőben, az emberi létesítményekben! Azt gondoljuk, hogy mindig fog folyni a víz a csapból, és működik az internet, lesz áram. Mert olyan jól felépítettük a társadalmunkat. De a mindent elsöprő árvíz, a tenger alatti kábelszagató földrengések, a drágulás, amikor alig lesz pénzünk a legszükségesebbekre, megmutatják, hogy milyen semmit ér az a mesterséges rendszer, amit kiépítettünk, és amitől a megváltást vártuk. Azonkívül pedig ígéretünk van rá, és gondolnunk kellene erre is, hogy Jézus Krisztus visszajön, és megítéli az egész világot.

De nem elég megalázkodnunk. Isten azt akarja, hogy imádkozunk: vallást tegyünk az ő nevéből, térjünk meg bűneinkből (2Krn 6,26–27), és hívjuk segítségül az ő nevét, mi pedig dicsőíteni fogjuk őt, mert megsegített (Zsolt 50,15). A második parancsolatnál Luther magyarázatában Isten egyenesen megparancsolja, hogy minden bajban hívjuk segítségül Isten nevét.

„Hozzád kiáltok, Uram, mert...” – és sokféle lehet a folytatás. Nem mindegy, hogy kihez kiáltok, kiben bízom, kitől várom az igazi segítséget. Sok ember ma már sajnos még a bajban sem kiált Istenhez, és ez a mélypont. Újra meg kell tanulnunk imádkozni, őszintén kitárni a szívünket a mi Urunk, Jézus Krisztus előtt, és elmondani saját szavainkkal, ami bennünk van. Tudatosítanunk kellene, hogy fontos az imádság, mindennap. Törekednünk kellene, hogy a gyülekezetek tagjai megtanuljanak és tudjanak imádkozni, és ezt szívesen és örömmel tegyék. Valódi imaórákra lenne szükség közösségeinkben, és fantasztikus áldásokat tapasztalhatnánk meg. A baj azért is lehet, hogy megtanítson imádkozni.

A legfontosabb azonban, még mielőtt bármit is kérnénk az Úrtól, hogy megértsük, mit végzett ő el értünk a kereszten. Hogy milyen nagy dolog volt a megváltói munkája értünk, amely majd a teremtett világra is ki fog hatni, és eljőhet a nagy helyreállítás. Hogy minden bűnünkért ő fizette meg az árat, és a bűnbocsánat mellett még igazságával is megajándékoz, ha hiszünk benne. Kérnünk kell a bűnbocsánatot, és megkapjuk. És tegyük ezt naponként.

Hozzád kiáltok, Uram, mert mindennap rászorulok a te kegyelmedre! Már nem kell ehhez semmiféle természeti csapás, hogy meglássam kicsiségem, gyengeségem és tehetetlenségem. Mert látom, hogy nélküled elbukom a bűneim elleni harcban. A te segítségedre szorulok, hogy egyáltalán megálljak a hitben. Időközben arra is rájöttem, hogy való igaz: nélküled semmit sem cselekedhetem (Jn 15,5). Minden pusztá emberi erőlködés és igyekezet az életemben, ha nem a te Lelked támogat és vezet. Nélküled nem állnám ki a hitpróbákat sem, és nincs semmim, amit ne tőled kaptam volna. Nincs mivel dicsekednem. Tőled függ az életem! De hálát adok, hogy te kicsiségem ellenére elfogadsz, és képessé teszel, hogy megtegyem, amit rám bízál.



Szemlélődés az ikon előtt

A mindennapi diakóniától az asztaloknál végzett szolgálaton át a szervezett egyházi diakóniáig – teológiai mozaikok

■ GREGERSEN-LABOSSA GYÖRGY

Magyarországi Evangélikus Egyház
Diakóniai Bizottság
evangélikus lelkész bizottsági elnök
E-mail: gyorgy.labossa@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.5.1

- A tanulmány célja, hogy a *Lelkipásztor* folyóirat tematikus számában a diakóniával kapcsolatos tanulmányokhoz teológiai felütést adjon. Az ikon elemzésétől kiindulva, teológiai mozaikokon keresztül jutunk el a Magyarországi Evangélikus Egyház diakóniai stratégiájához, vagyis a jelen és a jövő kihívásaihoz. A tanulmány külön hangsúlyt helyez az Apostolok cselekedetei könyve 6. fejezetének első hét versére, amelynek elemzése szorosan kapcsolódik a diakóniai ikonról leírt gondolatokhoz. Rövid történeti összefoglaló után a tanulmány a 20. századi magyar evangélikus diakónia egyháztörténeti háttérét mutatja be. A tanulmány végül az elmúlt harmincöt év intézményi fejlődésére fókuszál, és felhívja a figyelmet a szükséges teológiai eszmélés irányaira.

Kulcsszavak: ikon / szemlélődés / ApCsel 6,1–7 / belmisszió / oltártól oltárig

Mindenekelőtt szemlélődésre hívom a *Lelkipásztor* diakóniai tematikájú számának olvasóit. Az ikon szent kép, képmás, amely ablakot nyit a szentháromsághit misztériumára. Papp Miklós görögkatolikus teológus szemléletesen írja a karácsonyi ikon etikájáról írt remek könyvében: „Szokták mondani, hogy az ikonok »ablakok«, amelyeken át lehet tekinteni egy másik világra, Isten országára. Az ikon fátyol: rámutat a teológiai misztériumra, de el is rejti azt.” (PAPP 2018, 8. o.) Íme, most előttünk az ikon, amely István protomártír diakónust ábrázolja. Fátylon át szemléljük e képet, amelyen a diakónia teológiai szépsége tárul fel. István (Στέφανος) neve a korona szóból ered. A mai diakónia szimbóluma a „Kronenkreuz”, magyarul koronás kereszt. István diakónus személyén túl a korona hitvalló módon figyelmeztet a diakónia eszkatologikus dimenziójára. „A szolgálat intenzitását a paruszia feszültsége, vagyis az intenzitást az élő Úrral való közösség adja, aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz. A virasztás ebben az esetben gyönyörű metafora, amely a teremtett idő és az egyház misztikus kapcsolata utal, és eszkatologikus összefüggésbe állítja a diakóniát is.” (*Diakóniai stratégia*, 6. o.) Mindezt tömören foglalja össze a Jelenések könyve gyönyörű biztatása: „Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.” (ὁ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ) (Jel 2,10b)

Szemlélődjünk! Nyugtatás beidegződéseink ellenére törekedjünk az egységben látásra, hogy a



fátyolos teológiai misztérium hatása alá kerülhesünk! Tekintsünk az antik viseletben álló teljes alak kezeire, mert a kezek szerepe kiemelten fontos a diakóniában. Ezt nemcsak Sztéhlo Gábor ismerte fel, aki a diakóniát a „kezek evangéliumának” nevezte el, hanem ennek jóval korábbi, középkori forrását is felfedezhetjük egy imádságban. „Mi vagyunk Krisztus kezei. Krisztusnak nincs más keze, csak a miénk, amellyel művét folytatni akarja.”¹ A diakónus bal kezét fehér kendő fedi, amellyel egy kis tégelyt tart a kezében. A fehér szín az ikonfestés szabályaiban a tisztaságra utal. A tiszta golyos az orvoslás és ápolás elengedhetetlen kelléke. A kezében tartott tégelyben pedig mirha vagy gyógyító olaj van, amely Jézusnak a samaritánusról szóló példázatában (Lk 10,25–37) a bajba jutott és segítségre szoruló felebarát iránti irgalmas gondoskodást idézi meg. A diakónus jobb kezében azonban egy füstölőt tart. A füstölés archaikus vallásos rítus, amelynek gyakorlata ősidők óta zajlik, és az Őszö-vetség áldozati kultuszában is fontos szerepet ját-

szott. A kereszténységben „[a]z incenzálás az imádás jele, szimbolikus kifejezése a Szentek imádásának” (VERBÉNYI–ARATÓ 1988, 252. o.). A mennyei istentiszteleten pedig az aranycsésze telve van füstölőszerezrel (Jel 5,8). A diakónus jobb kezével éppen működésbe hozza a füstölőt, tehát az ikon az oltári szolgálatot is ábrázolja. E ponton szemlélődésünk magaslatára értünk, mert világos, hogy a Krisztus egyházának diakóniájába meghívott tanítvány kettős szolgálatban áll, mert az oltártól, a szent tömjénfüst felhőjéből indul a hétköznapi szenvedéseinek enyhítésére. A képet szemlélve látjuk, hogy István vértanú diakónus éppen munkában áll, és mindkét keze foglalt arra, hogy a kezek evangéliumát hirdesse.

A teológia Johannes Cassianus (4–5. század) óta kétféle utat különböztet meg az életvezetésben, mégpedig a tevékeny és a szemlélődő utat (*vita activa* et *vita contemplativa*). A diakóniát a gyakorlati kereszténység legintenzívebb megnyilvánulásának tartják, tehát az utolsó ítéletről szóló példázatra is gondolva (Mt 25,31–45) a *vita activa* különös hangsúllyal bír. Ugyanakkor éppen Lukács tartja nagyon fontosnak, hogy az evangéliumban páratlan módon rögzítse a Márta házában kialakult konfliktust a vendéglátás mikéntjéről. Jézus végül a szemlélődő Máriára mutat, amikor azt mondja: „*Mária a jó részt választotta, amit nem vehetnek el tőle.*” (Lk 10,38–42) Ékes magyar nyelvünk e konfliktushelyzetet a „máriaság” és „mártaság” egymást kiegészítő tulajdonságában oldja fel, de ugyanerre tanít az *Ora et labora!* – Szent Benedektől eredő – imperatívusza is. Az ikon képi egysége pontosan ezt idézi meg előttünk, és így szintézisre jut szemlélődésünk során a kétféle út összefonódásának evidenciája is: „Az aktivitás magában foglalja a kontemplációt, nem pedig kizárja azt – és viszont.” (LÉPOLD–SZILÁGYI 2021, 52. o.)

¹ 13. századi ima. *Diaconia Christi*, 34. o.

Diakónus – sivatagos vidéken és poron át vezető szolga

Sztehlo Gábor (1909–1974) 1957-ben írta meg *Munka- és házirend* címmel a diakóniában dolgozó munkatársaknak szánt gyakorlati utasításait. Keveházi László is utal az írás bevezető gondolataira, ahol Stehlo a diakónia régi jelentését taglalja (KEVEHÁZI 2010, 8. o.). Stehlo egészen pontosan ezt írja: „A diakónia görög szó. A régi értelme: sivatagon, poron át. Vagyis olyan szolgát jelentett, aki a sivatagban előljárva lépéseivel készítette és könnyítette meg urának az útját. Az Újtestamentumban mindig szolgálatot jelent, ami testi és lelki gondozásra vonatkozik.” (SZTEHLO 1957, 32–33. o.) Stehlo a diakónus szó ógörög jelentését elemzi, amelynek forrását ugyan nem jelöli meg, de némi nyelvtani szövelemzés után elfogadhatjuk megállapítását. Ennél fontosabb, hogy a sivatagi karavánvezető munkájára mint a diakónia analógiájára tekinthetünk, amely segítőszolgálatot és akadálymentesítést jelent. Ez a szolga abban segített, hogy a sivatag homoktengerében elkallódó utas célhoz érjen. Ismét az irgalmas samaritánus alakja rajzolódik ki előttünk, aki felebaráti szeretetből elsősegélyt, ápolást és anyagi áldozatvállalást nyújt a bajbajutottnak, hogy az életben maradjon, és gondos ellátás után ismét talpra álljon.

„Nem helyes az, hogy az Isten igéjét elhanyagolva mi szolgáljunk az asztaloknál” (ApCsel 6,2)

Rummelsberg a mai Bajorország evangélikus vidékén fekszik (Oberfranken), és diakóniai „szent helyként” tekintünk rá, akárcsak a közeli Neuendettelsau. Mindkét település a 19. századi belmissziós mozgalom gyümölcse. Rummelsberg a Johann Hinrich Wichern-féle (1808–1881) férfi diakónusi fraternitás lelki és szolgálati központja, míg Neuendettelsau Wilhelm Löhe (1808–1872) teológiai iskolájából nőtt ki. Mindkét település a mai napig diakóniai intézményeknek és képzési központoknak ad helyet. Rummelsbergben a Philippuskirche (Fülöp diakónusról elnevezett templom) a domb magasán áll, és szentélye falán a hét diakónus freskója néz szembe a padokban helyet foglaló gyülekezettel.² A 19. századi evangélikus belmissziós mozgalom – a pietizmus hatása alatt – a reformatori teológia diakóniai dimenzióját valósította meg. Akkoriban egyházi paradigmaváltás ideje érkezett el, és a vallásháborúk utáni nyomasztó légkörben, az iparosítás gyors és nagy erejű társadalmi transzformációjának sokkoló hatásai között teológusok sora ismerte fel az idők jeleit. A „kísértet járja be Európát – a kommunizmus kísértete” jelmondat alatt szerveződő rémisztő ateista ideológia bontakozását is tapasztalták. Mindez arra sarkallta az evangélikus és római egyház prófétai látással bíró személyiségeit, hogy felrázzák az egyház népét és vezetőit a „halálos álmóból”. A belmisszió fedezi fel újra a diakónia újszövetségi teológiai értelmét, és ezzel a teológiai gondolkodás homlokterébe kerülnek azok a bibliai részek, amelyeket amolyan *locus classicusként* idézünk.

E szövegek közé tartozik az ApCsel 6,1–7. A magyar újfordítású Biblia (2014) fordítói a „görög nyelvűek hét gondozója” sejtelmes címet adták ennek a résznek. A szöveg megértéséhez két teológus, B. T. BARD (1966) és Gottfried SCHILLE (1998) munkáját hívjuk segítségül, hogy ösztönzést kapjunk e teológiai mozaik kifejtéséhez. Schille már a tanulmánya bevezetőjében felhívja a figyelmet arra, hogy a kortárs újszövetségi teológusok szerint az az egyházi hagyomány, mely szerint ebből a bibliai helyből a mai értelemben vett diakónusi szolgálat közvetlenül levezethető volna, ki-

² <https://www.kirchengemeinde-rummelsberg.de/philippuskirche/>.

igazítást, de legalábbis cizellált megközelítést igényel. „Ebben a tekintetben az újszövetségi tudósoknak igazuk van, amikor határozottan ellenzik szövegünk felületes értelmezését. Mindazonáltal az ApCsel 6,1–7 továbbra is alapvető fontosságú a diakónia lényegéről és egyházi jellegéről szóló vita szempontjából, bár egy mélyebb és nem könnyen felismerhető értelemben.” (SCHILLE 1998, 243. o.) Anélkül, hogy éles vitába szállnánk a kortárs teológusokkal, kísérletet teszünk e mélyebb értelmezés kifejtésére.

Az ApCsel 6,1–7 megértéséhez kortörténeti ismeretekre van szükségünk, mert Lukács egy érdekes szociokulturális helyzetet ír le, amikor a görög nyelvű zsidók és a héberek konfliktusáról ír. A Jézus korabeli júdeai és Jeruzsálem környéki zsidó lakosság körében jelen volt egy olyan közösség, amely a diaszpórából költözött vissza, alapvetően a görög nyelvet használta, és a hellén kultúra is hatással volt rá. E társadalmi csoportba szép számmal tartoztak az úgynevezett istenfélők, akik vélhetőleg a prozelitákkal azonosíthatók. Lukács szerint a szerveződő ösgyülekezet közösségi szerkezete tükrözte a zsidó társadalmi viszonyokat. Schille szerint a konfliktus forrása a következőkben rejlik. A korabeli zsidó közösségi élet fontos része volt a szegények gondozása, és az úgynevezett szegénygondozóknak volt a feladata, hogy a rászorulóknak – és ezek között gyakran az özvegyeknek – gyűjtést tartsanak, és péntekenként heti két étkezéshez szükséges élelemmel lássák el a rászorulókat. A zsidó háttérű bimbózó keresztény közösség e szokást átvette, de Lukács nem titkolja, hogy a görög nyelvű özvegyeket mellőzték a mindennapi szolgálatban. Mindez alátámasztja azt a tényt, hogy az ősegyházi diakónia kialakulásának történeti megértéséhez az Ószövetség szociális tanítását is tanulmányozni kell, illetve a Jézus korabeli judaizmus szegénységélyező szokásait is figyelembe kell venni. E tanulmány erre a területre nem terjedhet ki, de az ApCsel 6 alapos megértésénél jelentkezik ez az igény.

A konfliktus gyökere tehát a mellőzés, vagyis mai fogalmazással élve, a növekedő számú közösségen belüli célcsoport tagjai (hellén háttérű özvegyek) nem kapták meg a szükséges támogatást, és e csoport jogos diszkriminációként élte ezt meg. Fontos kifejezés jelenik meg a szövegben, amelyet a görög szótár „mindennapi diakóniának” (ἡ καθημερινή διακονία) nevez (VARGA 1992, 487. o.). Ez a mindennapi diakónia utal a zsidó szegénygondozás fent ismertetett és az ősegyház által is átvett hagyományára. A lukácsi leírásban mindez kiegészül egy újabb képpel, amely az agapéétkezésre utal. Úgy tűnik, hogy a tizenkettő kezdetben részt vett az asztalok mellett a gyülekezet ellátásában. Görög szövegünk gyönyörű tömörítő szerkezettel (accusativus cum infinitivo) fejezi ki ezt a helyzetet és annak tarthatatlanságát:³ „*Nem helyes az, hogy az Isten igéjét elhanyagolva mi szolgáljunk az asztaloknál.*” (6,2) A tizenkettő a közösség elé viszi a dilemmát: igaz, hogy mellőztük az özvegyeket, de ha mi gondoskodunk mindenről, akkor az igeszolgálat látja annak kárát. Az egyházban elérkezett az idő, hogy a munkát elkezdjék differenciálni, amit a közösség szerves fejlődése kényszerített ki. A pszichológia a csoporton belüli konfliktust krízisnek írja le, amikor jó döntést kell hozni ahhoz, hogy a krízisből a közösség megerősödve kerüljön ki. Így válik a diakónia ősképe, az asztalok melletti szolgálat átruházása a megoldássá. Nem szabad szem elől téveszteni a pünkösdi dimenziót sem, miszerint a tizenkettő a pünkösdi Lélek erejével telve találja meg a megoldást a krízisben. A közösség feladata, hogy olyan férfitestvéreket válasszanak ki, akikről „tanúság van” (μαρτυρουμένων), pontosabban: „...*akikről jó bizonysgot tesznek, akik telve vannak Lélekkel és bölcsességgel*”, és őket állítják ebbe a munkába. Mindez azt írja le, hogy Jézus tizenkét tanít-

³ Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαι τὰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπεζαίαις.

ványa – a Lélek vezetésével – nem bíz semmit a véletlenre, és tágabb értelemben véve maguk közül jelöltek ki hét hiteles munkatársat. B. T. Bard érdekes megfigyelést tesz, amikor azt írja, hogy a Názáreti Jézus földi útjain a tanítványokra sokszor hárult az a feladat, hogy a Mesterről és a tanítványi körről a mindennapi szolgálat értelmében gondoskodjanak. Ennek egyik szép példája, amikor Jézus a kútnál beszélget a samáriai asszonnyal, és a tanítványok dolga, hogy élelemről gondoskodjanak (Jn 4,8). Mária és Márta házában is a háttérből figyelik Jézus és Márta párbeszédét. Az ősgyülekezetben a tizenkettő döntést hoz, és Mária pozíciójába helyezkednek, de nem úgy, hogy a mindennapi diakónia jelentőségét lebecsülnék, hanem új „hivatalt” alapítanak, amely az apostoli szolgálat missziós elemeit kiegészíti a mindennapi diakónia szervező- és gondozómunkájával. Így az ApCsel 6,1–7-re mint fontos újszövetségi forrásra kell tekintenünk a diakónia vonatkozásában. Schille a konfliktusmegoldás ragyogó példáját látja ebben a történetben, mert a konfliktuskezelés eredménye, hogy az apostolok a feltámadott Úr missziói parancsának teljesítésére (Mt 28,18–20) koncentrálhatnak. Ugyanakkor a misszió gyümölcse az egyház, amely látható közösség, Krisztus misztikus teste, de egyben a szenvedésekkel teli világban küzdő, szociális szükségletekkel élő csoport is, amelynek a gyógyítás és gyámolítás helyeként is kell működnie. A diakónusok e szolgálatba álltak, akiket kézrátétellel vontak be a tanítványok az egyház szolgálatába, amely az apostoli munka mellé rendeltetett.

Az ikonon István diakónus telve a Szentlélekkel, két lábbal a földön állva, mindkét kezében a szolgálat drága eszközeivel Krisztus és az apostolok meghosszabbított kezeként tekint ránk.

A diakónia rövid története

E tanulmány nem törekedhet arra, hogy az egyháztörténet korszakaiban a diakónia helyzetét részletesen bemutassa. Mindenesetre az úgynevezett konstantini fordulat e területen is nagy változást hozott, mert megjelent az „állami diakónia”, amely az oltár és a trón szövetségének következménye volt. Ezzel párhuzamosan a diakónusok növekvő befolyását a püspökökkel szemben a szigorú hierarchikus rendbe igazítással ellensúlyozták, így – mind mai napig – a diakónusság a kereszténység felekezeteinek többségében (római katolikus, ortodox, anglikán stb.) a pappá válás ordinációs lépcsőfokává alakult át, és ezzel eredeti, újszövetségi jelentősége szinte teljesen eltűnt.

A középkorban a diakónia az ispotályok és kolostorok világában élt tovább, de idővel egyre inkább elterjedt az érdemszerző jótékonykodás lelket és egyházi életet deformáló hatása.

A diakónia történetével foglalkozók gyakran hívják fel a figyelmet arra, hogy a lutheri reformáció közömbös maradt a diakóniával kapcsolatban. Árnyaltabb a kép, ha magából a szóból indulunk ki. Re-formáció, vagyis a *sola scriptura* elv érvényesítése volt a reformátori teológiai célja, amely az egyház szeretetszolgálatára is hatással volt. Luther megragadóan biztat arra, hogy a hit szabaddá tesz minket arra, hogy a másik ember Krisztusává legyünk.

Ugyanakkor látnunk kell, hogy a hitviták és a vallásháborúk rémisztő kora után a reformátori teológia diakóniai dimenziója a 19. századi belmissziós mozgalomban teljesedett ki.

Diakónia oltártól oltárig

Utolsó teológiai mozaikunk a mai magyar evangélikus diakónia hátterére, jelenére és jövőjére világít rá. A belmisszió nagyjai között Theodor Fliedner mellett ki kell emelni újra J. H. Wichern és W. Löhe jelentőségét. Wichern és Löhe teológiai koncepciója között ugyan eltérések voltak, mint ahogy a korabeli német egyházi és társadalmi viszonyok is sokszínűséget mutattak. Wichern a belmissziói program meghirdetésével (1848) a diakóniai mozgalomra mint társadalmat formáló erőre tekintett, amelynek legfontosabb eszköze az egyházi egyletek és karitatív társulások hálózata és a porosz állam volt. Wichern a szociális protestantizmus és a szociális állam előhírnökeként lépett fel korában, és ez sikerre is vezetett, mert a 20. századra az evangélikus diakóniai hálózat a római katolikus karitással együtt a német szociális ellátórendszer egészének meghatározó tényezője lett.

Löhe teológiája sokkal inkább hangsúlyozza a diakónia ekkleziológiai karakterét, mert őt – a többségében római katolikus bajor közegben – az egyház egyetemes karaktere, de ugyanakkor hitvallásossága foglalkoztatta (LÖHE 1948). A diakónia és a külmisszió Löhe számára egyaránt fontos és összetartozó megnyilvánulása az egyháznak a világban. Löhe ekkleziológiai aspektusból tekintett a diakóniára, és – újszövetségi értelemben – egységben látja a tanúságtételt, az (úrvacsorai) közösséget, az ünnepet és a szolgálatot (martíria – koinónia – leiturgia – diakonia). A diakónia: amit nagypéntek és húsvét után az egyháznak cselekednie kell (ZELLFELDER-HELD 2002). Az egyház élete és minden cselekedete az oltártól indul ki, a meghalt és feltámadott Úrral zajló „érintkezésből”, ahol ő szolgál az úrvacsorában. Ebből a testvéri körből indul a szolgálat a világba, de újra és újra visszatér a közösségbe, ahol az istentisztelet zajlik, és az élő Úr szolgál (önmagát adja testében-vérében) a közösségnek.

Két teológiai hangsúly áll előttünk, amely nem szemben áll egymással, hanem kiegészíti egymást. Magyarországon mindkét megközelítés hatott, mert a 20. század elején a német „wicherni modell”, az úgynevezett anyaházi (önálló egyesületi) diakónia struktúrája kezdett kiépülni. Ugyanakkor a Főbe Evangélikus Diakonisszaegyesület (1924–1951) a meghatározó teológiai impulzusokat Neuen-dtelsauból kapta.

A második világháború után Európa keleti felét megszállta és proletár terror alatt tartotta a szovjet típusú marxista ateizmus. A kommunizmus kísérlete valósággá vált, és az egyházak diakóniai térnyerése, a virágzó egyesületi és anyaházi diakonisszaélet egy csapásra véget ért.

Nyugaton a helyzet változatlan maradt? – kérdezhetnénk. A háború után a későbbi Nyugat-Németország jóléti mintaállammá szervezésének összképébe jól illeszkedett az egyházak hagyományos szociális szerepvállalása. A porosz állami időkben kiépült diakóniai struktúra tovább fejlődhetett, és ennek eredménye a ma is működő impozáns német diakóniai rendszer. A szekularizmus mérgező hatásai azonban Nyugat-Európában is elérték az egyházakat. Főleg a '68-as mozgalmak hatása a felsőoktatáson keresztül elérte az egyház különböző szolgálati színtereit, és a szociális protestantizmus gondolatvilágát lopakodó módon járta át az úgynevezett politikai progresszivitás ideológiája.

Magyarországon a rendszerváltozás új időszámítást hozott az egyházak életében. 1951–1990 között – ugyan kényszer hatására – a Löhe-féle modell valósult meg, mert a diakónia kizárólag gyülekezeti üggyé vált. E korszakba ad betekintést Buda Annamária (lapszámunkban következő) tanulmánya is. A rendszerváltás után a szabadon választott parlament és az első polgári kormányzat az egyházak társadalmi szerepvállalásának jogi kereteit rendezte és az egyházak közfeladat-vállalásának finanszírozását is biztosította. Magyar sajátosság, hogy a jogszabályi keretek, vagyis az egy-

házak és az állam közötti megállapodások nem az 1951-ig tartó, úgynevezett anyaházi, vagyis önálló diakóniai szolgálatok újrászervezését segítették, hanem az egyház (különböző szintű egyházi jogi személyek) fenntartói jogállását támogatták – leginkább – a normatív támogatáson keresztül. Így jogilag egy fontos ekkleziológiai szempont érvényesül, miszerint az egyházak nem közvetett módon, hanem közvetlenül felügyelik az intézményes diakóniát. A diktatúra évei alatt, az úgynevezett Káldy-korszakban az MEE a „diakónia útját járta”. Ez a teológiai koncepció és annak kizárólagos volta valójában egy diktatúrában túlélésre berendezkedő egyház igazodó, a saját társadalmi hasznosságát igazolni akaró, téves teológia volt, és sokat ártott a rendszerváltás utáni, a diakóniával kapcsolatos, immáron szabad teológiai gondolkodásnak. A kétezres évekre az intézményrendszer töretlenül fejlődött, de a teológiai reflexió elmaradt. Ugyanakkor a 20. század második felében a szekularizmus szorításában a nyugati teológiai műhelyekben is megkezdődött a diakónia teológiai háttérének újrafelfedezése, például az úrvacsora diakóniai dimenziójának hangsúlyozásával (ROLLOFF 1998). Így a Löhe-féle oltártól oltárig koncepció is előtérbe került, ami az elmúlt években kétségtelenül inspirálóan hatott a magyarországi evangélikus diakónia teológiai orientációjára. Ugyanakkor az elmúlt tizenöt év új lehetőséget tárt az egyházak elé, amelyben a Wichern-féle koncepció jegyei ismerhetők fel. E szerint a kormányzat (2010–) eltökélt szándéka, hogy az egyházak társadalmi szerepvállalása tovább erősödjön. Ez leginkább az állami és az önkormányzati intézmények egyházi átvételében realizálódik.

Mostani feladatunk, hogy az eddig elért eredményeket megőrizzük és a szerves fejlődést segítsük. Az intézmények és a gyülekezetek kapcsolatát erősítsük, magunk képezzük szakembereinket, és elindítsuk a diakónusi hivatást az egyházban. A *Diakóniai stratégiát* a zsinat a fenti prioritások mentén fogadta el 2023-ban.

A lényeg, hogy ne tévesszük szemünk elől a fenti ikont, amely a diakónia („Amit nagypéntek és húsvét után tennünk kell”) misztériumába – ugyan fátylon át, de – bepillantást enged.

Contemplation in front of the Icon

*From Everyday Diaconia to Table Service to Organised Church to Organized Diaconia
– Theological Mosaics*

- **The aim of this paper is to provide a theological background to the studies on diaconia in the thematic issue of *Lelkipásztor*. Starting from the analysis of the icon, the theological mosaics lead to the Diaconal Strategy of the Evangelical Lutheran Church in Hungary, i.e. the challenges of the present and the future. Special focus is given to the first seven verses of Acts 6, whose analysis is closely related to the reflections on the diaconal icon. After a brief summary of the history of diaconia, the study presents the church-historical background of twentieth-century Hungarian Lutheran diaconia. The study finally focuses on the institutional development of the last thirty-five years and draws attention to the directions of the necessary theological reflection.**

Keywords: icon / contemplation / Acts 6:1–7 / home mission / from altar to altar

Felhasznált irodalom

- BARD, B. T. 1966. *Apostelgeschichte*. Leuchter-Verlag, Erzhausen.
- Diaconia Christi*, 23. évf. 1998/1.
- Diakóniai stratégia*. Magyarországi Evangélikus Egyház, Budapest, 2023.
- KEVEHÁZI László 2010. „Irgalmasságot akarok”. *A diakónia bibliai alapjai és vázlatos története*. Luther Kiadó, Budapest.
- LÉPOLD Zsanett – SZILÁGYI Róza Tekla 2021. Vita activa – vita contemplativa. A Pannonhalmi Főapátság Szubjektív archívum és Láthatatlan spektrumok című kiállításairól. *Artmagazin*, 9. évf. 5. sz. 50–59. o. Web: https://www.artmagazin.hu/articles/archivum/vita_activa_vita_contemplativa, https://epa.oszk.hu/02900/02996/00048/pdf/EPA02996_artm_2021_05_50-59.pdf. (Megtekintés: 2025. február 23.)
- LÖHE, Wilhelm 1948. *Három könyv az egyházról*. Ford. Raffay Sándor. Fébé, Budapest.
- PAPP Miklós 2018. *A karácsonyi ikon etikája*. Lazi Könyvkiadó, Szeged.
- ROLOFF, Jürgen 1998. Zur diakonischen Dimension und Bedeutung von Gottesdienst und Herrenmahl. In: Gerhard K. Schäffer – Theodor Strohm (szerk.): *Diakonie. Biblische Grundlegen und Orientierungen*. 3. kiad. Universitätsverlag Winter, Heidelberg. 186–201. o.
- SCHILLE, Gottfried 1998. Konfliktlösung durch Zuordnung. Der Tischdienst der Sieben nach Apostelgeschichte 6. In: Gerhard K. Schäffer – Theodor Strohm (szerk.): *Diakonie. Biblische Grundlegen und Orientierungen*. 3. kiad. Universitätsverlag Winter, Heidelberg. 243–259. o.
- STROHM, Theodor (szerk.) 2000. *Diakonie an der Schwelle zum neuen Jahrtausend*. Universitätsverlag Winter, Heidelberg.
- SZTEHLO Gábor 1957. *Munka- és házirend*. Kézirat. Budapest.
- VARGA Zsigmond 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Református Zsinati Iroda, Budapest.
- VERBÉNYI István – ARATÓ Miklós Orbán (szerk.) 1998. *Liturgikus lexikon*. Ecclesia, Budapest.
- ZELLFELDER-HELD, Paul-Hermann 2002. *Solidarische Gemeinde*. Freimund Verlag, Neuendettelsau.

Az evangélikus diakóniai munka átalakulása a 2. világháború után

■ BUDA ANNAMÁRIA

DOI: 10.61894/LP.2025.100.5.2

Sztechlo Gábor Evangélikus Szeretetszolgálat
intézményvezető
E-mail: annamaria.buda@lutheran.hu



- A háború után a kommunista hatalom fokozatosan szűkítette az egyházak működését. Az államhatalom és az evangélikus egyház által kötött egyezmény biztosította a diakóniai munka fennmaradását, de az 1950-es évek elején az egyházi egyesületeket és alapítványokat felszoltatták. Az evangélikus egyház új formákat keresett a diakónia folytatására. Sztechlo Gábor megerősítette a gyülekezetek felelősségvállalását. Bár az egyház korlátozásokkal működött, a diakóniai munka fennmaradt, és alapot adott a rendszerváltás utáni fejlődéshez.

Kulcsszavak: diakónia / egyezmény / diakóniai előadó / gyülekezet / fenntartó

Bevezető

A második világháborút követő politikai berendezkedés folyamatában az állam az evangélikus egyház számára is kijelölte az utat, mely szándéka szerint az egyház felszámolása volt. Rákosi Mátyás „aki nincs velünk, az ellenünk van” jelszava határozta meg alapjaiban a háborút követő évek politikáját. Két fontos doktrínát szándékoltak elismertetni, egyrészt a szocialista világrendszer felsőbbrendűségét, másrészt az ateista elveket valló kommunista párt vezető szerepét. Az egyházak számára logikus következményként nem maradt más út az ateista ideológiával szemben, mint az ellenálló pozíció. A jogszabályok önkényes alakítása, az agresszió különféle mértékben és módokon való parttalan alkalmazása a bizonytalanság és a félelem kialakulását eredményezte az egész társadalomban, így a hívő emberek közösségeit sem kerülte el. A megszervezett besúgórendszer hatékonyan tartotta fenn a bizalmatlanság általános légkörét (BALÁS 2010, 114. o.).

Az egyházak működési területének szűkítése

Az állam mindenképpen ellenőrzése alá akarta vonni az egyházak működését, ezen keresztül tudta a korlátozást hatékonyan megvalósítani. 1948-ban szabályozták a református, az evangélikus és az izraelita felekezeteket az állam által előkészített egyezményekkel, melyeknek célja az egyházak politikai és adminisztratív alárendelése volt. Az egyezmények az anyagi területeket és az egyházi tevékenységeket voltak hivatottak keretbe foglalni, meghatározni, hogyan működhetnek az egyházak az új államrendben. A hatalom ezt gesztusként jelenítette meg, a cél azonban az egyházak és egyházi

szervezetek ütemes felszámolása volt. Az országos presbitérium 1948. április 22-i ülésére terjesztették elő az egyház szempontjait tartalmazó dokumentumot.¹

Az egyház számára komoly kihívást jelentett az egyezményben rögzített állami anyagi támogatás fokozatos csökkenése. Az egyházi tevékenység ellehetetlenítésének egyik hatékony eszköze volt az állami segélyek megvonása. Az államosításokkal az egyéb bevételi forrást jelentő ingatlanokat az egyházak elvesztették, így az evangélikus egyház is komoly anyagi nehézségek elé nézett. A gyülekezetek tovább gyengültek a németek kitelepítése, a magyar–cseh–szlovák lakosságcsere által.

Az egyházak nem számoltak az egyesületek, alapítványok, egyházi rendek felszámolásával, így nem érezték veszélyben a szociális, diakóniai tevékenységet, amelyeket ezek a szervezetek végeztek.

A tárgyalások során az állam szerette volna, ha az egyezményben felsorolásra kerülnek az általa elismert egyházi tevékenységek. Az egyház ezt nem akarta, mert vitás kérdésekre adott volna alapot, ha a felsorolásban nem szereplő, de az egyházi szolgálatba tartozó tevékenységet végez. A felsorolást szűkítésnek érezték.

Az előkészítő folyamat lezárulta után a Magyarországi Evangélikus Egyház és a Magyar Köztársaság között 1948. december 14-én aláírásra került a dokumentum, erős politikai nyomásra. Jegyzői Túróczy Zoltán püspök, Mády Zoltán egyetemes felügyelőhelyettes és Ortutay Gyula miniszter voltak (KORÁNYI 2012, 124. o.).

A diakóniai szolgálat szempontjából fontos eredmény lett, hogy a hitéleti tevékenység mellett a diakóniai munka elismertté vált: „A magyar köztársaság kormánya tudomásul veszi, tiszteletben tartja és tiszteletben tartatja a magyarországi evangélikus egyháznak ama kötelezettségét, amely híveinek jócselekedetekre buzdítására, különösen a szegények, elhagyottak, árvák, aggok gondozására vonatkozóan Krisztus parancsa és az egyház hitvallásai szerint reáharul. Ezért szeretetintézmények fenntartásának, fejlesztésének és szeretetadományok gyűjtésének jogát biztosítja a fennálló törvényes rendelkezések keretében.”² Ez a mondat volt a garanciája a reformáció óta fennálló diakóniai munka folytonosságának. Később a gyermekekkel, fiatalokkal foglalkozó intézményeket ideológiai okokból államosították.

Az egyház helyzete egyre kedvezőtlenebbé vált, miközben belső véleménykülönbségek is kialakultak. 1948 és 1950 között teljesen kicserélődött az egyházi vezetés, a magukat marxistának vallók kerültek egyes pozíciókba.

A civil szervezetek munkájának korlátozása az evangélikus egyházat is érintette. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának az alapítványokra vonatkozó kérdések szabályozásáról szóló 1949. évi 2. sz. törvényerejű rendelete és annak életbeléptető és végrehajtó 4245/1949. (X. 15.) MT számú rendelete adta a jogi alapot. A törvényerejű rendelet tartalmazta az alapítványok megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket, illetve a megszüntetett alapítványok vagyonára vonatkozó előírásokat.

Az egyesületekkel kapcsolatosan a kormányzatnak más elgondolása volt. Nem akarták, hogy az egyesületek több minisztérium alá tartozzanak, egyrészt a kettős ügyintézés kiküszöbölése érdekében, másrészt az állam és az egyház szétválasztásáról szóló egyezmény értelmében az állam szerint a hitbuzgalmi feladatokat magának az egyháznak kell végeznie. A hatalom elképzelése alapján az ad-

¹ D. Kapi Béla XXXIII. és utolsó püspöki jelentése az 1948. évi október hó 8-án Győrött tartandó egyházkerületi közgyűlés elé. Dunántúli Evangélikus Egyházkerület Közgyűlés 1843–1952. Állomány 1941–1949.

² Egyezmény a kormány és az evangélikus egyház között. *Evangélikus Élet*, 13. évf. 1948/3. 3. o. https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangélikusElet_1948/?pg=18&layout=s.

dig az egyesületek, alapítványok által vállalt feladatokat egy központi szerv irányítása mellett, egyházi bizottságok végezték volna (DOMANICZKY 2009, 7. o.).

Az 1950. évi 26. törvényerejű rendelet megszüntette a legtöbb egyesületet, beleértve a vallási szervezeteket is. Az evangélikus egyházban egyesületi formában működtek a diakonisszák és egyéb segítő szervezetek. Az egyházak az állami nyomás és fenyegetések hatására kényszerűen számolták fel szervezeteiket, bár ezt formálisan önkéntes döntésként tüntették fel. Valójában ezek a döntések az államhatalom fenyegetései és zsarolásai miatt születtek. Így volt ez az EPOSZ (Evangélikus Papnék Országos Szövetsége)³ vagyona kezelésbe vételének esetében is. Az egyetemes közgyűlés határozatban fogadta el az egyetemes presbitérium által előterjesztett javaslatot: „Az egyetemes közgyűlés felhívja a működő egyházi egyesületeket, hogy önkéntes feloszlásukat egyházi érdekéből mondják ki.”⁴ Az átlaluk végzett tevékenység a szervezeti keretről való lemondás árán folytatódhatott.

Bár 1946-ban a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesületet a Vallás- és Közoktatási Minisztérium elismerte mint az evangélikus egyetemes egyház legnagyobb szociális, karitatív és jóléti intézményét, amely akkor huszonegy intézményt tartott fenn, a szerzetesrendekkel együtt a diakonissza anyaházakat is felszámolták (TASCHNER 1983). Az egyház csak időseket és fogyatékosokat láthatott el, mert ők nem jelentettek ideológiai szempontból értéket a fennálló hatalomnak. Az állam nem tartotta be az 1948-as egyezményt a szeretetszolgálat működését érintő ponton sem, hiszen abban elismerte az árvák között végzett tevékenységet, a gyakorlatban azonban korlátozták ezt a területet.

Az egyházi tevékenység felszámolásának másik módja a szervezeti átrendezés volt, amelyet az evangélikus egyházra erőltettek. Az egyetemes közgyűlés elfogadta az 1952. évi I. törvényt a Magyarországi Evangélikus Egyház új területi felosztásáról, mely az addigi négy egyházkerület (bányai, tiszai, dunáninneni, dunántúli) helyett két nagy egyházkerületet (déli és északi) alkotott, mindkét egyházkerület központja és püspöki hivatala Budapestre került. Ezt a folyamatot az egyházkerületek arányosításának nevezték. A trianoni döntések radikálisan átalakították az egyházkerületek méretét és jellemzőit. Bár az arányosításnak lehetnek volna előnyei, az államszocializmus célja az volt, hogy a püspökök nehezebben érhék el gyülekezeteiket, így az átalakulás az egyház működését korlátozó módon valósult meg. Az előírás szerint a két egyházkerületben az egyházmegyék számának egyenlőnek kellett lenni (nyolc–nyolc), azonosnak kellett lenni a lelkeszi álláshelyeknek, és mind a négy korábbi egyházkerületet érintenie kellett az átszervezésnek. Tizenhat új egyházmegye került kialakításra.⁵

A gyülekezetek és a diakónia kapcsolata az államosítás után

Az egyesületi munka felszámolása okán újra kellett gondolni a diakóniai munka megszervezését. Groó Gyula egyetemes egyházi főtitkár ismertette az országos presbitérium döntését a diakonisszamunka felszámolása következtében létrejött szervezeti kérdésekkel kapcsolatosan, amely az átszervezést jelentette, vagyis, hogy az egyház „szeretetmunkáját” az „anyaházi” keretek nélkül végzi. „Hálás

³ A kistarcsai Özvegy Papnék Otthonát tartották fenn. Ma a Bolla Árpád Evangélikus Szeretettotthon telephelye, a kistarcsai Szent László u. 2. szám alatti épület.

⁴ A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1950. évi szeptember hó 29. napján Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁵ A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1954. június 29-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyve.

köszönetet mond ebben a történelmi órában mindazért az áldásért, amit a magyarországi evangélikus egyház életében az anyaházi diakónia jelentett. Jóváhagyja a közgyűlés elnökségének, illetőleg a presbitériumnak a tárgyban eddig foganatosított intézkedéseit. Az egyház szeretetmunkáját minden gyülekezet és az egész evangélikus egyház szívére helyezi, és kéri az egyház Urát, adjon világosságot és erőt mindnyájunknak a diakónia Isten akarata szerint való végzésére.”⁶

Az egyetemes presbitérium 1951. október 16-i ülésén tudomásul vette, hogy az egyetemes közgyűlés elnöksége 1951. november 1-jén létrehozta az Evangélikus Egyetemes Egyházi Szeretetintézmények Bizottságát a Fébé Diakonisszaegyesület megszűnése után fennmaradó intézmények és egyéb egyházi diakóniai intézmények további irányítása céljából.⁷ Sztéhlo Gábort bízták meg a bizottság ügyvezetői feladataival.

Sztéhlo Gábor hatvani, nagytarcsai gyülekezeti lelkészi tapasztalata meghatározó volt ebben a munkában. Számára a gyülekezet több volt, mint vallási közösség; szolgálata középpontjának, az istentiszteletnek, az úrvacsorának a megélése, a hely, ahol hitét megélte és megosztotta másokkal, és a hely, ahol szervezett, tervezett, épített. Mindezt gazdagította az intézményi élet megszervezésében 1944–1950 között szerzett tapasztalata (a zsidómentés negyven védett otthona,⁸ majd a Jó Pásztor, később Pax Gyermekotthon).

A diakóniai szolgálat számára két feladat körvonalazódott:

1. Tizennyolc intézmény fenntartásának biztosítása a támogató gyülekezetek felelősségének fenntartásával, havi körlevelek kibocsátásával, illetve országos offertóriumon keresztül.

2. A hívek egyéni felelősségérzetének felkeltése, „az áldozatban is megmutatkozó keresztyén életre való nevelése”, diakóniai napok és ünnepek, illetve igehirdetési szolgálat útján.

A szervezeti változásokat, az új struktúrát zsinati törvények formájában is rögzítették. 1953-ban a törvény szerint a szeretetszolgálatot három szervezeti egység jelentette:

- diakóniai osztály;
- nyugdíjosztály;
- gyülekezeti segély (mint a „gyámintézeti munka” folytatója).

Megszűnt a korábban létrehozott „szeretetintézmények gondnoksága”, és 1954. április 1-jén megalakult a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem Diakóniai Osztálya. A VIII. törvény 12. § alapján a diakóniai osztály élén az ügyvivő lelkész állt. Az ügyvivő lelkész kapcsolatot tartott az intézmények, a gyülekezetek és az egyházvezetés között. Felelős volt a költségvetések⁹ betartásáért. A diakóniai osztály ügyvivője az egyházegyetem elnökségének megbízása alapján Sztéhlo Gábor lelkész lett, akit az egyházegyetem tanácsa 1954. március 11–12-i ülésén ügyvivő lelkésznek választott meg.

Reök Iván egyetemes felügyelő az idézett szövegben minden egyháztag felelősségére hívta fel a figyelmet. A rendszeres jövedelmet biztosító alapítványi vagy célvagyonok már nem álltak rendelkezésre az intézmények fenntartásához, így új megoldást kellett találni. Világossá vált, hogy az intézmények bevételei, melyet a bentlakók fizettek az ellátásért, nem fedezték a fenntartási költségeket. Szükségesnek látták, hogy minden intézmény mögött támogató gyülekezet is működjön, és a hívek egyéni adakozását is fokozzák.

⁶ A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1950. évi szeptember hó 29. napján Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁷ Sztéhlo Gábor írásaiban Szeretetintézmények Gondnoksága néven említi.

⁸ <https://sztehloalapitvany.hu/jopasztor/jopasztor.html>.

⁹ Akkori szóhasználatban: költség-előirányzat.

Sztehlo 1955-ben elkészítette a diakónia „templomi plakátját”, elküldte a perselyt az egyházközségekbe a lelkészek részére ezzel a felhívással: „Gyülekezeti gondjaid közepett ne feledkezz meg arról, hogy az egyház csak akkor egyház, ha ismertetőjele: a diakónia.”¹⁰

A felhívás része volt annak a diakóniát népszerűsítő munkának, amely azt célozta, hogy az egyházközségek felelősségvállalása erősödjön, a gyülekezetek és a diakónia kapcsolata szorosabb legyen. Minderre azért volt szükség, mert korábban az egyesületek, alapítványok tartották fenn és működtették a diakóniai intézményeket, mint például a Fébé Diakonisszaegyesület.

Diakónia és gyülekezet kapcsolatának kialakított gyakorlata

1953-ban fogadta el a zsinat a diakóniai intézményekről szóló VIII. törvénycikket.¹¹ A 6. § szerint minden gyülekezet felelős lett a szeretetintézmények fenntartásáért. „Szemben a régi egyesületi mozgalom és magánvállalkozásos diakónia rendszertelenségével kimondja majd a törvény, hogy az egyház a maga szeretetmunkáját a gyülekezetben végzi.”¹² A diakóniai szervezethez való viszony 1950 és 1953 között jelentős változást mutat a megnyilatkozásokban. Míg 1950-ben az anyaházi diakóniát elismeréssel illetik, 1953-ra már „magánvállalkozásos” és „rendszertelen” jelzőkkel illetik. A „magánvállalkozásos” kifejezés ekkoriban erősen pejoratív jelentéssel bírt a társadalmi-politikai diskurzusban. Az intézmény fenntartása abban az időben az anyagi háttér biztosítását jelentette. A törvény kimondta, hogy a működő intézmények, alapításuktól függetlenül, gyülekezeti intézményeknek tekintendők, amelyekért elsősorban a helyi gyülekezetek a felelősek, amelyek területén az intézmények működtek. A törvény felelősséget helyezett a többi gyülekezetre is az akkor működő és a később megszerveződő szeretetintézményekért úgy, hogy a helyi gyülekezetek szervezett módon járuljanak hozzá az intézmények fenntartásához és működéséhez. Így vált az egyház minden gyülekezete „a szeretetintézmények támogató egyházközségévé”. Vélelmezhető, hogy a gyülekezetek számára önmaguk fenntartása, lelkészeik javadalmazása is komoly terhet jelentett, nem minden gyülekezet fogadta jó szívvel a többletfeladatot. Erre következtethetünk dr. Schlitt Gyulának az *Evangélikus Életben* megjelent soraiból: „A diakónia szemét a legtávolabbi látásra állítja be [...] Oh Testvér, ha látnád ezt a szolgálatot! Krisztusnak lábra kelt élő szeretetét látnád a munkában [...] Akkor nem látnád tehernek azt a kiadástöbbletet, ami ez intézményekkel a gyülekezetekre hárul, hanem átéreznéd az Úr szavát: Amit eggyel cselekszitek az én kicsinyeim közül, azt énvelem teszitek, s az örvendezés lelkével töltene el az ez irányú segítségnyújtásnak minden lehetősége.”¹³

Vető Lajos püspök az 1954-es közgyűlési beszámolójában szólt a diakóniai szolgálat változásáról: „Egyházi életünkben az igeszolgálattól elválaszthatatlan a szeretetszolgálat. Az ige hitet ébreszt, a hit pedig gyümölcsöket terem: a szeretet gyümölcseit. Az ige által hitben élő egyház az a jó fa, mely szükségképpen termi a szeretetben való szolgálat gyümölcseit. Egyházunkban a múltban is volt valamilyen formában szeretetszolgálat. Mégis egészen csodálatos s Isten iránti mélységes hálára indító dolog az, ahogyan az elmúlt két esztendőben egyházunk szeretetszolgálatára kifejlődött és megerősödött. Még csak alig egy esztendeje, hogy zsinatunk törvényt alkotott egyházunk szeretetszolgálatának a

¹⁰ Sztehlo Gábor levele (72/1955), 1955. szeptember 1. EOL, I/2. Diakóniai intézmények (1937) 1951–1960. 254.

¹¹ A zsinat IV. ülészaka fogadta el 1953-ban.

¹² Készül egyházunk szeretettörvénye. *Evangélikus Élet*, 18. évf. 1953/6. 2. o.

¹³ „Ezt a törvényt a szeretet szentelje törvényé”. *Evangélikus Élet*, 18. évf. 1953/15. 2. o.

szabályozására. Az ezen a téren is bevezetett jó rend, főleg azonban az egész munkának egybefoglalása s az egész országos egyház szívügyévé tétele bámulatos eredményekkel járt. Tizenhét szoros értelemben vett szeretetintézményünkben, két lelkészi üdülőnkben folyik ez az áldott munka, több millió forintos pénzforgalommal az elmúlt esztendőben. Gyülekezeteink, egyházmegyéink egyre szorosabban és erőteljesebben kapcsolódnak bele a szeretetnek ebbe a gyönyörű munkájába. Ugyanakkor minden gyülekezet keretén belül folyik valamiféle helyi szeretetmunka is.”¹⁴

1. táblázat. Az 1953-ban működő intézmények és az értük felelős gyülekezetek¹⁵

Intézmény neve/székhelye	Funkciója, jellemzői	Felelős gyülekezet	Támogató egyházmegye
Kistarcsa Özveggy Papnék Otthona	Idősek ellátása 22 fő ellátott, 3 fő alkalmazott	Cinkotai Egyházközség	Pest megyei egyházmegye tíz gyülekezete, valamint a működő lelkészfelelések munkaközössége
Budapest, Vöröshadsereg úti, Modori úti otthonok	Idősek és értelmi fogyatékos személyek ellátása 26 fő idős ellátott és 37 fő fogyatékos ellátott, 18 alkalmazott	Budahegyvidéki Egyházközség	Budai Egyházmegye gyülekezetei
Mátrászentimre-Bagolyirtás	Üdülő 12 személy számára	Evangélikus Egyházegyetem Diakóniai Osztálya	
Piliscsaba	Idősek Otthona 12 fő ellátott és 4 fő alkalmazott	Egyházegyetem Diakóniai Osztálya	Fejér-Komáromi Egyházmegye gyülekezetei
Albertirsa	Idősek otthona (nők részére) 18 fő ellátott, 2 fő alkalmazott	Alberti Egyházközség Irsai Egyházközség	A Pest Megyei Egyházmegye déli részének gyülekezetei
Bonyhád	Fogyatékosok otthona (lány) 32 fő értelmi fogyatékos ellátott, 12 fő alkalmazott	Bonyhádi Egyházközség	Nem volt szükséges, megélt a maga bevételeiből
Nyíregyháza Élim	Fogyatékosok (mozgássérült) otthona (lány) 30 fő mozgásfogyatékos ellátott, 5 fő alkalmazott	Nyíregyházi Egyházközség	Hajdú-Bihari Egyházmegye gyülekezetei
Nyíregyháza	Idősek otthona (nő) 10 fő ellátott, 2 fő alkalmazott	Nyíregyházi Egyházközség	Hajdú-Bihari Egyházmegye gyülekezetei
Gyenesdiás Kapernaum	Idős lelkészek és lelkészházas párok otthona; konferenciák, lelkészi munkaközösségi összejövetelek és tanfolyamok színhelye	Keszthelyi Egyházközség	Veszprémi és Somogy-Zalai Egyházmegye gyülekezetei
Pécs	Idősek otthona 30 fő ellátott, 3 fő alkalmazott	Pécsi Egyházközség	Tolna-Baranyai Egyházmegye gyülekezetei
Budapest-Zugló	Idősek otthona (nők) 41 fő ellátott, 4 fő alkalmazott	Budapest-Zuglói Egyházközség	Nagybudapesti Egyházmegye gyülekezetei

¹⁴ Jegyzőkönyv a Magyarországi Egyházegyetem 1954. június hó 29-én Budapesten, VIII. Üllői út 24. szám alatt, az egyetemes székház tanácstermében tartott 1952–53. évi rendes közgyűléséről.

¹⁵ Forrás: uo.

Győr	Gusztáv Adolf otthon: idősek otthona 36 fő ellátott, 6 fő alkalmazott	Győri Egyházközség	Győr-Soproni Egyházmegye gyülekezetei, Vasi Egyházmegye gyülekezetei
Börcs	Idősek otthona („Gyógyíthatatlan öregek szeretetotthona”) 16 fő ellátott, 2 fő alkalmazott	Győri Egyházközség	Győr-Soproni Egyházmegye gyülekezetei, Vasi egyházmegye gyülekezetei
Sopron	Idősek otthona, volt diakonisszák otthona 8 fő gondozott, 2 fő alkalmazott	Győri Egyházközség	Győr-Soproni Egyházmegye gyülekezetei, Vasi Egyházmegye gyülekezetei
Balassagyarmat	Öreg nők otthona 11 fő gondozott, 1 fő alkalmazott	Balassagyarmati Egyházközség	Nógrádi Egyházmegye gyülekezetei
Szarvas	Árvaház (lány) 17 fő ellátott, 3 fő alkalmazott	Szarvas-Ótemplomi Egyházközség	Szolnok-Csongrádi Egyházmegye gyülekezetei, Nyugat-békési Egyházmegye gyülekezetei
Békéscsaba	Árvaház 23 fő ellátott, 1 fő alkalmazott	Békéscsabai Egyházközség	Kelet-békési Egyházmegye gyülekezetei
Békéscsaba	Idősek Otthona („Gyógyíthatatlan öregek”) 21 fő ellátott, 5 fő alkalmazott	Békéscsabai Egyházközség	Kelet-békési Egyházmegye gyülekezetei

Sztehlo Gábor 1954-ben így ír a diakónia helyzetéről a körlevélben: „Az elmúlt tél igen sok nehézség elé állított. Szolgálatunk nem egy olyan akadály előtt állott, amikor nem tudtuk, hogyan tovább! De talán legnagyobb akadály volt a kishitűségünk.”¹⁶ A diakóniai körlevél az egyéni adományozókat célozta meg, mert a diakóniai osztály számára a VIII. törvény feladatul adta a hívek egyéni támogatásának kezelését is. Ennek az elvnek a gyakorlati megvalósítása sok nehézségbe ütközött.

A gyülekezeti és egyéni adományok fenntartásra elegendőek voltak, de fejlesztésekre nem; Sztehlo szerint ezek aránya a teljes volumenhez képest csekély volt. „Ezen a területen emelnünk kell az érdeklődést és a szolgálatunknak a keresztyén élethez való szoros együvé tartozását egyes egyházmegyek gyülekezeteiben. Sokan vannak még ma is az országban, akik beh keveset tudnak a diakóniáról. De még kevesebben, akik keresztyén életüknek tartozékaként ismernék azt és az egyház életének mai formáját látnák meg ebben a szolgálatban.”¹⁷

A diakóniai osztály „felelősségbresztő” tevékenységét nem mindenütt támogatták. Sok helyen úgy gondolták, hogy egy kevés pénzadományt küldenek, jelképes módon, és ezzel teljesítik a kötelezettségüket a diakónia felé. Más egyházmegyek és gyülekezetek üdvözlötték a különféle diakóniáról szóló, diakóniához kötődő alkalmakat. „A nyugatbékési egyházmegye lelkészei szeptemberi diakóniai értekezletükön határozták el, hogy a Szarvasi Árvaház megsegítése érdekében diakóniai körútra kéri fel Sztehlo Gábor ügyvivő lelkészt.”¹⁸

Sztehlo Gábor fáradhatatlanul járta az országot. 1954-ben beszámolója alapján kilencvenkét gyülekezetben járt, hogy bemutassa a diakóniai intézmények munkáját. Emellett meglátogatta az intézményeket is. Megszervezte az egyházmegyekben a diakóniai előadók hálózatát. A diakóniai előadók

¹⁶ Sztehlo Gábor levele, 1954. március 11. EOL, I/2. Diakóniai intézmények (1937) 1951–1960. 253.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Szeretetlen való egységünk megbizonyítása. *Evangélikus Élet*, 19. évf. 1954/48. 1. o.

voltak felelősek az egyházmegyékben a diakóniai munkáért. Feladatuk a gyülekezetek intézményfenntartó felelősségének ébrentartása mellett (a fenntartás az anyagi feltételek előteremtését jelentette) adományok szervezése, koordinálása, a diakónia „népszerűsítése” volt.

Az osztály diakóniai napokat, estéket, igehirdetéssel egybekapcsolt ünnepségeket tartott a diakónia iránti elköteleződés növelésére. A VIII. törvény szellemében jobban meg kellett erősíteni az egyházközségek és egyházmegyék támogató hálózatát. Sztehlo az egyéni adományozók számának növelését is elengedhetetlennek tartotta, amit a gyülekezetekben rendezendő diakóniai alkalmak tartásától várt. A gyülekezeti lelkészeknek bibliaórai anyagot szeretett volna átadni, hogy minden hónapban diakóniai témájú bibliaórát tartsanak.

Összefoglalás

A hatalmat gyakorló párt tizenkét év alatt jutott el odáig, hogy felszámolva az evangélikus iskolákat, az egyház anyagi bázisát jelentősen meggyengítve, a hitoktatást fakultatívvá téve, az egyház szervezetét meggyengítve közvetlen hatással tudott lenni a működésre, és az egyház tevékenységét a tempom falai közé szorította, ott is erős kontroll alatt tartotta. Sztehlo diakóniát szervező munkája stabil alapokat fektetett le a rendszerváltás utáni diakónia számára is. Diakónia és gyülekezet egymás nélkül nem értelmezhető, ez lelki, szervezeti és egymás támogatásában, anyagi áldozatvállalásban is megjelenő kapcsolatot jelent.

The Transformation of the Lutheran Church's Diaconal Work after World War II

- **After the war, the communist regime gradually restricted the activities of churches. The agreement between state and church ensured the continuation of diaconal work, but in the early 1950s, church associations and foundations were dissolved. The Evangelical Church sought new forms to sustain diaconal activities. Gábor Sztehlo strengthened the responsibility of congregations. Despite restrictions, the church's diaconal work survived with congregational support, laying the foundation for post-regime change development.**

Keywords: diaconia / agreement / diaconal deputy / congregation / supporting entity

Bibliográfia

Felhasznált irodalom

- BALÁS István 2010. A magyar egyházak mozgásteret a proletárdiktatúra idején (1948–1989). In: *Háló. Dokumentumok és tanulmányok a Magyarország Evangélikus Egyház és az állambiztonság kapcsolatáról. 1945–1990.* Szerk. Mirák Katalin. Luther Kiadó, Budapest. 89–195. o.
- DOMANICZKY Endre 2009. Adalékok a civil szektor felszámolásához Magyarországon (1945–1950). *Jogtörténeti Szemle*, 7. évf. 2. sz. 1–16. o.

- Egyezmény a kormány és az evangélikus egyház között. *Evangélikus Élet*, 13. évf. 1948/3. 3. o. https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangelikusElet_1948/?pg=18&layout=s.
- KEVEHÁZI László 2009. *100 éve született Sztehlo Gábor*. Luther Kiadó, Budapest.
- KORÁNYI András 2012. *Hanem szeretni is. Káldy Zoltán püspöki szolgálata itthon és külföldön*. Luther Kiadó, Budapest.
- KOREN Emil 1994. *Sztehlo Gábor élete és szolgálata*. Evangélikus Országos Múzeum, Budapest.
- SZTANEK Gábor 2008. *Egyház az állam árnyékában. A Magyarországi Evangélikus Egyház története D. Ordass Lajos letartóztatásától az egyházkerületek arányosításáig (1948–1952)*. Diplomamunka. Szegedi Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kar, Szeged.
- SZTEHLO Gábor 2022. *Háromszázhatvanöt nap. Emlékek a magyarországi zsidómentésről 1944-ben*. Magvető, Budapest.
- TASCHNER Erzsébet 1983. *A Fébé története (1924–1951)*. Kézirat. Evangélikus Országos Levéltár, Budapest.

Levéltári források

- A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1950. évi szeptember hó 29. napján Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. https://medit.lutheran.hu/files/egyetemes_orszagos_kozgyules_jegyzokonyv_1950_09_29.pdf.
- D. Kapi Béla XXXIII. és utolsó püspöki jelentése az 1948. évi október hó 8-án Győrött tartandó egyházkerületi közgyűlés elé. Dunántúli Evangélikus Egyházkerület Közgyűlés 1843–1952. Állomány 1941–1949. <https://medit.lutheran.hu/site/allomany/15057#book/791>.
- Jegyzőkönyv a Magyarországi Egyházegyetem 1954. június hó 29-én Budapesten, VIII. Üllői út 24. szám alatt, az egyetemes székház tanácstermében tartott 1952–53. évi rendes közgyűléséről. https://medit.lutheran.hu/files/egyetemes_orszagos_kozgyules_jegyzokonyv_1954_06_29.pdf.
- VI. Levél a szolgálatból, 1957. november 5. EOL, I/2. Diakóniai intézmények (1937) 1951–1960. 283. 1957.
- Tájékoztató az evangélikus egyház diakóniai munkájáról. EOL, I/2. Diakóniai intézmények (1937) 1951–1960. 151. é. n.

Spirituális önismeret – Ahol az ég és a föld összeér

■ ROSTÁNÉ RIEZ ANDREA

szociális szakember
E-mail: riezandi@gmail.com



■ JOHANN GYULA

Evangélikus Hittudományi Egyetem
Diakóniai Képzési Központ
evangélikus lelkész, mentálhigiénés szakember, mesteroktató
E-mail: gyula.johann@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.5.3

- **Tanulmányukban a szerzők körüljárják az EHE többféle képzésében már otthonra találó Spirituális önismeret nevű szeminárium tartalmi elemeit. A spiritualitás és az önismeret definitív karakterű megközelítésétől indulva kísérelik meg az olvasókat végigvezetni egy-egy alkalom lehetséges folyamatán. A tanulmány íróinak az is célja volt, hogy személyes megérintettségüket – hallgatóként és oktatóként – is megoszthassák az érdeklődőkkel, abban bízva, hogy mások számára is életet hozhatnak.**

Kulcsszavak: spiritualitás / önismeret / istenkapcsolat / önreflexió / megosztás

A teológiai diszciplínáink jó része – az évszázados hagyományainkra alapozva – abból a nézőpontból igyekszik képezni a hallgatókat, hogy Isten igéjét miképpen ragadhatják meg. Lelkészként, hittanárként, igehirdetésre, bibliaórára, hittanórára, lelkipásztori beszélgetésre készülve alaptapasztalatá válik ez a tétel. Eszméltető élmény volt számomra teológuskoromban arról olvasnom, hogy ez az alapállás természetesen nagyon fontos, de bizony megelőzi egy másik fázis: Isten igéje miképp ragad meg minket? (GyÖrkÖSSY 1992, 289. o.)

Curriculum és spiritualitás

Amikor 2020-ban elindult az Evangélikus Hittudományi Egyetemen a Diakóniai Képzési Központ szervezése és tevékenysége, arra gondoltunk, hogy – egy pályázati lehetőségnek is köszönhetően – fontos lenne a diakóniai dolgozók számára szükséges akkreditált, kreditpontos rövid ciklusú képzések mellett szakirányú továbbképzéseket is felépíteni a már diplomával rendelkezők számára. Komoly előkészítő munkafolyamat eredményeként 2020 őszén elindítottuk a négy féléves szupervizor – diakóniai mentor elnevezésű továbbképzésünket. Egyházi fenntartású egyetemként természetes volt a számunkra, hogy az istenkérdés, az istenkapcsolat, a spiritualitás témaköre beépül a képzési tartalomba, így dolgoztuk ki a Spirituális önismeret tanegységet, amelynek a rendeltetése, hogy a kognitív tartalmakat és a megélt tapasztalatokat integrálja a hallgatók képzése folyamán, az élő Isten jelenlétében.

A képzés csoportmunkára épít, a tapasztalatok, a megszületett felismerések rendszeres megosztásának dinamikája határozza meg a közös és az egyéni fejlődés kereteit. A csoportvezetők figyelmének fókuszában a közös út áll, mintegy kísérik a csoportfolyamatot és ehhez adaptálják a következő elsajátítandó tartalmat. Az oktatók így tehát egyféle kísérő-támogató szerepben, szorosan a csoporttal haladva kísérik-vezetik az edukációs folyamatot. A rendszeres megosztó körök biztosítják a ha-

adás reflektáltságát,¹ az egyéni tudatosított felismerések pedig így válnak közös kincssé mindenki számára. Isten kegyelmi ajándékait látjuk életre kelni ebben a fokozott egymásra hangoltságban.

Ebből a szoros csoportműködésből adódóan nagy hangsúly esik az együttműködés releváns szempontjaira. Talán az a fajta „közelség” fogalom foglalhatja össze leginkább ezeket az elemeket, amely tartalmában intimitást, bensőségességet, bizalmat hordoz. Ez a működési mód a benne résztvevők egyféle proaktív dinamikáját feltételezi. A nyitás kockázatát az ismeretlen, akár bizalmatlan közeg ellenére is, a kegyelemből élő bizonyosságát az emberi bizonytalan keretek között is, a szeretet cselekedeteit a szeretetlenség közben is. Számunkra valami ilyet jelent a spiritualitás. Ahol az ég és a föld összeér bennünk, ahol a Szenttől megérintődve megnyílik az ég, és új perspektíva nyílik a továbblépéshez. Sokféleképpen leírhatnánk ennek a folyamatnak az alapenergiáját, de talán a legérthetőbben és röviden a kapcsolódás szó a legkifejezőbb. A *self* oldaláról megközelítve: kapcsolódom Istenhez, önmagamhoz, másokhoz, a világhoz. Mindez pedig abban a kontextusban, ahogy Isten kapcsolódik hozzám, a többi emberhez, a világhoz. Kapcsolódom, és közben reflektálok arra, ahogy ebben a folyamatban benne vagyok. Olyan út ez, amelyen mindig történik valami, mindig valami új születik, vagy éppen a régi csillan meg valami új fényben. A spiritualitás folyamatos találkozás, születés, dinamikus valóság, a *dünamisz*, a Lélek lüktetése bennem.²

Az önismeret mint a segítő hitele és erőforrása

A saját magunk mélyebb megismerésére való törekvés, az érzéseink, gondolkodásunk, mozgatórugóink és reakcióink jobb megértése, az önmagunkra való folyamatos reflektálás maga az önismeret. „Az önismeret vezet el a személyiség változtatásához, fejlesztéséhez, mert általa tud az egyén arra a kérdésre válaszolni, hogy ki ő valójában, milyen képességekkel és adottságokkal rendelkezik, hogy képessé válik-e az önkitaljesítésre, valamint milyen akaraterevével rendelkezik céljai eléréséhez. Az önismeret az embernek az a képessége, amely tartalmazza azokat az ismereteket, melyekkel önmagáról rendelkezik.” (BODNÁR–SIMON 1997, 52. o.)

Önmagunk felfedezéséhez számos módszert, eszközt alkalmazhatunk, a lényeg, hogy fokozatosan, felismerésről felismerésre tudjunk haladni. Az önismeret elmélyítésében segít a célok kitűzése, a komfortzónából való kilépés, korábbi élmények és tapasztalatok tudatos feldolgozása vagy a témaalapú megközelítés is. Tesszük mindezt a személyiségünk fejlesztéséért, pszichés és mentális jóllétünkért, lelki életünk elmélyítéséért, kiegyensúlyozottabb életünkért és társas kapcsolatainkért, önbecsülésünk javításáért, a minket akadályozó korlátok és gátak lebontásáért, a szükséges változások és döntések könnyebb meghozataláért. A legtöbbször nehéz élethelyzetek, krízisek, megbénító érzelmek, próbára tevő kapcsolatok vagy veszteségélmények készítenek arra, hogy megálljunk, és szembenézzünk önmagunkkal, tulajdonságainkkal, képességeinkkel. Ez nem mindig könnyű, de az önismeret szélesítését megkönnyíti, ha közösségben, csoportban tesszük, hiszen mások visszajelzései, perspektívái vagy tapasztalatai gazdagítják az önismereti munkát. Természetesen ehhez fontos a biztonságos tér, a bizalmi légkör kialakítása, a csendes befelé fordulás lehetőségének megteremtése és

¹ A reflektáltságon itt azt a tudatosító karakterű összetett folyamatot értjük, amikor idő, tér nyílik arra, hogy a megszülető felismerések, érintettségek testet ölthessenek egy csoportnyi, egymásra hangolt, egymásra figyelő csoporttag jelenlétében, az itt és most, Isten jelenlététől megszentelt pillanatában.

² Kővári Magdolna SSS: *A remény spiritualitása*. Előadás. Elhangzott Pannonhalmán 2025. március 31-én.

a megélések, felismerések őszinte megosztása, feldolgozása. Az önismeret fejlesztése, kimunkálása olyan konstruktív tevékenység, amely soha nem ér véget, végtelenített és nyitott folyamat, ezért több módját is érdemes kipróbálni.

A segítő szerep önismereti motiváltsága

Segítő szakemberek úgy tartják, hogy a hivatásuk gyakorlásának legfontosabb eszköze a saját személyiségük, ezért is fontos annak folyamatos karbantartása. Tudnunk kell, hogy a hivatásszemélyiség komplex személyiségünknek, önképünknek az a része, „tartománya”, amely az embertársaink felé való elköteleződésünk, szociális viszonyulásaink nyomán megnyilatkozó életfeladatunk, szolgálatunk, életcéljaink megvalósításának tere (LÁSZLÓ–VARGA 2019, 56. o.). Ugyanakkor azzal is tisztában kell lennünk, hogy a szakmai önismeret forrása lehet „belső és külső tapasztalat egyaránt, különböző teoretikus és praxisból származó tényezők, amelyek megszólítják és megérintik a segítő szakembert. A szakmai önismeret, érzés és élmény, amely a segítség tágas kontextusába ágyazódik.” (ROSTÁNÉ 2021, 80. o.)

Az önismeret fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy a segítő a legjobb támogatást tudja nyújtani a klienseinek, miközben saját mentális és érzelmi egészségét is megőrzi. A segítőknak célszerű és elengedhetetlen folyamatosan dolgozniuk az önismeretük fejlesztésén, a segítői munka során az önismeret nem statikus. Bármely, a hivatásában tevékenykedő embernek elhivatást kell éreznie arra, hogy személyes értékei, képességei és kapcsolatai fejlődjenek, és mindezek mások számára is hasznosak legyenek. Ehhez nyitottnak és rugalmasnak kell lennie, a legjobb tudását és képességeit kell kamatoztatnia abban a szakmai közösségben, ahol bizalommal kell fordulnia a számára visszajelzést adó társak felé, csak így haladhat a folyamatos önfejlesztés útján.

Az önismeret fejlesztésének, a hivatásgondozásnak különböző módjai segíthetik kielégíteni ezt a vágyunkat, például az önismereti tréningek és workshopok, szakmai továbbképzések, önreflexiós gyakorlatok vagy akár a szupervízió.

Spiritualitás, a spirituális önismeret alapelemei

A transzcendencia, a hit, a vallásosság az önismeret fejlesztésének egy kevésbé széles körben ismert és használt aspektusa. Pedig „a spiritualitás nem más, mint az Isten Szentlelke által áthatott és inspirált élet. Éppen ezért a »lelki életként« való magyaráítás kissé félrevezető és leszűkítő. Itt nem pusztán a pszichikum világának a lélektan tudománya által is vizsgált folyamatairól van szó. A teljes emberi egzisztencia részt vesz ebben az Isten felé fordulásban, méghozzá az Isten megszentelő megragadottságában, vezéreltségében és az ebben való növekedésben. Más megközelítésben nem más ez, mint az életre vezető krisztusi keskeny ösvény vándorának lenni (Mt 7,14). Vagy ahogy Pál apostol emelkedett szavai ezt kifejezik 1Kor 3,17–18-ban: »Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság. Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre.«” (LÁSZLÓ–VARGA 2019, 14–15. o.) A spirituális területek bejárása, az istenkapcsolati motiváltságunk, az Istenhez kötöttségünk megélése olyan összetett reflexiós folyamat, amely feltáró, tudatosító karakterével segíti a személyiségünk felfedezését.

A spirituális önismeret önmagunk megismerésének olyan módja, amely a transzcendens dimenziók irányába fordítja a figyelmünket. Fókuszba kerül az Istennel való kapcsolatunk, a hitünk és a hitünk fejlődése, ezáltal az önismeret fejlesztésében Isten gyógyító és helyreállító szeretetével a sebzett énünkre, a hitbeli gyarapodásunkra és saját lelki egyensúlyunkra is nagyobb figyelmet fordíthatunk, eredménye pedig egy teljesebb és tudatosabb élet kialakítása lehet. David G. BENNER pszichológus szerint Istentől kapott ajándékunk valós önmagunk megismerése (2024).

Spirituális önismeretünk elmélyítésének, önmagunk felfedezésének azonban van néhány feltétele. Az első és talán legfontosabb, hogy legyenek kérdéseink önmagunkhoz, amelyek az aktuális állapotot, érzéseket, esetleges dilemmákat vagy elakadásokat ellenőrzik. A kérdések fókusza egyfajta spirális elmélyülésre, a kérdések folyamatos pontosítására, tisztázására irányul. Gyakran megrettenünk a saját érzéseinktől, gondolatainktól, elakadásainktól, pedig „olyan gond nincs, amely ne hozna kezében ajándékot neked. A gondokat azért keresed, mert szükséged van ajándékaikra.” (BACH 1994, 64. o.) „A hivatásunk útján megélt krízisek végső soron nem ellenségeink, hanem edzőink. Igaz, hogy menet közben, amíg benne vagyunk a helyzetekben, nehéz belátnunk, hogy a krízis, a gondok nem elvesznek belőlünk, hanem hozzánk tesznek valamit, mégis fontos tudatosítanunk, hogy minden tapasztalattal érettebbé válunk.” (LÁSZLÓ–VARGA 2019, 69. o.)

Minél inkább bátrak vagyunk önmagunknak kérdéseket feltenni, annál könnyebben tudjuk azonosítani azokat az új nézőpontokat, amelyek alapján elindulhatunk a felfedezőúton a fejlődés érdekében, szembenézhetünk az aktuális valódi énünkkel.

Mindemellett még egy feltételt kell kiemelünk, ez pedig a lényeglátásra való törekvés mint az önismeret fejlesztésének másik meghatározó feltétele. Minél pontosabb képet tudunk megalkotni magunkról, minél jobban értjük önmagunkat, a motivációinkat, érzéseinket, reakcióinkat, annál egyértelműbben tudjuk megítélni az életünkben zajló eseményeket, és áttekinteni azokat komplex módon. A lényeglátásra való törekvés segít elérni a mélyebb önismeretet, és fordítva: az önismeret fejlesztése lehetővé teszi számunkra, hogy jobban lássuk a dolgok valódi lényegét. Ezért is fontos: a „lelki egészség megőrzése, karbantartása, a felbillent lelki egyensúly helyreállítása megköveteli a realitás és az objektivitásra való készség alkalmazását. A saját állapotunk felmérését, a folyamatos önreflexiót.” (ROSTÁNÉ RIEZ 2021, 73. o.) Ez a tudatosság és mélyebb megértés segít abban, hogy harmonikusabb, tudatosabb életet éljünk, amelyben a külső és belső világ összhangban van.

A spirituális önismeret folyamata

A teremtettségbeli rend alapján valljuk, hogy az ember a teremtő Urával való kapcsolatában értelmezhető.³ A Szentírást olvasva előbb-utóbb mindenkinek feltűnik, hogy a bibliai könyvek írása közben az Úr által ihletett, megérintett szerzők számára természetes volt az Istenhez kötöttség minden élethelyzetben. Magától értetődő volt számukra, hogy a való világ és az istenkapcsolat, a spiritualitás világa nem válik el egymástól. A transzcendens „bekötés” nem tehető „nem megtörténtté”. A mai Krisztus-követők életének is ez az alappillére. Hasonlóképpen vélekedik Hans-Jürgen Abromeit német evangélikus lelkész, püspök: „A spirituális ember életének tartópillére Istenhez való viszonya. Ez különféleképpen nyilvánul meg az imádságban és a munkában. A spiritualitás nem választja el egy-

³ „Megteremtette Isten az embert, a maga képmására, Isten képmására teremtette...” (1Móz 1,27)

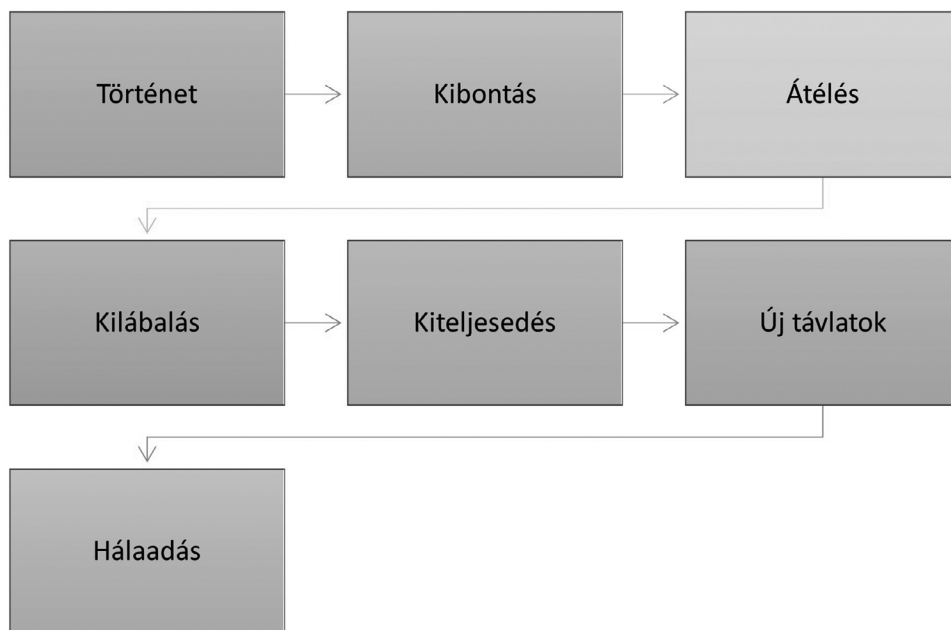
mástól Istent és a világot, hanem a világ életének minden területén felismeri Istent mint mindennek legmélyebb alapját.” (ABROMEIT 2008, 17. o.)

A Spirituális önismeret szeminárium alkalmain ezt az axiómát kiindulópontként kezeljük, és rá mint éltető közegre építünk. Nem kérdezzük, analizáljuk a csoporttagok spiritualitásának önértelmező aspektusait, és nem is támasztunk semmilyen elvárást a hozott ismereteket, tudást, „hitet” illetően. A Szentírás szövegeit azzal a természetességgel használjuk, amely segít megnyitni olyan lelki ajtókat, amelyeket egyéni „érzékenységek”, belátások időnként bezárnak. A csoportvezetők célja az, hogy a rendelkezésre álló keretek között, mindenki a maga tempójában, a maga feltétlen szabadságával élve megélhessen valamit abból, amikor az ég és a föld benne is összeér (JOHANN 2024, 228–229. o.).

A spirituális önismeret evolúciós folyamatának három nagy fázisát lehet azonosítani, amelyekben több egyéni, kisebb lépést lehet feljegyezni.

1. Prioritások felállítása – mi a legsürgetőbb kérdésem?
2. Felismerések összegzése
3. Új távlatokat nyitni

1. ábra. A spirituális önismeret folyamatábrája



1. Történet

Inspiráló, megerősítő, megszólító, párbeszédbe hívó bibliai történet

2. Kibontás

- Értelmezés
- A saját megszólítottság felismerése
- A kapcsolódó érzések, tapasztalatok azonosítása
- Önmagamhoz intézett kérdéseim priorizálása

3. Átéltetés
 - Megengedni megélni az érzést
 - Megengedni kimondani a gondolatokat
 - Megengedni, hogy az üzenete, hatása megérintsen
 - A felismerések összegzése
4. Kilábalás
 - Haladás
 - Változás
 - Felébredés
 - Föllendülés
5. Kitejtésedés
Szeretni és elfogadni önmagunkat
6. Új távlatok
 - Továbbgondolás
 - Konstruktív lépések
7. Hálaadás
 - Istennel való találkozás
 - Imádság

A folyamatban való tudatos jelenlét lehetővé teszi, hogy a jelen pillanatban, az itt és most szituációban figyeljük meg testi-lelki reakcióinkat, ezáltal lássunk rá valós önmagunkra. Amennyiben közösségekben, csoportban végezzük az önismereti munkát, segít a társak saját önreflektív megosztása és a nekünk szavakba öntött visszajelzése. A folyamat egyik fontos jellemzője a *fantázia megmozdulása* nyomán születő intuíciónak a felismerése és a szimbólumok alkalmazása.

Carl Gustav Jung szerint a tudatos elme a valóságot négyféle módon foghatja fel: érzékelés, gondolkodás, érzés és intuíciónak útján. „Az érzékelés ellentéte az intuíciónak, amely mögéje néz a jelenségvilágnak, s mintegy ösztönösen felfogja a dolgok lényegét és az események belső összefüggését, de nem módszeres gondolkodással, az okok és okozatok lépcsőin haladva, hanem a megsejtések, meglátások, felvillanások formájában” – írja GYÖKÖSSY (1992, 9. o.).

Az intuíciónak a képessége teszi lehetővé, hogy „egy adott helyzetben a rengeteg korábban megszerzett tapasztalat, látszólag elfelejtett emlék nem tudatosan, de egyfajta tudássá, bizonyossággá áll össze bennünk” (PATTERMANN 2022, 18. o.). A professzionális intuíciónak fogalmát Daniel Kahneman Nobel-díjas közgazdász alkotta meg, aki szerint egy szakember az általa felhalmozott elméleti tudásanyagból és összegyűjtött gyakorlati eszköztárból képes adekvátan kiválasztani azokat, amelyek hozzásegítik őt egy probléma, szituáció, kérdés eredményes megoldásához. „Az intuitív intelligencia elméletében a sejtés és a (meg)fejtés egymással váltakozva, egymásra épülve, spirálisan felfelé haladva fejlesztik az intuitív intelligenciát egy életen át” – vallja PATTERMANN Kinga (2022, 21. o.). A spirituális vagy transzcendens közegben azonban a két személyes kapcsolatban is hárman vannak jelen. Így a gyakran felfoghatatlan, érthetetlen változást és fejlődést valóban a Szentlélek közbenjárásaként, hathatós segítségként értelmezzük.

Az önismeret fejlesztésében a szimbólumokkal olyan dolgokat is megérthetünk, amelyeket szavakkal vagy racionális gondolkodással nehezen fejezhetnénk ki; a szimbólumok segítenek mélyebb betekintést nyerni abba az érzés- és gondolatvilágba, amelyet magunk előtt is rejtgetünk. Az önisme-

reti munka bővebb eszköztárában a szimbólumok így olyan képi vagy gondolati eszközök, amelyek többretegű jelentéssel bírnak, és segíthetnek rávilágítani a belső világunkra, érzéseinkre, vágyainkra, félelmeinkre és belső konfliktusainkra. A csoportos spirituális önismereti folyamat során körben ülünk, és egy olyan *közép* nyílik meg a résztvevők számára, amely egy szimbólumokkal megkonstruált csomópont. Egy gyertya, egy sál, egy darab kő: egyszerű tárgyak, amelyek mégis sokféle aktuális tartalmat hordozhatnak. FARAGÓ Ferenc úgy véli: „Az ember azért alkotta meg a szimbólumokat, hogy jelezze vele a tudatosan megtapasztaltat, de más módon kifejezhetetlent: az emberi tudatnak olyan állapotát és lehetőségét, amelyre nincs szó – legfeljebb kép –, aminek megértése már kulcs is lehet a megtapasztaláshoz.” (2011, 3. o.) Érdemes figyelembe venni a szimbólumokkal való tevékenységnek azt az aspektusát is, hogy mintegy „felajánlja a transzcendentális tapasztalatok megszerzésének lehetőségét” (HEVESI 2021, 35. o.).

Az önismeret folyamatkeretei és dinamikája

Minden önismereti munkának, így a spirituális önismereti munkának is megvannak a saját keretei, ezt is egy hármas egységben lehet megragadni.

1. Közösségben lenni – a csoport ereje – háló(zat)

A csoportos önismereti munka során a közös élmények, a támogatás és a visszajelzések hozzájárulnak ahhoz, hogy egyrészt mélyebb rálátást nyerjünk magunkra, másrészt könnyebben feldolgozzuk a bennünk felmerülő kérdéseket, érzéseket és nehézségeket. A csoport ereje olyan dinamikát teremt, amely támogatja az egyéni önismereti utat, és lehetőséget ad a közös tanulásra és fejlődésre.

2. Idő – felkészülten és nyitottan – felületet hagyva a transzcendensnek – fókuszált jelenlét

Az önismeret fejlesztése nem történik meg egy-két nap alatt, a belső világunk megértéséhez időre, türelemre és nyitottságra van szükség. A tudatos hozzáállás segít abban, hogy képesek legyünk az önreflexióra, és megfelelő eszközökkel közelítsük meg önmagunkat a rendelkezésre álló térben és időben.

3. Ima – közvetítő közeg, átformáló rendszer a hit

Az önismeret fejlesztésében az ima segíthet abban, hogy rátaláljunk a belső békénkre, harmonizáljuk az érzéseinket és a gondolatainkat. Az ima teret biztosít a lelki fejlődésnek. A kérdéseinkre adott válaszok nem mindig verbális formában érkeznek, hanem mélyebb érzésekben, intuíciónkban, belső csendben, amelyet az ima révén könnyebben meghallhatunk.

Ami a munkafolyamatot és a keretben való megmaradást is segítheti:

1. Elköteleződés az önismeret fejlesztésében

Nincs tartós eredménye annak, ha nem vagyok elkötelezve a magam jobb megismerése iránt. Az önismeret nem egyszeri élmény, szükséges a folyamatos önértékelés, önvizsgálat. Ugyanakkor fontos, hogy ez egy cselekvő, konstruktív tevékenység, tudatos döntéseket kell meghoznunk annak érdekében, hogy az önismeret fejlesztése folyamatos legyen.

2. Lassítás/megállás

Túlterhelt napjainkban nehéz időt hagyni önmagunkra, önmagunk jobb megismerésére. Meg kell teremteni a lehetőséget a csendre éppúgy, mint az önreflexióra vagy a keretek között csoportos formában zajló önismeret-fejlesztésre.

3. Belső csendesség

A csendben való befelé figyelés lehetőséget ad mélyebb felismerésekre. Önmagam feljegyzése egy megélt belső csendességről: „A gyertya lángját is elraktároztam, mert segít megteremteni a csendességet, a belső békét és a fókuszpontot.”

4. Tudatosság – az önazonosságra való készítés

5. Bátorság – az önreflexióra, az önmagammal való szembenézésre

6. Elszántság – a komfortzónám feszegetése

7. Kitartás – a haladás érdekében

Egyéb inspiráció (kiegészítés, más aspektus...)

Viktor Emil Frankl írja: „A valóságban azonban egyáltalán nem igaz, hogy a cél szentesíti az eszközt; már csak azért sem, mert az olyan embernek, aki számára minden csak eszköz a cél eléréséhez, a cél sem lehet szent. Akinek ugyanis minden eszköz megengedett, annak semmi sem szent.” (FRANKL 2012, 80. o.)

Pál apostol írja: „Egyébként pedig, testvéreim, ami igaz, ami tisztességes, ami igazságos, ami tiszta, ami szeretetreméltó, ami jóhírű, ha valami nemes és dicséretes, azt vegyétek figyelembe.” (Fil 4,8)

Transzformáció és tudatos jelenlét

A realisabb, mélyebb önismeret hatása számos különböző formában és szinten mutatkozhat meg; mind személyes, mind szakmai, mind érzelmi síkon. Az önismeret fejlesztésének folyamatában minden egyes megélt pillanat, megfogalmazott felismerés, az érzések és a viselkedés alakulása, minden elindított változás hozzájárulhat a boldogabb, tudatosabb élethez. A személyes növekedést az önismereti fejlődés íve mutatja, ahogyan alakulunk, formálódunk, ahogy egyre nagyobb rálátással vagyunk saját érzéseinkre, gondolatainkra, vágyainkra, erősségeinkre, gyengeségeinkre és belső világunkra. „A Biblia – ahogyan kialakulása is megmutatja – lényegében a transzformációban, a változás folyamatának elősegítésében érdekelt: vagyis egy olyan átalakulásban, amely közösségi és személyes szinten egyaránt végbemehet és végbe is megy” – írja LÁSZLÓ és VARGA (2019, 70. o.). Ez a fajta transzformáció történik meg velünk a spirituális önismeret fejlesztésének folyamatában. Előfordulhat, hogy egy mellékesen adott visszajelzés, egy rövid üzenet elindít egy mélyebb átalakulást, és ha az egyén tudatosan van jelen ebben a folyamatban, akkor egy újabb, benne születő önismereti felismeréssel gazdagodhat. A folyamatban való tudatos jelenlétünkkel teljes figyelmet szentelünk az éppen megélt pillanatnak, szituációnak, ezáltal szándékosan és megfontoltan reagálunk a gondolatainkra és érzéseinkre.

A Szupervizor – diakóniai mentor szakirányú továbbképzés volt hallgatójaként én is részt vettem a spirituális önismereti kurzuson. A két éven keresztül megélt önismereti folyamatra reflektálva fogalmazok meg néhány személyes gondolatot, amelyekkel a magam személyes útján találkoztam. Az alábbi hatásokkal, eredményekkel szembesültem:

- „Kezdődik valami új, amiben megcsillan a régi.”
- A belső iránytűm újrapozicionálása.
- Kicsi mustármag hitemet büszkén vállalom.
- Hálás vagyok!
- Ébredek! Tanulok. Fejlődöm. Kapcsolódom. Örülök.

- Elcsendesedés, letisztulás, befogadás, felemelés vezetett a megújuláshoz a közösség által. A szabadság érzése mellett a hála jellemez.
- „...hagynom, hogy hasson...”

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az egyéni és közösségi életünkre egyaránt jellemző dinamika a változás. Ma már mintha azt mondanánk, hogy nem a megszerzett tudás, a jó képesítés, a jövődelmező állás vagy éppen a megtalált életcél az életünk alaperőforrása, hajtóereje, hanem a változás és a hozzá kapcsolódó alkalmazkodás képessége, a flexibilitás. Azt gondoljuk, hogy keresztény életünknek, Krisztus-követésünknek is ez a kompetenciánk az alapeleme. Az élő Isten jelenlétében nem mondhatjuk azt, hogy amit Isten üzeneteként egyszer megéltünk, az úgy van mindörökké – hiszen az élet Istene örökkévaló, és a jelenléte élet és életet adó dinamizmus. A hozzá kapcsolódásunk pedig folyamatos egyensúlykeresés, Isten elé állás. A spirituális önismereti munka – amely egy életen keresztül tart – „eredményeként” az alkalmazkodóképességünk erősödik, és képesek leszünk a változásokat lehetőségként kezelni, reziliens személyiséggé válni. A spirituális önismeret segít felismerni érzelmi reakcióinkat, megérteni belső világunkat, és ennek segítségével jobban megőrizni lelki-mentális egészségünket, kialakítani és fenntartani a belső egyensúlyunkat és harmóniánkat egy teljesebb lelki élet elérése érdekében, Istenünk hívásából, Urunk hívásában élve.

Spiritual self-awareness – Where Heaven and Earth Meet

- In this study the authors explore the content elements of the *Spiritual Self-Awareness* seminar, which has already found a home in several training programs of the Evangelical Lutheran Theological University in Budapest. Starting from a definitive approach to spirituality and self-awareness, they attempt to guide readers through the possible process of a session. The authors of this study also wanted to share their personal involvement – as students and teachers – with the journal's readership in the hope of bringing life to others as well.

Keywords: spirituality / self-awareness / relationship with God / self-reflection / sharing

Felhasznált irodalom

- ABROMEIT, Hans-Jürgen 2008. Mit jelent a spirituális gyülekezetmenedzselés? A lelkészképzés elengedhetetlen standardjai. In: Fazakas Sándor (szerk.): *Vezetés és menedzsment az egyházban és a diakóniában*. Kálvin Kiadó, Budapest. 9–30. o.
- BACH, Richard 1994. *Illúziók*. Ford. Simóné Avarosy Éva. Édesvíz Kiadó, Budapest.
- BENNER, David G. 2024. *Az önismeret ajándéka*. Ford. J. Füstös Erika. Harmat Kiadó, Budapest.
- BODNÁR Gabriella – SIMON Péter 1997. *A viselkedés pszichológiai alapjai*. EKTf Líceum Kiadó, Eger.
- FARAGÓ Ferenc 2011. A szimbólumok ereje. *Szózat. Ökomenikus, konzervatív, irodalmi és társadalomkritikai folyóirat*, 21. évf. 2. sz. 3–5. o. Web: http://www.szozat.org/images/laparhivum/pdfarchivum/szozat_2011_02.pdf.
- FRANKL, Viktor Emil 2012. *A szenvedő ember*. Ford. Bruncsák István – Kalocsai Varga Éva. Jel Kiadó, Budapest.
- GYÖKÖSSY Endre 1992. *Magunkról magunknak*. Kálvin Kiadó, Budapest.

- HEVESI Tímea Mária 2021. Szimbólumok és/vagy átmenetek a pedagógiában. *Kapocs*, 1. évf. 1–2. sz. 31–40. o. <https://doi.org/10.14232/kapocs.2021.1-2.31-40>
- JOHANN Gyula 2024. „...a reám bízottakat híven pásztorolom...” Felkészülés a lelkigondozói szerepre – a segítő beszélgetés. In: Balogné Vincze Katalin – Kodácsy-Simon Eszter – Seres-Busi Etelka (szerk.): *Teológia és tanulás*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – L'Harmattan Kiadó – Luther Kiadó, Budapest. (Teológia és... 1.) 224–236. o. <https://doi.org/10.56037/978-963-380-281-6.17>
- LÁSZLÓ Virgil – VARGA Gyöngyi 2019. *Spiritualitás és hivatásigondozás a diakóniában*. Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest.
- PATTERMANN Kinga 2022. *Intuíció a gyakorlatban*. Kulcslyuk Kiadó, Budapest.
- ROSTA Andrea – ROSTÁNÉ RIEZ Andrea 2021. *Szociálpedagógia – Szak-szociálpedagógia*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- ROSTÁNÉ RIEZ Andrea 2021. A segítő szakember személyisége. In: Rosta Andrea – Rostáné Riez Andrea: *Szociálpedagógia – Szak-szociálpedagógia*. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 67–85. o.



Az első „rendes” falu

A lajoskomáromi Agape Szeretetszolgálat

■ DECMANN TIBOR

Lajoskomárom Fejér vármegye egyik legfiatalabb települése. Története a 19. század elejéig nyúlik vissza. A helység a Mezőföld délnyugati peremén fekszik. Az 1802. év jelentős változást hozott a Sió-parti szomszédos területen a Batthyány-uradalom életébe a napóleoni háborúk gabonaigénye miatt. Egyes dunántúli községekben telepítési felhívást tettek közzé: kedvezmények kilátásba helyezésével jobbágyokat, illetve zselléreket kívántak az uradalom területére telepíteni (DANI 1989, 134–135. o.). Ennek lebonyolításához terv készült 1802-re, már csak ki kellett alakítani a falu helyét. A terv geometriai szabályszerűségéről, megvalósulásáról és a benne kialakult életről Vas Gereben ezt állapította meg: az első magyarországi rendes falu (KEVEHÁZI 2011, 131. o.).

A gyülekezet 1804-től szervezi magát, 1806-ra pedig már lelkésze van. Közülük a harmadik, Hrabovszky György a falu tudós, egyúttal templomépítő evangélikus prédikátora 1822-ben a falu leírásában háromnemzetiségű faluról ír: „Lakják magyarok, leginkább németek és részben tótok.” (Idézi KOVÁCS – KOLLEGA TARSOLY 2012, 22. o.) Fényes Elek 1851-ben ír a letelepültek vallási megoszlásáról. A lakosság ekkor 1572 fő, ebből evangélikus 1084, római katolikus 350 és református 138 (uo. 26. o.).

Felelősségérzet

A lajoskomáromi evangélikus lelkészek közül szociális érzékenysége miatt kiemelkedik a már említett templomépítő lelkész, Hrabovszky György. 1801-ben írt egy tanulmányt *A siketek és némák eránt való tisztüinkről* címmel (HRABOVSZKY 2002). Ez is jelezte elköteleződését a segítségre szorulóknak felé. Az 1800-as évek második felében megindult s az 1900-as évek elején is folytatódott a község paraszti társadalmának rétegződése (DANI 1989, 146. o.). Egyesek a meggazdagodás felé haladtak, mások az elszegényedés felé sodródtak. Az egyházközség tagjait egyre nagyobb felelősségérzet jellemezte. Erre példák a gyülekezet érdekében vagy humanitárius indítékból létrehozott iskolaalap, árvaalap, lelkészi gyámalap és a szegényalapítvány. 1929-ben a település vezetése megszavazta a helyi szegényháznál „járványkórház” (elkülönítő) felállítását (uo. 156. o.).

Ínségben Isten előtt

Luther Márton írja: „Ahogy tehát embertársunk szükségét szenved, és a mi feleslegünkre szorul, úgy Isten előtt mi is szükségét szenvedünk, és rászorulunk az ő könyörületére. Hasonlóképpen, ahogyan a mennyei Atya nekünk Krisztusban önzetlenül segített, úgy nekünk is önzetlenül kell segítenünk a mi embertársunknak...” (LVM 2, 368. o.)

A Lajoskomáromi Evangélikus Egyházközségben a rendszerváltás előtt nem volt intézményes diakóniai szolgálat. 1991 előtt a gyülekezet az Üllői úti szeretetotthont támogatta termény gyűjtésével és helybe szállításával. Önkéntesek gyűjtötték össze a tartós élelmiszereket, válogatták, majd egy kisteherautóval szállították fel Budapestre.

Agape – Az intézményes szeretetszolgálat útjára lépés

A rendszerváltás előtt a településen működött egy diakotthon, ahol hét közben gyermekek laktak a környező településrészekről érkezve. A rendszerváltás után funkcióját veszítette az épület. A D. Szévik Imre püspök által végzett 1991-es lelkésziktató istentisztelet utáni szeretetvendégség a diakotthon nagytermében zajlott. Az ünnepségen beszélgetés indult önkormányzati és egyházi vezetők között. A település újonnan megválasztott polgármestere ekkor adott hangot annak, hogy az egyházi ingatlanrendezés keretén belül a korábban elvett ingatlanok (iskola, igazgatói és kántori lakás) helyett felajánlják a diakotthont egyházi célra. A jelen lévő tárgyaló felek, köztük az egyházmegye esperese, Labossza Lajos, egyetértettek abban, hogy méltó feladat lenne egy idősotthon létrehozása az evangélikus templom közelségében. Így elindulhatna a szolgálat útján az egyházmegye első diakóniai intézménye. Az egyeztetéseket követően 1991. december 31-i hatállyal megtörtént az épület átadása, átvétele.

Pályázatokkal és közegyházi segítséggel készültek el az építési munkák, és 1992. december 19-én többek között az egyházkerület püspöke és Karl Heinz Neukamm, a német diakóniai szolgálat elnöke szolgálatával szentelték fel a Magyarországi Evangélikus Egyház tizenharmadik diakóniai intézményét, az Agape Szeretetszolgálatot.

Az országos fenntartású intézmény indulásakor harminc gondozottat volt képes ellátni. 1996-ra ötven főre nőtt a befogadási képessége, amely szükségessé tette a munkavállalók létszámának harminc főre emelését. 2004-ben nyerte el mai formáját az intézmény. További felvállalt szolgálatokkal is gyarapodott a helyi diakónia. 2004-től önkormányzattól átvett feladatként házi segítségnyújtó szolgálat indult. Sajnos a kistérségi összefogás elindulása után adminisztrációs akadályok miatt elakadt ez a feladatvégzés. Ebben az időszakban indult az idősek klubja is. Ezek a szolgálati ágak egymásra épültek, és utat készítettek a bentlakásos elhelyezésnek.

2009-ben vette át az Agape Szeretetszolgálat az önkormányzattól a család- és gyermekjóléti szolgálatot, amely rászoruló, hátrányos helyzetű családokon segít. A gyülekezet és a szolgálatok együttműködésének és társadalmi felelősségvállalásnak szép példája többek között a Márton-napi jótékonyági bál, melynek tombolavásárlásból befolyt összegéből és az önkormányzattól kapott támogatással együtt a családsegítő szolgálaton keresztül karácsonyi csomagokhoz juthatnak hátrányos helyzetű családok.

Kerekerdő

A települési kisdedóvó ügye hullámmzó figyelmet kapott 19. század végi indulása után. Az óvoda 1958-ban újonnan épített épületbe költözhetett.

A szeretetszolgálatval való összeköttetésnek szintén szép példája az óvoda nagycsoportosainak rendszeressé váló látogatása az Agape otthonban. Előadásaiikkal keresik fel az őket örömmel fogadó időseket. A 2010-es évek elején az önkormányzat a keresztény értékek többletét is figyelembe véve felajánlotta a felekezeteknek a Kerekerdő óvoda működtetését.

2012-től az óvoda az országos egyház fenntartásával evangélikus intézménnyé vált. Az újraalapított intézmény neve ettől kezdve Kerekerdő Evangélikus Óvoda lett. Új programként indult el a családi istentiszteleteken és bibliakörökön túl a Márton-napi lámpás felvonulás, mely során az evangélikus templomot érintve jutnak el a gyerekek az Agape otthonba.

Báránka

Paul-Hermann Zellfelder-Held bajor szerző szerint – akinek szakterülete a diakóniai közösségfejlesztés – a gyermekintézmények diakóniai jelentőségük. Fejlődési irányvonaluk fontos diakóniai szempontból is, mert tehermentesítik a családokat, kiutat jelentenek a társadalmi elszigeteltségből, és segítik a szociális viselkedés tanulását. Ez utóbbi azért is fontos, mert a családok kisebbé lettek, és a rokon hálózatok szerepe is csökkent (ZELLFELDER-HELD 2002, 146. o.).

A Magyarországi Evangélikus Egyház diakóniájában is egyre fontosabb szerepet tölt be a bölcsődei hálózat, amely kisgyermek napközbeni ellátását jelenti. A 2023–2030 közötti időszakra kijelölt stratégiai célok között állapítja meg a zsinat számára készített tanulmány, hogy a demográfiai helyzettel összefüggésben fontos a családok támogatása, amelynek egyik hatékony eszköze a családi bölcsődék létrehozása (*Diakóniai stratégia*, 17. o.).

2005-ben visszakerült a gyülekezet birtokába az egykor elvett ingatlanok közül az iskola. Idővel elindult az önkormányzat részéről egy felkérés bölcsődei férőhelyek biztosítására ebben a régi „kiskiskolában”. Később változott az önkormányzat szándéka. Pályázattal terveztek új bölcsődét felépíteni. Időközben a Magyar Falu program támogatásával közösségi tér céljaira újjátottuk fel az épületet. Az önkormányzat az építőanyagok drágulása miatt lemondott a bölcsőde megépítéséről, és visszatért terveiben a gyülekezet iskolájához mint a családi bölcsőde leendő helyszínéhez. A szükséges átépítések költségeit az önkormányzat vállalta. A gyülekezeti fenntartású Báránka Evangélikus Bölcsőde engedélye 2025. február 11-én érkezett meg. Egy csoporttal, két szolgáltatást nyújtóval és egy dajkával indulhat a szolgáltatás.

Lajoskomáromban a második legnagyobb munkaadó az evangélikus egyház, talán ezért is jó a kapcsolat az önkormányzattal.

Égi-földi kapcsolatok

A helyi evangélikus intézmények igazgatótanácsaiban fontos helyet kapnak a gyülekezet presbiterei. Ezekhez a közösségi kötelekekhez kapcsolódik a Lajoskomáromi Evangélikus Rézfúvószenekar is, amely koncerteket ad és szolgálatokat végez nemcsak a templomban, hanem az intézményekben is.

A lajoskomáromi diakónia a gyülekezet és a szolgálatok együttműködését jelenti. Ezt egyszer egy bajor egyházi küldöttség vezetője némi önkritikával szóvá is tette; szerinte a nagy német diakóniai központok meglehetősen magas minőségben működnek, de sok tekintetben elszigeteltek a gyülekezetektől. Ezért – mint mondta – a gyülekezeteknek és a diakóniai intézményeknek mint közösségeknek náluk is jobban együtt kellene működniük a magyarországi példákhoz hasonlóan.

Az egyház által végzett szolgálat vagy kifejezetten a rászorulókat gondozása nem csupán egyik ember odafordulása a másikhoz, hiszen akkor meghatározóan a szakszerűség kapna szerepet, hanem a szaktudással együtt a gondozó és gondozott emberek közötti agapé (Isten világ iránti szeretete) megnyilvánulása. Ezáltal válhat azzá a „helyé”, ahol maga Isten naponta megjelenik a szeretet cselekedeteiben. A diakónia mint a szeretet gyakorlati megvalósulásának egyik formája elsődlegesen nem a szeretet parancsának imperatívuszára hivatkozik, hanem a jánosi indicativusra (JÄGER 2010, 253. o.), amely szerint a szeretetben maga Isten ölt alakot: „Isten szeretet, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és Isten is őbenne.” (1Jn 4,16)

Hivatkozott művek

- JÄGER, Alfred 2010. *Diakónia mint keresztyén vállalkozás. Nonprofit egyházi intézmények menedzselése*. Ford. Szabó Csaba. Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen. (Szociáletikai Intézet kiadványai 5.) *Diakóniai stratégia. A Magyarországi Evangélikus Egyház diakóniai szolgálatának stratégiai céljai 2023–2030*. Magyarországi Evangélikus Egyház, Budapest, 2023.
- DANI Lukács 1989. Lajoskomárom. In: *Fejér megyei történeti évkönyv*. 20. köt. Szerk. Farkas Gábor. Fejér Megyei Levéltár, Székesfehérvár. 134–174. o.
- HRABOVSKY György 2002. A siketek és némák eránt való tisztünkről. Az elő- és utószót írta, jegyzetekkel ellátta: Subosits István. In: *Emlékkönyv 1802–2002. A váci intézet története. 200 éves a siketoktatás Magyarországon*. Szerk. Kvojka Ferencné. Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Pedagógiai Szakszolgálat, Vác. 84–114. o.
- KEVEHÁZI László (szerk.) 2011. *A reformációtól – napjainkig. Evangélikus gyülekezetek, egyházmegyék, kerületek a Dunántúlon*. 1. köt. Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület, Győr.
- KOLLEGA TARSOLY István – KOVÁCS Eleonóra – SZEMEREI János 2022. *Aranykönyv 200. Lajoskomáromi templomépités*. Tarsoly Kiadó, Budapest.
- KOVÁCS Eleonóra – KOLLEGA TARSOLY István 2012. *Evangélikusok Lajoskomáromban*. Tarsoly Kiadó, Budapest.
- LUTHER Márton 2017. *A keresztyén ember szabadsága*. Ford. Pröhle Károly. In: LVM 2, 339–378. o.
- LVM 2 = Luther Márton: *Felelősség az egyházért*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest, 2017. (Luther válogatott művei 2.)
- ZELLFELDER-HELD, Paul-Hermann 2002. *Solidarische Gemeinde. Ein Praxisbuch für diakonische Gemeindeentwicklung*. Freimund Verlag, Neuendettelsau.

Tessedik öröksége: diakónia és szolgáló szeretet Szarvason

Az Ótemplomi Szeretetszolgálat és a gyülekezet kapcsolata

■ LÁZÁR ZSOLT

A diakónia – a szolgáló szeretet – mindig is meghatározó küldetése volt a keresztény egyháznak. Jézus példája és tanítása alapján tudjuk, a gondoskodás, a rászorulókat támogatása nem csupán lehetőség, hanem kötelesség is. A Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközség számára nem ismeretlen ez a felelősség. Tessedik Sámuel szorgalmazott iskolája az oktatás révén már a 18. század végén igyekezett jobbra tenni a szarvasiak életét, amely törekvés sokak számára hozott reményt és új lehetőséget. Ezt a szemléletet követte az 1827-ben épült granárium, a régi lelkészi hivatal is, amely fontos szerepet játszott az özvegyek, árvák és szegény sorsúak megsegítésében. A 20. században pedig az evangélikus fenntartású Luther Árvaház folytatta ezt a szolgálatot, otthont és nevelést biztosítva a rászoruló gyermekek számára.

Az egyházi intézményesített diakónia azonban 1957-ben az árvaház megszűnésével eltűnt a gyülekezet életéből. A rendszerváltás után új remény ébredt, és a gyülekezet új lehetőségeket keresett a szolgálat területén is. A diakóniai szolgálat újjászervezésének lehetőségét az egyházi ingatlanrendezés alapozta meg: a kárpótlás során visszakapott épületekben indulhatott újra ez a szolgálat. Volt olyan épület, amelyet az önkormányzat funkcióval együtt, a benne működő idősek klubjával adott vissza. A volt kántorlakásban kialakított mini szeretetotthon az idősek klubjával együtt jelentette a helyi diakóniai szolgálat kiindulópontját.

A Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközség idős tagjai olyan szeretetotthonban kívánták eltölteni életük hátralévő részét, amelyben az evangélikus szemlélet és a vallásgyakorlás meghatározó szerepet játszik.

A szociális ellátás beindításának elsődleges támogatója Nobik Erzsébet, egyházközségünk lelkésze volt, aki krisztusi küldetesként tekintett a diakóniai szolgálatra, és Misik Lajos felügyelő, aki pedig jó világi kapcsolatokkal rendelkezett. A Lazarens NEC civil szervezet gépkocsikkal és eszközökkel segítette az indulást, és a szociális képzést is beindította városunkban.

A városi önkormányzat segítségével így működésbe léphetett a Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközség Gondozási Központja 1993 októberében. Idősek klubja, idősek otthona és az akkor szintén ismeretlen otthonápolási szolgálat is elindulhatott, amely a mai napig működik.

Az ellátás első vezetője a jelentős szakmai háttérrel és hozzáértéssel rendelkező Gellai Józsefné lett, majd később Demján Sándor, aki 2002-ig irányította az intézményt.

Meglepő visszaolvasni az akkori presbiteri jegyzőkönyveket, amelyek tanúsága szerint ugyanazon a presbiteri gyűlésen hozott döntést a gyülekezet a frissen indult óvoda visszaadásáról, miközben egyidejűleg a gondozási központ elindításáról is határozott. Ez jól mutatja, hogy a gyülekezet szakmai felkészültsége akkoriban még számos hiányossággal küzdött.

A kezdeti nehézségek ellenére mégis sikerült megszervezni ezeket a szolgálati területeket. Az idősek, betegek és nehéz helyzetben lévők támogatása nem csupán egy felvállalt feladat a gyülekezet számára, hanem hitből fakadó elhívás, amelyben Krisztus szeretetparancsa mutat iránymutatást.

A szolgálati területek köre hamarosan bővült, hiszen 1994-ben új húszfős idősek klubja kezdte

meg működését Furugyon. Időközben a szeretetotthon iránti igény is megnőtt, ezért a Kovács-parókia részleges felújításával bővítettük az ellátást húsz főre.

A fejlődés azonban megtorpant az évezred végére. Az épületek egyre romló állapota, az idősödő gépkocsik, a finanszírozás nélkül felvállalt feladatok hatására az intézmény működése ellehetetlenült.

A 2002-es fordulópontra és az új szemlélet; a fejlődés útjára lépés

2002-ben a Magyarországi Evangélikus Egyház lett az intézmény fenntartója, és ezzel egy időben új vezetés vette át az irányítást. Lázár Zsolt lelkész kapta meg a megbízást a presbitériumtól, aki napi négy órában vezette az intézményt, a szakmai vezető pedig Tóthné Tótka Edit lett. Ezek a változások stabilitást és a hosszú távú fejlődés lehetőségét hozták.

Beindult a támogató szolgálat, az addig is végzett feladatokra támogatás is érkezett ezentúl, a régi pályázatokkal elszámoltak, a tartozásokat visszafizették, és bár a munkatársak egy részét el kellett bocsátani, újra fejlődési pályára állhatott a szarvasi diakóniai szolgálat. Az ezt követő években jelentős fejlesztések valósultak meg, nemcsak infrastrukturálisan, hanem szemléletmódban is. A diakóniai munka egyre szélesebb körben vált elterjedté és elismertté.

2004-ben a Tessedikkel a 21. századba – Második esély népfőiskola uniós pályázat új irányokat hozott a gyülekezeti életbe. Az oktatásfejlesztési kezdeményezések hatására a gyülekezet és az intézmény gondolkodása is megváltozott, egyre inkább a társadalmi felelősségvállalás került a fókuszpontra. A munkatársak is új szakmai perspektívával dolgoztak, amelyek hozzájárultak az intézmény minőségi fejlődéséhez.

2005-ben indítottuk el a támogató szolgáltatást, amely hamar kiegészült a házi segítségnyújtással és az étkeztetéssel. A Középfalmi Misszió immár tizenöt éve működik a gyülekezet keretein belül, elsősorban alkoholbetegséggel küzdő személyek támogatására. A misszió elindításában és sikerében kulcsszerepe volt dr. Sárkány Angyalnak, akinek szaktudása és elkötelezettsége nélkül ez a nehéz szolgálat nem valósulhatott volna meg. A misszió tapasztalatai alapozták meg a szenvedélybetegek közösségi ellátását, amely 2007-ben indult, majd 2010-ben a Szendélybetegek Klubja, vagyis a nappali ellátás is elérhetővé vált. 2007 végén a középfalmi tanyák lakóinak kezdeményezésére elindítottuk az idősek nappali ellátását és a tanyagondnoki szolgálatot.

2011-ben pályázati támogatással négy új szolgáltatás is elindult: a demens és a fogyatékkal élő személyek nappali ellátása, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, valamint az utcai szociális munka. Bár ez utóbbi forráshiány miatt csak két évig működhetett, a másik három szolgáltatás máig fennmaradt. Ugyanebben az évben Örménykúton is megkezdtek a szolgálatot.

2015-től elindult a támogatott lakhatás, amely kezdetben tizenkét főnek biztosított új életkezdési lehetőséget, 2023-ban pedig új telephelyen további férőhelyekkel bővült.

2018-ban újabb jelentős bővülés történt: Csabacsúdon egy harmincnégy fős idősek otthonát, Szarvason pedig egy nagyobb, több célcsoportot ellátó otthont vettünk át, ahol idősek, szenvedélybetegek és hajléktalanok számára nyújtunk ellátást. 2019-ben elindítottuk a népkonyhát, amely napi meleg étellel segíti a rászorulókat, és megkezdtek a fejlesztő foglalkoztatást, amely munkalehetőséget biztosít a szolgáltatásainkhoz kapcsolódó kliensek számára.

2022 januárjában tovább bővült intézményünk: átvettük a nagyszénási Idősek és Szendélybetegek Otthonát, valamint a Szendélybetegek Rehabilitációs Intézményét, és folytattuk a fejleszt-

tő foglalkoztatást is. Az új intézményeken keresztül még több ember számára tudunk segítséget és reményt nyújtani a mindennapokban. Szeretett otthonunk mára ötvenkilenc fő engedélyezett férőhellyel működik.

Nagy hangsúlyt fektettünk a megfelelő szakképzettségre, ezért szociális ápoló és gondozó képzést indítottunk a szarvasi Székely Mihály Szakközépiskolával együttműködésben. Intézményünk kapcsolatban áll továbbá a Gál Ferenc Egyetem Gyulán működő Egészség- és Szociális Tudományi Karával is.

Az Angyali segítség az Ótemplomból nevű kezdeményezés a gyülekezet, az önkéntesek és az intézmény együttműködésének kiváló példája. A kezdeményezés célja a rászorulóknak segítése, valamint a társadalmi felelősség és a szolidaritás gyakorlati megvalósítása.

Az irgalmasság cselekedetei, amelyeket Jézus tanításában hangsúlyoz, itt gyakorlati formában jelennek meg. A napi áhítatok, a közös istentiszteletek és lelki alkalmak által a diakóniai munka szorosan összefonódik a hit gyakorlásával. Az ellátás folyamatos bővítése – például az otthonápolás, a házi segítségnyújtás és a szenvedélybetegek támogatása – az evangélium üzenetének gyakorlati megvalósulását jelenti.

A gyülekezet és a diakónia kapcsolata, a jelen és a jövő

Ha mérleget kívánunk vonni, ma, 2025-ben az Ótemplomi Szeretetszolgálat az ország egyik legismertebb egyházi szociális intézménye, amely több módszertani munkában is részt vesz. Az intézmény jelenleg tizennyolc különböző alap- és szakosított ellátási formát nyújt és több mint háromszázötven munkatársat foglalkoztat. Elmondhatjuk, hogy tevékenysége mára komplex ellátási hálózattá vált, amely a helyi és külterületi rászorulóknak, idősek, szenvedélybetegek, hajléktalanok és fogyatékkal élők számára is biztosítja a gondoskodó szeretetet és a közösség támogató erejét.

A gyülekezet számára a szeretetszolgálat nem csupán diakóniai feladat, hanem a közösség egyik legfontosabb pillére is. A diakónia és a gyülekezet küldetése elválaszthatatlan egymástól, hiszen az aktív közösségi részvétel és a szeretetszolgálati tevékenység együttesen biztosítják a gyülekezet megújulását és hosszú távú fennmaradását. Ehhez és az ellátás stabilitásához a fenntartás folyamatos biztosítása az állandó célunk, úgy, hogy az intézmény megtartsa magas szakmai színvonalát, valamint tovább erősítse a gyülekezeti közösséget és annak elköteleződését a diakóniai munka iránt. Hiszen a diakónia nem létezhetne a gyülekezet és annak segítése, támogatása nélkül.

Hiszem azonban, hogy a gyülekezet sem létezhetne szeretetszolgálat nélkül, hiszen aki az elesetten segít, Jézusnak szolgál, ez pedig nem működhet másként, csak ha ez a szolgálat a gyülekezet lelkéből fakad. Márpedig a Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközség gyülekezetének szociális jelenléte városunk életében dicséretes. Szeretetszolgálatunk működése mellett a rászorulókat segítő egyéni kezdeményezéseink is gyülekezetünk aktív támogatásával valósulhatnak meg.

Mindig lehet azonban a jobbra törekedni: diakóniai szolgálatunk a hit munkája és a szeretet fáradozása, amelyekből mind erőt meríthetünk, és Krisztus útjára léphetünk. Soha sincs késő.

A szomszédos gyülekezetekre gyakorolt hatás

Az intézmény a Szarvas-Újtemplomi, a Csabacsúdi, a Nagyszénási Egyházközség és az örménykúti leányegyház területén is tevékenykedik. Ezeket a gyülekezeteket a szolgálatukban is segíti, hiszen 2018-ban kezdtük meg a csabacsúdi idősök otthonának működtetését, majd 2022-ben Nagyszénáson is elindultunk. A nagyszénási lelkész, valamint a csabacsúdi lelkész férje az Ótemplomi Szeretetszolgálat intézményi lelkésze. Fontos segítséget jelent az is, hogy a munkatársak és a hozzátartozók keresik az együttműködés lehetőségét a gyülekezetekkel. Közös programok, családi napok, közös ebédek és játékonysági alkalmak is erősítik ezt az összekapcsolódást.

A jó példa szerepe

Az Ótemplomi Szeretetszolgálat sikeres működésén keresztül láthatjuk, hogy mennyire fontos a szociális háló megléte. Ehhez sok esetben úttörő munkát kellett végeznünk intézményi és gyülekezeti szinten, emellett ki kellett nevelnünk a hozzáértő szakgondozókat is. Ez összetett feladat volt. Az Ótemplomi Szeretetszolgálat számvetése álljon itt jó példaként mások számára is, hogy a nehézségek ellenére is mennyire fontos és szükséges cselekednünk.

Végezetül hadd osszak meg egy személyes történetet: régóta szeretetszolgálatunk ellátottjai köze tartozik a százhatodik életévében lévő Papp László, vagy ahogy mi ismerjük őt, Laci bácsi, aki, Istennek hála, még önkénteskedést is vállal ételosztáskor. Hivatásunk ellátása során mindig arra törekszünk, hogy a hétköznapi ellátottjaink körében szépen, rendben, nyugalomban teljenek. Azonban különleges örömet tud nyújtani, amikor azt látjuk, gondozottunk ugyanolyan jól érzi magát nálunk, mint mielőtt otthonunk lakója lett.

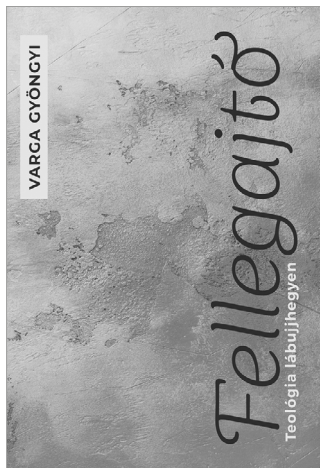
Az ilyen történetek erősítenek minket küldetésünk hétköznapijaiban, és adnak erőt másoknak is a diakónia melletti elköteleződésre.

Interaktív bepillantás az Isten titkaiba

■ SEFFER VALENTINA

Varga Gyöngyi: *Fellegajtó. Teológia lábujjhegyen*. Luther Kiadó, Budapest, 2024.

Varga Gyöngyi legújabb kötete, a *Fellegajtó* a Luther Kiadó gondozásában jelent meg 2024-ben. A szerző, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Ószövetségi Teológia Tanszékének vezetője számos lelki irodalommal gazdagította a magyar teológiai könyvkiadást, ezek közé tartozik az *Áldáskönyv*, a *Remény s ég* vagy az *Élők földje*. E legújabb műve újszerű módon kínál betekintést a tér, az idő, a szentség és a megváltás foglmainak átfogó elemzésével a keresztyén lelkiségbe, miközben egyesíti a teológiai alaposságot a közérthetőséggel. Ezért a könyv nemcsak a teológiai szakemberek számára nyújt inspirációt, hanem olvasása a tágabb olvasóközönség számára is spirituális élményt kínál.



A szerző hangsúlyozza, hogy az isteni jelenlét nemcsak a szent szövegeken keresztül érthető meg, hanem a hétköznapi tapasztalatok, a közösségi identitás és a személyes találkozások révén is. Az inkluzív megközelítés különösen figyelemreméltó a műben, amely a női szempontokat integrálja a teológiai diskurzusba, miközben olyan fogalmakat állít előtérbe, mint az együttérés és az irgalmasság. Varga Gyöngyi különös jelentőséget tulajdonít annak, hogy a teológia nem csupán tudományos diszciplína, hanem az emberi élet formálásának eszköze, amely az isteni rendbe való beilleszkedésre irányítja az emberi figyelmet, az Isten titkaiba való bepillantásra nyit ajtót – innen ered a mű címe is. A műben visszatérően megjelenő „fellegajtó-nyitogatás” kifejezés a teológia interaktív jellegére utal, amely nemcsak a szentírók, hanem az olvasók inspiráltságát is hangsúlyozza, megteremtve a közvetlen kapcsolatot az isteni és az emberi között. Ez a nézőpont friss perspektívát kínál a teológiai kutatások számára, különösen a folyamatteológia iránt érdeklődőknek.

A kötet fókuszában az Istennel való találkozás élménye áll. Az áldás, a szentség és a megváltás foglmainak gazdag jelentéstartalmain keresztül mutatja be, hogyan lehet megérteni és átélni Isten jelenlétét a mindennapokban. A módszerét tekintve a könyv az inkluzív teológia jellegzetességeit mutatja, és a női szempont integrálásával gazdagítja a teológiai párbeszédet, ezzel egyben az együttérés és irgalmasság teológiai jelentőségére irányítja az olvasó figyelmét.

A szerző az emberi létezés térhez kötöttségét vizsgálja a mű első fejezetében. Itt nem csupán fizikai értelemben használja a tér fogalmát, hanem mentális és szimbolikus jelentést is tulajdonít neki. Edward Soja térelméleti megközelítése alapján három dimenzióban elemzi a tér fogalmát: a fizikai valóság, a szimbolikus jelentéstartalmak és a társadalmi interakciók által meghatározott terek összefüggéseit vizsgálja. Varga bibliai példákkal gazdagítva mutatja be a tér vallási és kulturális jelentőségét, például a Sínai-hegy, a jeruzsálemi templom és más szent helyek bemutatásával. Ezek a hely-

színek nemcsak földrajzi pontok, hanem a vallási identitás és a spirituális élmények kulcsfontosságú színterei, amelyek az isteni érintettséget és a közösségi emlékezetet formálják. Varga rávilágít arra, hogy a tér érzékelése túlmutat a fizikai dimenzió, és magában foglalja a spirituális és társadalmi dimenziókat is, amelyek mélyen beágyazódnak az emberi tapasztalatokba és az identitásba.

A szentségfogalom tárgyalása a könyv egyik legmeghatározóbb része. A szent helyek és események nem csupán absztrakt teológiai fogalmak, hanem az emberi életet formáló konkrét tapasztalatok. A szentség a profán és a transzcendens közötti határterületként jelenik meg, amely az isteni jelenlétet közvetíti az emberi közösségek és egyének számára. A Biblia szerint a „szent” kifejezés kiválasztottságot, transzcendens minőséget jelent, amely az isteni jelenlétből fakad. „A héber nyelv a szentre, szentségre a *kádós* szót használja. Ez a szó a vallási tapasztalatok és cselekmények kiváltó okát, gyökerét jelöli. Emellett nagyjából hasonló jelentéstartalma van egy másik kifejezésnek, amely a fenségest, a megközelíthetetlen jelzi, ez pedig a *kábód*. Ez utóbbi olyasmit is jelent, mint dicsőség, tekintély, vagy jelzőként használva: súlyos, nehéz. A tartalma nagyon közel áll a szentséghez, érezzük a tekintély, a jelentőség teljesség súlyát, amikor ezt a szót halljuk.” (30.) Az „Isten szentsége” teológiai koncepció az Ószövetség számos szövegében hangsúlyosan jelenik meg, különösen olyan narratívákban, mint a frigyláda vagy a Sínai-hegyi törvényadás (2Móz 25,22; 2Móz 20,2–17). A szentség itt nemcsak különleges minőségként jelenik meg, hanem dinamikus, interaktív kapcsolódási pontként az isteni és az emberi között. Isten szentsége gyakran félelemmel és áhítattal jár együtt, ugyanakkor reményt és irányt ad az emberi közösségek számára. A fejezet zárása a szenttel való személyes találkozás tapasztalatát vizsgálja. A szerző kiemeli, hogy az egyéni élményeken keresztül a szentség közvetlen és személyes vonatkozásban áll az emberi élettel. Ez a személyes találkozás lehetővé teszi az egyének számára, hogy a transzcendens és az emberi dimenzió találkozásából új értelemmel és célokkal gazdagodjanak.

Az időt számszerűsíthető, mérhető dimenzióként kezeljük, amelynek objektív aspektusai meghatározzák az emberi tevékenységeket. Ezzel szemben a bibliai időkép sokkal inkább ciklikus és eseményorientált. Az idő nem pusztán abszolút mértékegység, hanem események, rítusok és isteni cselekvések kerete, amely az élet szakrális dimenziójára világít rá. A héber nyelvben az idő fogalmát gyakran eseményekhez és Isten cselekvéseikhez kötik. Például a *shalom* (שלום) szó nem csupán békét vagy nyugalmat jelent, hanem a teljességet, az idő és az élet szentségét is. A bibliai teremtetéstörténet (*berésit*; בראשית) az idő kezdetét Isten teremtő aktusával azonosítja, amely nem csupán időbeli, hanem ontológiai kezdet is. A bibliai narratíva szerint az idő szent, mert az Istennel való kapcsolat közvetítőjeként értelmezhető. Az ünnepek, mint például a szombat (שַׁבָּת), nemcsak időbeli szünetet jelentenek, hanem a szentség és az isteni rend megélésének eszközei (76.). A szombatot az emberi és isteni kapcsolatok újjáélesztésére használják, amely egyúttal az idő szakrális újratöltését is jelenti. A könyv harmadik fejezete hangsúlyozza az ünnepek, különösen a húsvét (*peszách*; פֶּסַח) és a széder (סֵדֶר) szertartásainak jelentőségét. A szerző rávilágít arra, hogy az idő nem pusztán objektív mértékegység, hanem az isteni cselekvések és az emberi válaszok színtere.

A következő fejezetben a megváltás teológiájának bemutatása során a szerző az Ó- és Újszövetség párhuzamait vizsgálja. A fejezet a megváltás fogalmát a görög *szótér* (megváltó) szóval indítja, amely az Újszövetség egyik központi kifejezése. A szót királyok és felszabadítók címeiként használták az ókori görög világban, például uralkodókra, akik népük számára védelmet és biztonságot nyújtottak. Ez a fogalom előképezi Jézus Krisztus szerepét, aki a keresztény hit szerint az emberiség megváltójaként jelenik meg (91.). Az Újszövetség világában a megváltás szorosan összefügg

Jézus Krisztus áldozati halálával és feltámadásával. Ezt a hitet alátámasztják olyan szimbólumok, mint a Kos csillagkép, amelyet a fejezet külön említ a tavaszpont kapcsán, utalva Krisztus áldozatára és megváltói szerepére (pl. Mt 4,18; Lk 24,32). Az Ószövetség teológiájában Isten különösen a gyengék és elnyomottak pártfogójaként jelenik meg. Ez a koncepció szemben áll más ókori kultúrák istenképével, ahol az istenek hatalmat és dicsőséget testesítettek meg. Izrael Istene (JHWH) szövetségre lépett a népével, és a megváltás e szövetség fenntartásának a része. Ézs 48,17 alapján Isten a nép vezetője és tanítója, aki az élet és a megváltás útján kíséri őket. A megváltás teológiai koncepciója az Ószövetségben gyakran a földi megváltással azonosul, például adósságok elengedésével, szociális igazságossággal és közösségi felelősségvállalással. Az ókori Izraelben a megváltás jogi és szociális cselekedetek formájában nyilvánult meg. A családon belüli megváltás például az adósrabszolgaság megszüntetésére vagy az elveszett földek visszaváltására terjedt ki, ahogyan azt Mózes harmadik könyve (25. fejezet) leírja. Ez a megváltási szemlélet szoros kapcsolatban állt a közösség integrálásának fenntartásával.

Krisztus feltámadásának és a szeretet teológiájának bemutatása a könyv egyik legmélyebb és leginspirálóbb része. A szerző kiemeli, hogy a feltámadás nemcsak a halál feletti győzelem, hanem a szeretet hatalmának diadala is megnyilvánul benne. Az evangéliumok hangsúlyozzák a feltámadt Krisztus fizikai valóságát, ugyanakkor kiemelik, hogy feltámadt teste immár transzcendens és dicsőséges. Emellett az emberi test feltámadása a teljes ember megváltását jelenti, a fizikai és szellemi egységet egyaránt. Az újszövetségi szövegek hangsúlyozzák, hogy a feltámadás nem pusztán az egyéni létezés vége, hanem az egész teremtés megújulásának ígérete: a feltámadás egyszerre jelöli a földi élet végét és az örök élet kezdetét. A keresztény teológia a feltámadást olyan transzcendens eseményként értelmezi, amelyben Isten új életet teremt az ember számára. A feltámadás nem csupán történeti esemény, hanem Isten üdvözítő tervének központi része, amely az emberi létezés értelmét és célját mutatja meg.

Krisztus megtestesülésének teológiai és spirituális jelentőségét tárgyalja a könyv utolsó fejezete. Az Ige testté válása az emberi és isteni dimenzió találkozásának olyan szimbóluma, amely az isteni szeretet legkonkrétabb kifejeződése az ember számára. Krisztus megtestesülése által az emberi élet szakrális dimenzióval gazdagodik. Ez a megtestesülés nemcsak az isteni közelség jele, hanem az emberi élet átfogó átalakításának eszköze, amely az isteni rendhez való igazodást hirdeti.

Varga Gyöngyi *Fellegajtó* című kötete értékes hozzájárulás a magyar teológiai irodalomhoz, különösen az inkluzív, dinamizmust hangsúlyozó megközelítés révén. A mű innovatív módon ötvözi a teológiai mélységet az oktatási szándékkal, és releváns a bibliai teológia, valamint a kapcsolódás és a remény kérdéseit kutatók számára. A kötet esztétikai kivitelezése példaértékű. A QR-kódok alkalmazása megkönnyíti a laikus olvasók számára az anyag feldolgozását, azonban tudományos közegben kevésbé szokványos elemnek tekinthető.

Búcsú Bencéné Szabó Márta evangélikus lelkésztől

1957–2024

■ KECZKÓ SZILVIA

Isten, a mi mennyei Atyánk, az élet és halál Ura megszomorít, de meg is vigasztal, megaláz, de fel is emel, sírba visz, de meg is elevenít. Mulandóvá tette életünket bűneink miatt, de egyszülött Fiát is adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Ezért, amikor most megállunk Bencéné Szabó Márta testvérünk koporsója mellett, Istenhez fordulunk kegyelemért, nála keresünk vigasztalást, útmutatást, reménységet, először egy személyes emlékezés és az életút felidézésén keresztül.

Messenger-üzenet hangja pittyen 2024. június 9-én, éjfél előtt néhány perccel: „Kedves Szilvi és Pali! Köszönjük mai jelenléteteket. Nekem nagyon sokat jelentett, hogy ti áldottatok meg. Ahogy Pali a köszöntésében mondta, kicsit szüleitekként tekintettetek ránk, és mi is kicsit úgy tekintettünk rátok, mint gyermekeinkre – ha ez nem tolakodó. Amikor, Szilvi, becsöngettél a Budavárba, jelentkezve a hatodéves szolgálatra, én nyitottam ajtót. Bemutatkoztunk egymásnak, és a másodperc törtresze alatt eldőlt bennem, ezt a lányt én kedvelem. És így lett. S talán ez kölcsönös volt.”

Az volt. S talán ezért állok éppen én ma itt, bár azt gondolom, nagyon sokan állhatnának, idehözva saját személyes emlékeiket.

Szabó Márta 1957. május 28-án született Bokodon, Szabó Mihály negyedik-ötödik és Barabás Etel harmadik-negyedik gyermekeként ikertestvérével, Palival együtt. Édesapja első felesége gyermekszülés közben halt meg, de a háborút követően az édesapa újra megnősült, és az öt testvér a nagy különbség ellenére egyformán nagy szeretetet kapott. A szülők a kis közösség megbecsült gazdálkodói voltak ház körül nevelt állatokkal, szőlővel, szántóföldekkel. A családi otthon melegehez és békéjéhez hozzájárult a közösen végzett feladat, a gyermekek életkoruknak megfelelően vonódtak be a gazdálkodásba. Márti sosem feledte, honnan jön, ízig-vérig megmaradt derék, dolgos, a feladatot meglátó és megfogó, becsületes és tiszta szívű, őszinte lánynak, asszonynak.

A család elsőbbségét és fontosságát sosem tagadta, és ezt élte teljes szívvel, így emlékeznek erre gyermekei, de gyülekezeteinek tagjai is. Mennyire nagyszerű és különös, hogy mind a gyermekek, később az unokák, mind a rábízott hívek egyformán érezték a szerető gondoskodást! Első volt a családja, de az Első után első volt a gyülekezeti nagy családja.

Válaszüzenet 2024. június 9-én, néhány perccel éjfél előtt: „Kedves Márti és Imsi! Mi is mindent köszönünk, és nagy hálával emlékezünk mindig rátok! Nagyon szép ünnep volt a mai, és mennyi ember! Márti, kérlek, ne haragudj, hogy nem maradtunk ott ebédre, de nem akartuk a gyermekeinket a vasárnapi ebéddel magukra hagyni...” A válasz azonnal érkezett két szívecske közé ékelve: „Ez így van rendjén. Első a család.”

Megnyilvánult ez a kamaszgyerekek éjszakai cipőszámolásában vagy abban, hogy ez az aggódó szeretet sosem volt terhelő. De megjelent abban, hogy a gyerekek saját vallomásuk szerint sosem szenvedtek hiányt semmiben, mert mesteri ügyességgel és a két nagy életfeladat kiegyensúlyozásával élte a mindennapokat. És megnyilvánult abban, ahogy egyszerűen Istenre figyelt, és az emberekkel törődött.

Az Istenre figyelés, az Isten szeretetéből merítő, azt továbbadó attitűd sem volt minta nélkül való.

Márti családjával együtt kisgyermekkorától kezdve rendszeres látogatója volt az istentiszteleteknek, konfirmált, majd fontossá váltak számára az ifjúsági órák, a nyári táborok. Középiskolai tanulmányait az esztergomi közgazdasági szakközépiskolában végezte, majd egy évig dolgozott, de a gyermekkori, ifjúkori családi és gyülekezeti élmények, behatások nyomán jelentkezett az Evangélikus Teológiai Akadémiára.

Meghatározó időszak következett. Aktív közösségi élet, énekkar, életre szóló barátságok... És életre szóló szerelem. 1980-ig, az esküvőig sokszor elhangzott a kérdés vőlegényétől, Bence Imrétől: „Hány gyermeket szeretnél? Mert én négyet.”

Aztán így lett. Orsi, Doma, Győző és Zsolti. A szinte kortárs nagyifis, irtó kedves lány a vári hatodévből, a lázadó korú, hosszú hajú srácok a kisifiből – példa, ahogy lelkészgyerekként aktív tagjai voltak a vári ifinek. Egyikük kedvenc társasjátékom megálmodója, másikuk nagyra becsült lelkész-kolléga, nemrégiben útítárs. És egy kislány, aki egyszer csak becsengetett, hogy jegyesoktatnám-e...

Nyilván nem az én emlékeim és kapcsolódásaim a fontosak, hanem az, hogy ti mind a négyen várva várt, örömmel fogadott, Istentől ajándékként megélt gyermekek lehettetek. Valaki így vall: „Irigyeltem a gyermekeiket és unokáit, hogy ilyen jó fej nagymamájuk van.”

De mindez talán nem lehetett volna így, ha nincs mellette egy olyan társ, akivel minden örömet és bánatot megoszthatott, akivel közösen valósították meg az álmokat, és együtt mindig tudták, mennyi az elég, mikor kell pihenni menni, és mikor kell otthagyni a templomajtót és elkezdni a panírozást. De csak együtt tudták. Együtt tudták megoldani. És megoldották.

A közös szolgálat 1981-ben kezdődött, amikor Mártit itt, Bokodon gyülekezeti munkatárssá avatták. Szolgált Vadosfán és a szórványokban, a következő évtől Szilsárkányban, egy évvel később pedig már Luther-kabátban tehetett ugyanott. A beledi és szilsárkányi évek szolgálattal, gyermekek születésével és a kettő közti bravúros és békés egyensúlykereséssel teltek. 1989-ben Bakonycsernyére került a család meghívás alapján, amely időszakban Márti beiktatott parókus lelkésze volt a sári közösségnek. De lelkési aktivitását sosem korlátozta saját gyülekezetére, szívébe belefért sok rendezvény gazdájának lenni, finn testvérekkel kapcsolatot ápolni, bodajki Szélrózsát szervezni, LVSZ-nagygyűlés nyitó istentiszteletén szolgálni vagy épp a bakonycsernyei ifisek pótmamája lenni. Azt pedig már idéztem, mi lett volna velük nélküle...

A budavári gyülekezet 1998-as meghívását Márti biztatására fogadta el a család. Akkor is gyermekei érdekeit szem előtt tartva gondolta ezt jónak. Az utolsó időszak következett, huszonhat gazdag, változatos év. Ebből huszonegyet ismerhettem már én is. Személyes hálámat fogalmazom meg akkor, amikor arra emlékszem, hogy saját gyermekeim születésének, apró korának idején Márti volt a budahegyvidéki gyülekezet kisegítő lelkésze, évekig járt le hozzánk, segítve a munkánkat, és lehetővé téve azt, hogy otthon maradjak a gyermekeimmel. Így a vári gyülekezet mellett a hegyvidéki gyülekezet tagjai is megismerhették és szívükbe zárhatták őt. Számtalan kedves szolgálat és személyes kapcsolat kötődik mindkét közösséghez.

2013-ban lett a budavári gyülekezet beiktatott másodlelkésze, és ettől kezdve – a kirepülő gyerekek nyomán is – még aktívabban segítette a gyülekezet munkáját, támogatva ezzel férjét, aki ekkor már esperesként az egyházmegye ügyeit is vitte.

2012-ben született első unokája, majd azóta további nyolc. Hálás örömmel volt jelen mindegyikük életében, a közelben lakóktól a legtávolabbiakig. Nagyon készült a nyugdíjas évekre, amikor még több időt szentelhet majd nekik.

Júniusban diagnosztizált betegségéből, augusztusi műtétjéből szép lassan felépülni látszott, ám december 6-ára virradóan minden emberi tervezés és várakozás felülíródott. Mi még nem értjük, miért.

Drága Márti, egykori pótanyukám, kedves barátom, támogatóm, Isten veled!



Mennybemenetel ünnepe

► 1Kir 8,22–28

„De vajon lakhat-e Isten e földön?”

Az ünnep jellege

Mennybemenetel ünnepe (Ascensio Domini) az egyik legrégebbi keresztény ünnep, az Úr feltámadása után a negyvenedik napon. Órigenész már a 3. században, és más egyházatyák is említik ezt a megtörtént eseményt. Az ősegyház a 4. századig a Szentlélek eljövételével együtt, pünkösdkor ünnepelte. A legkorábbi dokumentált megemlékezések a 4. századból származnak. Euszebiosz és Augustinus is utal arra, hogy a keresztények ekkor már külön ünnepként tartották meg. A niceai zsinat (325) után terjedt el szélesebb körben. A 6. századtól a keleti és nyugati egyházban is állandó liturgikus ünnepé vált. Természetesen a protestáns egyházaknál is ünnep, sok országban (pl. Németországban, Svédországban, Hollandiában) munkaszüneti nap. Magyarországon sok helyen inkább vasárnap, „áldozócsütörtök” utáni vasárnap ünneplik. Ahogy liturgikus könyvünk fogalmaz, a nap témája: Isten jobbjára ült, közbenjár egyházáért.

Amit a textusról tudni kell

Salamon (שלמה) uralkodása alatt (Kr. e. 970–931) Izrael fénykorát élte. Salamon legismertebb tette az első jeruzsálemi templom megépítése, amely-

nek felszentelése uralkodásának tizenegyedik évében történt Kr. e. 960 körül. Salamon összehívta Izrael egész közösségét Jeruzsálembe, a frigyládát bevitték a szentek szentjébe, ekkor felhő töltötte be a templomot – Isten jelenlétének jeleként (vö. 1Kir 8,10–11).

Textusunk Salamon templomszentelési imájának bevezetése. A király Isten előtt állva fohászkodik a templomért, amely az Istennel való szövetség és jelenlét központja lesz.

22. vers: A felemelt kéz és az ég felé fordulás a teljes alávetettséget és Isten tisztelését fejezi ki. Salamon nem magánemberként, hanem Izrael királyaként imádkozik, közbenjárva az egész népért.

23. vers: Salamon kijelenti, hogy nincs más Isten, ami az őszövetségi hit alapvető eleme. Az istenfélelem és az engedelmisség következményére utal: akik szívből szolgálják Istent, azok megtapasztalják az ő hűségét.

24. vers: Salamon elismeri, hogy az Úr ígéretei valóra válnak. Dávidnak megígérte, hogy fia templomot épít, és ez most megvalósult. Isten véghez vitte tervét, ez megerősíti Izrael hitét.

25. vers: Isten Dávidnak tett ígérete feltételes – az uralkodói ház fennmaradása attól függ, hogy az utódok betartják-e a törvényt. A fennmaradás az Istennel való hűséges kapcsolat eredménye.

26. vers: Salamon nemcsak hálát ad, hanem további beteljesülést kér. A hangsúly azon van,

hogy amit Isten mondott, az biztosan bekövetkezik.

27. vers: Salamon elismeri, hogy Isten nem korlátozható egy épületbe (Isten transzcendenciája). A pogány vallásokkal szemben a bibliai gondolkodás szerint a templom csak az Istennel való kapcsolat helye, nem az ő lakhelye.

28. vers: Salamon nem követeli, hanem alázatosan kéri Istent, hogy figyeljen rá. Az Istennel való kapcsolat nem automatikusan működik – azt imával kell ápolni és fenntartani.

A perikópa megértése

Salamon imádsága kiemeli, hogy Isten jelenléte nem korlátozódik a templomra, hanem mindenütt jelen van; itt a kapcsolat a lekciónál és a mai ünnep lényegével.

Salamon imájában kéri, hogy Isten hallgassa meg népe imáit, és bocsássa meg bűneiket. Ez előrevetíti Jézus közbenjáró szerepét, aki mennybemenetele után folyamatosan közbenjár értünk az Atyánál, biztosítva számunkra a megbocsátást és az isteni kegyelmet. Ez az imádság megelőlegezi azt a vágyat, hogy Isten legyen velünk, hallgasson meg minket – amit Krisztusban kapunk meg teljességgel.

Ez az imádság nemcsak egy történelmi eseményhez kötődik, hanem az egész bibliai istenkapcsolat egyik kiemelkedő példája. A földi templom az Istennel való találkozás helye volt, de Krisztus a feltámadása és mennybemenetele után maga lett a „templom” (vö. Jn 2,19–21). Jézus mennybemenetele után a hívők közössége, az egyház lesz a Szentlélek temploma.

Igehirdetési vázlat

Salamon a templomszentelés ünnepén felemeli kezeit, mély tisztelettel és csodálattal megszólítja az Urat: „De vajon lakhat-e Isten a földön?”

Hiszen az egek és az egek egei sem foghatnak be téged!” (1Kir 8,27) Urunk mennybemenetelének napján ugyanezt a gondolatot halljuk visszhangozni az újszövetségi tanítványok csodálkozó tekintetében, amikor Jézus felemeltetik az égbe, és egy felhő eltakarja őt a szemük elől. De vajon valóban eltávolodott tőlünk Jézus? Vajon az ég „elzárta” őt előlünk? A válasz természetesen: nem. Ahogy Salamon felismerte, hogy Isten jelenléte nem korlátozható köépülethez, úgy mi is valljuk: Jézus jelenléte nem zárható be sem égbe, sem földre. A mennybemenetel nem elszakadás, hanem beteljesedés.

Salamon könyörgött, hogy az Úr hallgassa meg népe imádságát a templomnál. Ma mi tudjuk, hogy van valaki, aki örökké közbenjár értünk: a mi Üdvözítőnk, aki nemcsak hallja imáinkat, hanem „magával viszi” azokat az Örökévalóhoz. A mennybemenetel nem távolságot, hanem közelséget jelent. A mindenütt jelenvaló Krisztus ígéri: „*Én veletek vagyok minden napon, a világ végezetéig.*”

Krisztus nem elhagyott minket – csak más-ként van jelen. A mennybemenetel nem búcsú, hanem új kezdet. Jézus nem tűnt el az övéi elől, hanem belépett az Atya dicsőségébe, és onnan vezet tovább az egyházat. „Ez a Jézus... ugyanígy fog visszajönni.” (vö. ApCsel 1,11) Azaz: ő most is él, uralkodik, és egykor visszajön.

Jézus nem hagyott magunkra – Szentlel-két ígérte meg. Ez a Lélek bátorít, vezet, erőt ad. A mennybemenetel üzenete tehát nem passzivitás, hanem küldetés: „*Tanúim lesztek.*” A mennybemenetel nem lezár egy történetet, hanem megnyit egy új fejezetet: az egyház küldetésének időszakát. Azóta is tart – és ránk is sor került. Legyünk mi is tanúk, akik tanúságot teszünk a megbocsátásról, a kegyelemről, a reményről. Nem mindig szavakkal – néha tettekkel, csendes hűséggel, imádságos szeretettel.

A mennyország nem távoli – hanem ígélet és cél: Krisztus felemelkedése az Atyához nemcsak az ő dicsőségét jelenti, hanem a mi reménységün-

ket is. „Ahova én megyek, ti is eljöttök.” Jézus felment a mennybe – és ezzel megnyitotta számunkra is az utat. Ahogy Luther Márton mondta: „Ő a mi előfutárunk, aki nekünk készít helyet.” Nem egy elérhetetlen hely, hanem az örök közösség Istennel, ahová ő hív bennünket.

A tanítványok fölfelé néztek – és mi is sokszor így vagyunk: keressük Istent az égben. De az angyalok emlékeztetnek: „*Mit álltok itt az ég felé nézve?*” Menjetek, és éljete azzal az erővel, amelyet kaptatok, mert ő veletek van minden napon, a világ végezetéig. Az „Úrra néző gyülekezet” (Pröhle-agenda) kifejezés arra utal, hogy a gyülekezet Istenre, Krisztusra, vagyis az Úrra figyel: a hívők szemük és szívük irányításával is Isten felé fordulnak, keresve az ő jelenlétét és vezetését. A közösség is „Úrra néző”, amikor az egyház segítséget nyújt, és Krisztus szeretetére és tanításaira alapozza közösségi életét.

A templom felszentelése a legmagasabb pillanata volt az ókori Izrael vallási életének. Mennybemenetelek Jézus nemcsak eltávozott a földről, hanem az ő dicsősége és jelenléte is betöltötte az egész világot. Ez egyedülálló közbenjáró szerepet ad neki: ő már nem csupán itt járt a földön, hanem az Atya jobbján ülve folyamatosan közbenjár értünk. Ahogyan Salamon a templomban közvetített Isten felé, úgy mi is Jézus közbenjárása által juthatunk közelebb Istenhez, aki érettünk imádkozik, és biztosítja számunkra az örök életet.

Az ünnep különleges lehetőség arra, hogy felidézzük azt az isteni kapcsolatot, amelyet Jézus Krisztusban kaptunk. Ahogyan Salamon a templom felépítésével is Isten jelenlétét kívánta biztosítani, úgy Jézus mennybemenetele által a templom nemcsak egy földi hely, hanem minden hívő szíve és élete, ahol Isten lakozik. Kérjük tehát az Urat, hogy ne csak a templom falai között, hanem szívünkben és életünk minden pillanatában élhessük át Jézus örök jelenlétét és szeretetét.

További javaslatok

Énekek

EÉ 226; 278

Lekciók

Lk 24,44–53; ApCsel 1,1–11; Mk 16,14–20; Jn 20,17 és 14,2–3; Zsid 9,24; Ef 4,8–10; Ézs 40,27–31

Imádság

Köszönjük, hogy éppen ezért lehet számunkra igaz a mai ige üzenete, hogy a legnagyobb nehézség, szomorúságra is okot adó lelkiállapot közepette is tudhatjuk, láthatunk téged hittel. Segíts, Urunk, hogy ne csak a fizikai dolgokat fogadjuk el, lássuk tényeknek, hanem azokat is, amelyek hozzád tartoznak, amelyek láthatatlanok, de valóságosak. Amit a te igéd jelent számunkra a legnehezebb élethelyzetben is, aki te vagy a számunkra.

Illusztrációk

GONDOLAT

„Lehet, hogy a mennyország szép hely, de a pokolban több az ismerős.” (Graffiti)

VERS

Csukás István: *Étellift a pokolba* (részlet)

Pokolba megy az is, aki
nem akart itt dudás lenni,
elsimul a föld felettünk,
nincs különbség többé semmi.

Mert itt fent volt a mennyország,
életünk isteni része,
csupa fény és csupa álom,
csak hogy mi nem vettük észre.

NÉPSZOKÁSOK ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖKÖN

Egyes vidékeken fölhúztak egy szobrot vagy zászlót a templomtoronyba, emlékeztetve Jézus mennybemenetelére – ez vizuálisan is segítette a hívek emlékeztétét.

„Sajátos módon Harta protestáns német asszonyai régebben áldozócsütörtökön napkelte előtt mentek le vízért a Dunára. Megmosdottak benne, hogy egészségesek legyenek. Ebből a vízből orvosságul is eltettek. A most szedett orvosi füveket különösen fogatosnak tartották. Mindez nyilvánvalóan a megnyílt ég áldásával függ össze. [...]

Hevesaranyos palóc népe szerint a hegyek akkor keletkeztek, amikor Krisztus Urunk a mennyekbe ment. A föld is emelkedett utána, de Jézus intett, hogy maradjon. A föld erre megállapodott, de úgy maradt: nem ment egészen vissza a helyére.

Ságújfalu hasonló hagyománya szerint is a föld utánament a mennybe szálló Krisztusnak. Ámen szavára azonban megállott. Ebből lettek a hegyek, maga a Karancshegy is. Tetejére az angyalok építették a kápolnát.” (BÁLINT 1976)

FESTMÉNY

Giotto di Bondone: *Mennybemenetel* (1305, Padova – Scrovegni-kápolna freskó).



Rembrandt: *A mennybemenetel* (1636)



Kmetty János: *Mennybemenetel* (1913)



ZENE

Johann Sebastian Bach: *Lobet Gott in seinen Reichen* (1735)
Kantáta (BWV 11)

Georg Friedrich Händel: *Messiás* (1741)
Oratórium (HWV 56)
A Lift up your heads, O ye gates tétel (Zsolt 24,7 alapján) a mennybemenetelt idézi.

Max Richter: *Ascension*

Felhasznált irodalom

- BÁLINT Sándor 1976. *Karácsony, húsvét, pünkösd. A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából.* Szent István Társulat, Budapest.
- BOJTOR István 2004. *Az Úr a te Istened. Üzenet a Bibliából a Királyok Könyve által.* Kazinczy Ferenc Társaság, Budapest.
- ROSSIER, Henri 2006. 1–2. *Királyok könyvének magyarázata.* Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- SZABÓ Andor 1988. *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- WAAL, Cornelis van der é. n. *Kutassátok az Írásokat!* 3. köt. Iránytű Kiadó, Gödöllő.

■ FÜLÖP ATTILA

Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi)

► Jer 31,31–34

Jézussal szövetségben

A vasárnap jellege

Exaudi vasárnapja – ahogyan a pontos neve is jelzi – még a húsvéti időszak jelentős része, amely magában foglalja és tovább részletezi a feltámadás örömhírét, de már nyomatékosan mutat pünkösd ünnepére. A húsvéti hálaadásból átvezet pünkösd előkészületeire: a Szentlélek megelevenítő tüzének jelenléteért könyörög (HAFENSCHER 2010). Az Úr mennybemenetele feletti öröm átvált a megígért Szentlélek várásának örömébe, amely megjelenik a vasárnap evangéliumában – Jn 15,26–16,4 (JÁNOSSY 2008, 38–39. o.). A vasárnap mottója: Meghallgatja erőtlén népe kiáltását. „Halld meg, Uram, hívó hangomat!” (Zsolt 27,7) Így tekint fel Dávid a zsoltárban. Hasonlóképpen tekint fel a tanítványok sokasága Jézus mennybemenetelére, amely magában foglalja a visszatérés ígéretébe vetett reménységet (HORVÁTH-HEGYI 2015). Azonban sem erre a vasárnapra, sem pedig a mennybemenetel és pünkösd

ünnepe között eltelt időre nem szabad úgy tekintünk, mint magára hagyott világra, mert az Úr mindenkor velünk van.

Amit a textusról tudni kell

Jeremiás egyik legismertebb szakaszában az „új szövetségről” olvashatunk, ami egyedülálló utalás az Ószövetségben. Olvashatunk más újítással kapcsolatos szövegeket, helyreállítási kísérleteket Ezékiel és Ézsaiás könyvében. Mégis különlegesen fontos hasonlósága van Jeremiás és Ezékiel szövetségről, újításról szóló sorainak, mert megmutatja, hogy a törvény a szívekbe lesz írva, és nem kell majd tanítani – ami a száműzetés utáni jövőkép volt (KECK 2016). Természetesen a szövetség más kontextusokban is megjelenik. A Genézisben Nőé kapcsán kerül elő, amikor Isten szövetséget köt. A következő alkalom Ábrahám nevéhez és Isten neki tett ígéretéhez köthető. A harmadik

pedig az Izrael népével kötött szövetség a Sínai-hegyen. Arra volt példa és lehetőség, hogy a szövetség az ember miatt erőteljesen meggyengül és megújításra szorul, de ez valami más, egészen „új szövetség”.

Erre a megújulásra utal a 31. és a 32. vers. Ez a szövetség nem olyan lesz, mint korábban. Jól látható módon érzékelteti a szöveg az elkövetkezendő szövetség másságát, amikor az Úr azt mondja: *„Nem olyan szövetséget, amelyet őseikkel kötöttem, amikor kézen fogva vezettem ki őket Egyiptom földjéről.”* (Jer 31,32) Valóban új lesz, ami a régin egy lényeges ponton túlmutat. Nem azért érkezik az „új szövetség”, mert az Izrael életére kinyilatkoztatott törvények és rendelkezések nem voltak megfelelőek és tökéletesek, hanem mert a korábban kötött szövetség megszakadt Izrael hanyagsága miatt. Azonban, ami új lesz, az az, hogy Isten egészen másként szeretné megvalósítani, és másként is adja majd át akarát az embernek (RAD 2007).

Mi az új ebben a prófétált szövetségben? Valami egészen más készülődik? A Tízparancsolatot nem akarja és nem is tudja Jeremiás felülmúlni. Az sem okvetlen szándéka ennek a szövetségnek, hogy csak külsőséges vagy csak szívbeli engedelmesség volna. Azért lesz új, mert nem külsőleg akar hatni az emberre, nem az emberi szívtől távol levő parancsként, hanem: *„Törvényemet beléjük helyezem, szívükbe írom be.”* (Jer 31,33) Az Úr törvénye, akarata természeténél fogva az ember szívébe lesz kódolva. Arra nem lesz szükség, hogy a papok, próféták és az írástudók tanítsák az embert az Isten akaratának a megismerésére (PÁLFY 1969). Nem lesz szükség áldozatokra, mert a bűn bocsánatához más út fog vezetni. Mindenki személyesen, közvetlenül ismerheti majd meg az Urat (TOKICS 2008). Az új szövetség az ember bensőjébe lesz formázva. A héber ebben az esetben is szívet említ, amely az értelem helye. Akkor lesz igazi és minőségben is új, ha a szívbe íródik (SZEMEREI 2008).

Amennyiben az Úr akarata az embert nem kívülről éri és ítéli el, ha a szívbe ülteti akarát, ak-

kor az ember szabad lesz az engedelmesség terhe alól, mert az ezzel kapcsolatos probléma csak akkor körvonalazódik, amikor az ember akarata és a külső akarat találkozik. Az összeütközés azonban nem történik meg, mert az Isten akaratát az ember a szívében fogja hordani, és csak az Isten akaratát akarja. Így aztán az új szövetségben egy új ember is formálódik, egy olyan, aki az Isten akarata és csodája által képes lesz a hibátlan engedelmességre (RAD 2007). Jeremiás a 34. versben Isten ismeretéről számol be, ahol Isten megismerésének a legnagyobb segítője a bűnbocsánat. Aki hittel tudja fogadni bűneinek bocsánatát, az valóban megismerheti Isten szeretetét (HORVÁTH-HEGYI 2015).

A perikópa megértése

Elég nehéz elképzelni egy ilyen jelentős fordulatot, amiről Jeremiás prófétál. Talán azért, mert az új kor emberei vagyunk, és már az Újszövetség felől szemléljük a régi szövetség gyakorlását. Luther újra felfedezte, hogy nem a törvény és a hagyományok, egyházi előírások, szertartások és misék által igazulunk meg. Jeremiás idején is szükséges volt a változás. Egy újabb ígélet teljesülhet a próféciában leírtakhoz híven, ami ki is fog teljesedni. Íme, beteljesedett, hiszen Jézus személyében és tanításában megérkezett az új szövetség. Nem a törvény eltörlésével, hanem annak betöltésével teljesedik ki a szeretet, amit maga Jézus tanít. Ez pedig teljes mértékben aktuális minden „új szövetségi korban”, mert a mi életünkben is valóságga válik, hiszen nekünk is szól. A szívünkbe írt isteni akarat és a szeretet parancsa átfogja és betölti az életünket.

Egy lehetséges vázlat

Az Úr nem csalta meg a népét, az embert, hiszen az ígéletét megtartotta és meg is tartja. Csupán az ember az, aki nem tud uralkodni magán, és el-

felejtí a gondoskodó Isten érte tett cselekedeteit. Most íme, egy újabb ígélet Istentől, amelyet Jeremiás által közöl az Úr. Ígélet egy új szövetségre, mely mindent átfogó.

Nem olyan lesz ez a szövetség, mint a korábbiak. Valami egészen más, tartalmas szövetségre kell számítani. Nem olyan lesz, mert a korábbiakat megszegte az ember, mert nem képes uralkodni magán, és nem tudja elfogadni a szeretetet és a gondoskodást. Mi is többször tapasztaljuk azt, hogy nem teljesítünk ígéretek, felbontjuk egymással kötött szövetségeinket, és hajlamosak vagyunk arra is, hogy a legtöbb esetben szomorú esemény(ek) hatására az Úrral is dacoljunk, haragudjunk és hátat fordítsunk neki. Ő természetesen akkor is velünk van, csak nem vagyunk hajlandók figyelni, és elgyengülünk. Ebben a gyengeségben is kérhetjük az Úr segítségét, mert ő meghallgatja kérésünk hangját még a legnagyobb mélységből is.

Az új szövetség nem kő táblákra íródik, nem külső jelekben lesz felismerhető, hanem az ember szívébe lesz írva az Isten akarata. Maga Jeremiás is vágyhatott erre az újra. Egy olyan népet láthatott maga előtt, amely nemcsak kötelességből vagy formalitásból tiszteli az Urat, hanem a szívükbe írt szeretet vezérli őket. „A földön szolgáló gyülekezeteink akkor lesznek befogadóak és elfogadóak, ha azért ragaszkodnak Jézushoz mint az új szövetség megteremtőjéhez, mert ő életét adta elszakadásainkért.” (HORVÁTH-HEGYI 2008, 190. o.) Jézusban kaptuk meg ezt az új szövetséget, aki elhozta Isten akaratát és beteljesített ígéletét. Megkaphattuk bűneink bocsánatát az utolsó áldozat által. Krisztus halála és feltámadása mutassa meg számunkra az új szövetség erejét, hogy a halált legyőzve, számunkra új életet hozva újból és újból fellobbantsa a szívünkbe írt isteni akaratot.

A vasárnap evangéliuma (Jn 15,26–16,4) összhangban van az előttünk álló ünnepel. Krisztus mennybemenetele után ez az igeszakasz emlékeztet minket arra, hogy nem kell egyedül érez-

nünk magunkat, hiszen nem is vagyunk egyedül. Ezzel nyugtatta, vigasztalta és egyben bátorította a tanítványokat, mert hamarosan elérkezik az idő, amikor már nem lehet velük. Azonban elküldi a Pártfogót az Atyától, az igazság Lelkét, aki bizonyóságot tesz majd. Nem más lesz, akik által bizonyóságot tesz majd a Szentlélek, mint a tanítványai, akikre ezt bízta. Jézus felhívja a tanítványok figyelmét arra, hogy lesznek majd, akik megpróbálják őket hátráltatni abban, hogy átadják a szívbe írt törvény örömét, a szeretet mindent átfogó erejét.

További javaslatok az istentisztelethez

Imádság

Urunk, Istenünk! Hálát adunk neked, hogy biztosan építhetünk ígéretedre, és nem hagysz minket egyedül. Kérünk, szüntelenül emlékeztess minket hűségedre, mert oly sokat botladozunk. Adj nekünk támaszt és erőt, hogy megmaradjunk a hitben és Jézus Krisztus által megmutatott szeretetben. Áraszd ki ránk Szentlelked, hogy kitartóan szeressük egymást. Maradj velünk minden napon, és tégy késszé minket téged szolgálni. Ámen.

Énekek

EÉ 321, 366, 324, 325

Illusztráció

VERS

Reményik Sándor: *Istenarc*

Egy istenarc van eltemetve bennem,
Tán lét-előtti létem emlék-képe!
Fölibe ezer réteg tornyosul,
De érzem ezer rétegen alul,
Csak nem tudom, mikép került a mélybe.

Egy istenarc van eltemetve bennem,
Néha magamban látom, néha másban.
Néha állok, mint fosztott ág, szegényen,
Ha rossz órámban eltűnik egészen
Alter-egóm az örök vándorlásban.

Egy istenarc van eltemetve bennem,
A ráarakódott világ-szenny alatt.
A rámrakódott világ-szenny alól,
Kihűlt csillagok hamuja alól
Akarom kibányászni magamat.

Egy istenarc van eltemetve bennem,
S most ásót, kapát, csákányt ragadok,
Testvéreim, jertek, segítsetek,
Egy kapavágást ti is tegyetek,
Mert az az arc igazán én vagyok.

Egy istenarc van eltemetve bennem:
Antik szobor, tiszta, nyugodt erő.
Nem nyugszom, amíg nem hívom elő.
S bár világ-szennye rakódott reája,
Nem nyugszom, amíg nem lesz reneszánsza.

Felhasznált irodalom

- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény is-
tentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus
szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zenemű-
vészeti Egyetem Egyházzenei Tanszék, Budapest.
- HORVÁTH-HEGYI Olivér 2015. Húsvét ünnepe után
6. vasárnap (Exaudi). *Lelkipásztor*, 90. évf. 5. sz.
189–191. o.
- JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fra-
ternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Kö-
zössége, Veszprém.
- KECK, Leander E. 2016. *The New Interpreter's Bible Com-
mentary.* 4. köt. Abingdon Press, South Nashville.
- PÁLFY Miklós 1969. *Jeremiás próféta könyvének ma-
gyarázata.* A Magyarországi Evangélikus Egyház
Sajtóosztálya, Budapest.
- RAD, Gerhard von 2007. *Az Ószövetség teológiája.* 2.
köt. Osiris Kiadó, Budapest. 184–187. o.
- SZEMEREI János 2008. Húsvét ünnepe után 6. vasár-
nap (Exaudi). *Lelkipásztor*, 83. évf. 4. sz. 152–154. o.
- TOKICS Imre 2008. *Jeremiás próféta könyve.* In: Pecsuk
Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv.* Kálvin Ki-
adó, Budapest. 288–299. o.

■ NAGY DÁNIEL

Pünkösdi ünnepe

► ApCsel 2,1–13

Kezdődik új talán...

A vasárnap jellege

Talán nem sokat tévedek, ha azt mondom, min-
denki lelkében ott van a vágyakozás valami jobb,
valami szebb, valami teljesebb felé. Aztán arról
már megoszlanak a vélemények, az érzések, ér-
téktételek, hogy kinek-kinek mi jelent jobbat,
szebbet. Egy azonban biztos, hogy a születés, az
újjászületés fogalmak mögött valamennyien egy
pozitív kisugárzást, valami örömet hozó törté-
nést értünk.

Pünkösdi – a krisztusi feltámadás utáni ötve-
nedik nap – az egyház születésnapja, a megígért
Paraklétosz, azaz a Szentlélek kiadásának ün-
nepe. A zsidóság számára ez a nap sávuót ünne-
pe, amelyen a törvényadásra, vagyis a Tóra oda-
ajándékozására emlékeznek; valamint természeti
jellegű ünnepként e napon az új kenyeret ünne-
pelték. Az egykori zsidó ünnep jelei, a tűz és a
szél visszaköszönnek a keresztény ünnep szim-
bólumai között is. Az ünnep magyar neve a görög
pentekoszté (ötvenedik) kifejezésből származik.

Az ünnep megfelelő jelképe lett a keresztény egyház első lelki aratásának, amikor a Szentlélek a korábbiaknál nagyobb mértékben töltetett ki, és háromezren keresztelkedtek meg egyetlen nap alatt (ApCsel 2,41). Jézus mennybemenetele és megdicsőülése után a Szentlélek kiáradása olyan váratlan és természetfeletti eseménynek bizonyult, amely az apostolokat egyszerű, ismeretlen galileaiakból határozott meggyőződésű és bátor emberekké alakította át, akik megváltották a világot. Nem kevesebb, mint a világmiszió jelensége kezdődött a pünkösdi történettel.

Amit a textusról tudni kell

Az Apostolok cselekedeteinek a voltaképpeni főszereplője a Szentlélek, hiszen az apostolok általa, az ő irányításával folytatják igehirdető és egyház-építő tevékenységüket.

A Lélek mindenekelőtt az egyház létrejöttében és kibontakozásában tölt be nélkülözhetetlen szerepet. Kezdetől fogva világos, hogy a félnék, ingadozó apostolok csakis a Szentlélek által válnak képessé arra, hogy Jézus Krisztus bátor, megingathatatlan és különleges meggyőző erővel bíró tanúivá váljanak (1,8). A pünkösdi esemény leírásában is hangsúlyt kap az a gondolat, hogy a Lélek mennyből való kiáradása alapvetően az egyetemes misszióra, a különféle nemzetek egy közösségbe (egyházba) való összefogására irányul (2,3–11). Ezek után természetesnek tarthatjuk azt, hogy a Szentléleknek az egyház tanúságtételét kísérő, erősítő és hitelesítő jelenléte a könyv hátralevő részében rendszeresen utalás történik.

Zúgás az égből, heves szélvész: A zúgás onnan jön, ahová Jézus távozott (lásd ehhez az alábbi teológiai mondanivalót). A zúgás, a szélvész Isten jelei: Isten viharban szólt Mózeshez, Ezékielhez, Jóhoz. Ereje és pusztító hatása révén lesz a vihar jelle.

Lángnyelvek: Itt nem egy tűzvész leírásáról van szó, az emésztő és hasznos tüzet itt jelképesen kell értenünk. Mindenekelőtt erőt jelent. Gon-

doljunk csak magyar szóképeinkre: „lángoló buzgóság”, „tüzes szerelem” és hasonlóok.

Azért a tűz már az Ószövetségben is Isten jelképe: tűzoszlop vonult Izrael népe előtt, az égő csipkebokor, a tűz a világvége leírásával kapcsolatban.

Szentlélek: Mindezeket az érthető természeti jelenségeket, amelyeket az írásokban járatos zsidók nemcsak ismertek, de mint a világ végének jeleit fogták fel, most tárgyilagos józansággal értelmezik. Az egybegyűltek elteltek a Szentlélekkel. Péter ezt követő beszédében ezekhez a fogalmakhoz a folyadék képe kapcsolódik („kiárasztani”, „kiönteni”, „keresztelni”).

Most is mint Jézus Lelke működik a tanítványokban, és azt eredményezi, hogy azok különböző nyelveken beszéltek. Hogy ezen mit kell érteni, az nem egészen világos, legalábbis különbözőképpen érthető. Lehet lelkes beszédről szó, vagy csodálatos módon idegen nyelven szóltak vagy „idegen”, azaz új tartalma volt beszédjüknek.

Saját nyelvén: Mint a következő felsorolás mutatja, itt minden valószínűséggel zárandókokról van szó, olyan emberekről, akik a zsidók aratási hálaünnepére a diaszpórákból jöttek Jeruzsálembe. Ezek tehát mind túrhetően értettek héberül. Ezenkívül Lukács olyan népeket is említ, akik abban az időben már régen nem léteztek. Így fel kell tételeznünk, hogy a népek listáját valahonnan átvette, hogy ezzel utaljon a pünkösdi események egyetemességére. Mindenesetre azt akarja mondani: az apostolok személy szerint szóltak minden hallgatóhoz, beszédjükkel meg tudták magukat értetni. A tartalma abban rejlik, hogy Isten nagy tetteit hirdetik. Az Ószövetségben Isten nagy tettei ezek voltak: az izraeliták kiszabadítása Egyiptomból, a szövetség megkötése a Sínai-hegyen, Isten elvezeti őket az ígért földjére, visszahozza őket a babiloni fogságból.

Az eseményekre kétféleképpen reagáltak: egyesek eleinte semlegesén viselkedtek, mivel még nem tudták maguknak megmagyarázni a történeteket, mások az egész zűrzavartól távol tartották magukat, mivel az apostolokat ittasnak vélték. A nyelvcsoda korántsem volt egyértelmű esemény.

A perikópa megértése

A különböző történelmi föltevésektől eltekintve a zsidók pünkösdjén, a pászkaünnep utáni hetedik héten ténylegesen történetekkel kapcsolatban Lukács elbeszéléséből a következő fontos kijelentéseket rögzíthetjük:

- Jézus a mennybemenetel után nem hagyta el az övéit, ez a Szentlélek elküldéséből világossá válik. A Szentlélek a mennyből jön, ez a visszhang a Feltámadott tanítására. – Tanítványaihoz intézett búcsúbeszédeiben többször hangsúlyozta, „*nem hagyak titeket árván...*”; „*amikor eljön a Pártfogó, akit én küldök nektek az Atyától...*” (Jn 14,18; Jn 15,26)
- Lényeges, hogy az egyszerű „galileai” emberek tanúságtételét Jézus életéről, haláláról és feltámadásáról elfogadták és komolyan vették; hogy a zsidók a maguk gondolkodásmódjával megértették, hogy Jézus a Messiás.
- Isten Lelke, aki a világ teremtésénél közreműködött, aki az izraelitákat Egyiptomból kiszabadította, aki Jézust halála után feltámasztotta, ő maga indítja meg a keresztény, azaz isteni életet.
- Ez a keresztény élet különbözik a bűnös léteztől, amely által a nyelvezavar keletkezett. Legyőzi a félelmet és elszigeteltséget, az embereket szabadságra és közösségre vezetői (vö. 2Tim 1,7).

Kijelölt textusunkban kiemelendő, hogy a szerző a kifejezhetetlen kifejezésére, az emberi érzékek és értelem számára megfoghatatlan történések leírására vállalkozik. Az ábrázolás eszközeit a természeti jelenségek köréből veszi. Írói és szerkesztői nagyságára vall, hogy egyszerre tud érdekesítő lenni zsidók és pogányok számára egyaránt. A zsidó szemléletmód elsősorban a hallható, míg a görög a látható oldaláról ragadja meg a világ jelenségeit. Itt a Szentlélek látható és hallható jelenségek közepette töltetik ki (szélrohamhoz hasonló zúgás, lángnyelvek).

Igehirdetési vázlat

Pünkösd – van megújulás!

Hiszem, hogy pünkösd nekünk is hozhat megújulást, csak engednünk kell, hogy az igazság Lelke járja át értelmünket. Annak az igazságnak a Lelke, aki Jézus Krisztusban eljött hozzánk, magára vette bűneinket, és szenvedésével, kereszthalálával nekünk örök életet szerzett.

A karácsonyi és húsvéti ünnepkör mellett pünkösdöt hajlamosak vagyunk kissé félretenni, kissé alulértékelni. Pedig nem szabadna engednünk, hogy kevésbé ismert vagy kevésbé jelentős legyen.

Hiszem, hogy pünkösd csodája ma is újíthat meg emberi értelmeket, s hozhat igazi megújulást életünk minden területén. Hogyan? Megosztottságban? Egymással versengve? Teljesítménykényszerben megroskadva? – Biztosan nem! A Szentlélek kitöltése csodájának megértésével, a Szentlélek segítségül hívásával, a Szentlélek erejének elfogadásával – talán! A Lélek kitöltetésének, befogadásának egyszerre van megújító, életet adó, életet formáló ereje közösségi és egyéni síkon egyaránt.

A Lélek mindenekelőtt az egyház létrejöttében és kibontakozásában tölt be nélkülözhetetlen szerepet. Kezdetől fogva világos, hogy a félenk, ingadozó apostolok csakis a Szentlélek által válnak képessé arra, hogy Jézus Krisztus bátor, megingathatatlan és különleges meggyőző erővel bíró tanúivá váljanak (1,8). A pünkösd esemény leírásában is hangsúlyt kap az a gondolat, hogy a Lélek mennyből való kiáradása alapvetően az egyetemes misszióra, a különféle nemzetek egy közösségbe (egyházba) való összefogására irányul (2,3–11). Ezek után természetesnek tarthatjuk azt, hogy a Szentléleknek az egyház tanúságtételét kísérő, erősítő és hitelesítő jelenlétére a könyv hátralevő részében rendszeresen utalás történik mind Péter, mind Pál tevékenysége során. Mivel az egyházban, annak vezetőiben és még a helyi közösségek előjáróiban is (20,28) Isten Lelke tevékenykedik, aki ellenáll az egyház igeihirdetésének, a Szentléleknek áll ellen (7,51).

A Szentlélek persze nemcsak az apostoloknak és igehirdetőknek jut osztályrészül, hanem minden hívőnek. A Lélek közlése a keresztségben (2,38), illetve a keresztséget követő kézrátétel által (8,15–17; 19,6) történik.

Pünkösdkor az igazság Lelke jött és jön közénk, és elmondja, mi az igazság. Az igazság, hogy a hitünk alapja Krisztus. Hogy az örök élet kapuja a kereszt és az üres sír. Az igazság, hogy Isten irgalmára és kegyelmére szorulunk, de az Isten nem is tagadja meg ezeket tőlünk! Az igazság, hogy az Isten magának akar minket, de ezt nem hatalmára hivatkozva vagy erőszakkal tolja le a torkodon! „Csak” megszólít: „Kövess engem!”

Szólít, ahogy Jézus szólította a halászokat, vámszedőket, bűnösöket. Szólít a magányban és szólít a közösségben. De nem recsegnek és ropognak közben a falak. Mert nem lenyűgözni akar vagy megnyerni magának. Hitet ad. Táplálja is a hitünket, ha hagyjuk... De soha nem veszi el az első lépés jogát.

A megszólítás nyomán hozzá léphetünk, vagy elmenekülhetünk a megszólítástól megriadva tőle. De az igazság, hogy csak benne csendesülhet el a szívünk! *„Nem hatalommal és nem erőszakkal, hanem az én lelkemmel! – mondja a Seregek Ura.”*

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Jn 14,23–31; 4Móz 11–17,24–29

Énekek

EÉ 229; 239

Imádság (megújulásért)

Élő Isten! Jöjj, tedd lelkünket Lelked templomává. Kereszteld meg tűzzel egész egyházadat, hogy megszűnjön benne minden megoszlás, és úgy jelenjék meg a világ előtt, mint igazságod oszlopa és alapja. Add mindnyájunknak Szentlelked gyümölcseként a testvéri szeretetet, az örömet, a békét, a türelmet, a jóakaratot, a hűséget. Szentlelked szól-

jon szolgálád ajkával, amikor ígéret hirdetik itt és mindenütt. Küld el vigasztaló Szentlelkedet minden bajba jutott embernek és a rosszakarat áldozatainak. Őrizd meg gyűlölettől, háborútól a népeket és vezetőiket. Teremts Lelked erejével egyetértést. Szentlélek, élet Ura és forrása. Bölcsesség és értelem Lelke. Tanács és erő Lelke. Tudás és kegyelem Lelke. Az Úr félelmének Lelke. (Taizéi imádság)

Illusztráció

VERS

Deméné Smidéliusz Katalin: *Pünkösdi könyörgés*

Mozdulatlan ernyedetten,
szót kereső néma csendben
kérünk: ó jöjj közénk sebesen
Vigasztaló Szentlélek Isten!

Jó hírt vinni hú Urunkról,
Föltámadott Jézusunkról.
Őt hirdetni szóval, tettel
kérünk: ó jöjj közénk sebesen
Vigasztaló Szentlélek Isten!

Aggodalmat, gyávaságot,
magunkféltést, hanyagságot,
mind te üzd el!
Kérünk: jöjj közénk sebesen
Pártfogónk, te, Szentlélek Isten!

Hívó, szerető, remélő,
mint lámpás, fényt hintve eléggő,
Krisztussal másokért élő
tanítványságra te nevelj fel!
Kérünk: jöjj közénk sebesen
Pártfogónk, te, Szentlélek Isten!

Szelíd galambként,
lángnyelvekkel,
szív mélyén zengő üzenettel,

Ige titkát feltáró csodajelben,
Jézust sugárzó szeretetben
kérünk: ó, jöjj közénk sebesen
teremtő Szentlélek Isten!

Nélküled minden halott és ódon,
néped riasztó csontváz,
egyházad vén rom.
Szavaink üresek, életünk meddő,
sötét a jelenünk, s nincs is jövőendő.

Most együtt Jézusnak
engedelmesen
hangzik imádságunk: kér, hív
szüntelen.
Várunk: jöjj közénk sebesen,

kit az Atya ad szívesen,
égi ajándék, drága kincsem,
Krisztust Úrnak valló Szentlélek Isten!

Hivatkozott művek

- Biblia magyarázó jegyzetekkel.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2018.
JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.
KOC SIS Imre 2019. *Bevezetés az Újszövetség könyveibe.* Szent István Társulat, Budapest. (Szent István Kézikönyvek 18.)
PECSUK Ottó (szerk.) 2016. *Bibliaismereti kézikönyv.* Kálvin Kiadó, Budapest.
VEÖR EÖS Imre 1996. *Az újszövetség színgazdagsága.* Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.

■ HEGEDÜS SZILVIA

Pümkösd 2. napja

► ApCsel 10,34.42–48

Befelé forduló egyház – kifelé forduló Szentlélek

Az ünnep jellege

Pümkösdhétfő. A nagyünnepek második napján jellemző módon egy létszám és összetétel szempontjából szűkebb gyülekezet indul el a templomba. Pümkösdkor ez azért is szembeötlő, mert ott feszül a jól látható ellentmondás a maroknyira csökkent közösség és a bibliai történetben leírt Szentlélek adta növekedés között. Másfelől a „hardcore” templomba járók jelenléte lehetőséget ad esetlegesen új teológiai szempontok, más mélységek bejárására, őszinte önvizsgálatra is. Az ünnep üzenete is erre ösztönöz, hiszen pümkösd második napjának fókuszában a pümkösi alaptörténet folytatása áll. Ennek *locus classicusa* a jelen prédikációs alapige. Amint Jánossy Lajos is felhívja a figyelmünket irányadó munkájában: „Míg pümkösdvasárnap a Szentlelket hivatásban

és első gyülekezetei teremtmő hatalmában mutatja meg Isten egyházának életében, addig pümkösd II. ünnepe arra figyelmeztet, hogy a Szentlélek hatása az egyház szolgálata révén mint terjed egyre távolabbra, és mint éri el Isten mindenkit üdvözíteni akaró szeretete a Krisztusról szóló örömhírről Izrael után a pogányságot is.” (JÁNOSSY 2008, 44. o.).

Textusra fókuszálva

A textust megelőző versek történéseit érintőlegesen érdemes az igehallgatók elé tárni, hiszen nem feltétlenül ismerik a Péter apostol és a prozelita Kornéliusz találkozását megelőző eseménysort. Az igeszakasz üzenete viszont csak ezek ismeretében bontakozhat ki.

Ravasz László kommentárjában felhívja a figyelmet arra, hogy Lukács elbeszélési stílusa a 10–11. feje-

zetben megváltozik. Olyan epikus terjedelmességgel írja le Péter és Kornéliusz találkozását az előzményektől az utólagos (ösgyülekezetben történt) beszámolóig, ami „alkalmas kiemelni az eseményben megjelenő világtörténelmi fordulatot” (RAVASZ 1991, 379. o.).

34. vers: Péter számára világossá válik Istennek az a szándéka, hogy a pogányokra is kiterjeszti kegyelmét és a megváltás ajándékát. Hangsúlyoznunk kell, hogy ennek a helyzetnek a létrejöttéig Péternek és társainak egy sor zsidó előírást át kellett hágniuk. A tisztasági előírások értelmében pogány házba hívó izraelita eleve be sem mehett volna. Az az alapfeltételezés, hogy Jézus a saját népéhez jött megváltóul (lásd Mt 15,24), itt Isten nyilvánvaló rendelése alapján meghaladottá vált, és ezzel kezdetét veszi a pogánymisszió története. Ez a határátlépés teljesen új alapokra helyezi a Krisztusban hívők missziós munkáját.

44. vers: A vers tanúsága szerint a Szentlélek munkája nem ismer vallási határokat és társadalmi konvenciókat. A Krisztusról szóló evangélium lebontja a falakat, és kinyitja a keresztény közösség ajtaját a világra.

46–47. vers: A Szentlélek munkája a nyelveken szólásban és a spontán dicsőítésben válik nyilvánvalóvá, amire Péter költői kérdése egyértelmű választ ad, és kimondja a jelen lévő joppéi zsidókeresztyenyekben is megfogalmazódó konklúziót: Isten a pogányokat is meghívta a Krisztust követők közösségébe. Ennek elkerülhetetlen következménye, hogy a tanítvánnyá vált idegeneket meg kell keresztelni.

48. vers: Péter a pogányok megkeresztelésének elrendelésével mintegy teljes értékű tagként emeli be őket az üdvözülők gyülekezetébe. Ennek azzal is hitelt ad, hogy elfogadja tőlük a meghívást, és testvérként marad ott a közösségükben (ROLOFF 2010, 174. o.).

A perikópa megértése

A jelen textus felől nézve a pünkösöd 2. napja nem egyszerűen az egyház születésnapja, amelyen hálaadással emlékezünk a kialakulás időszakára, ha-

nem egy dinamikusan működő egyház képét rajzolja meg előttünk, amelyben a gyülekezeti élet ma sem korlátozódhat a hívek hitéletére és a közösség fenntartásának kérdéseire. A kijelölt ige (és így az ünnep is) rámutat a Szentlélek mobilizáló munkájára, amely nyit a közösség határain kívül élő, Istentől elfordult ember felé, akiben a missziói parancs értelmében meg kell látnunk a keresztény bizonyágtétel fontos célcsoportját. Az ige megértésében segít, ha felidézzük Jézusnak a szélről szóló metaforáját (Jn 3,8), ahol a *ruah Adonaj* sajátosan szuverén (nem emberi elvárásokhoz és vallási előírásokhoz igazodó) működésére utal.

Igehirdetési vázlat

Szél nélkül vitorlázni

Az egyház egyik ősi keresztény szimbóluma a hajó, amely magában hordozza az ide vonatkozó bibliai történetek sokrétű mondanivalóját az özönvíztől a tenger lecsendesítésén át Pál apostol missziói útjainak eseménysoráig. Ezen a hagyománytörténeti íven a hajó azt a biztonságot adó közeget jelképezi, amelyben Isten gondviselő szeretete révén az övéi eljuthatnak céljukhoz és rendeltetésükhöz az élet (és a világ) viharos tengerét átszelve.

Az első gyülekezetekről szóló történeteket olvasva nem tudjuk nem észrevenni a pünkösdi kontrasztot, miszerint a növekvő egyházzal szembe fordított igehirdetést egy lecsökkent méretű gyülekezet hallgatja. Ezt a felismerést tovább súlyosbítja az a tapasztalatunk, hogy gyülekezeteink aktivitása sokféle szempontból visszaesést (jobb esetben stagnálást) mutat, ami nehezen összeegyeztethető a pünkösdi események dinamikájával. Hol van már az az irigylésre méltó egyszerűség és lendület, amivel az első századi keresztény közösségek megalkultak, és az üldöztetés miatti halálos fenyegetéssel dacolva hirdették a világban az evangéliumot? Ma, amikor nemcsak fenyegetettség nélkül, de a világi vezetés által is támogatva szervezhetjük egyházi működésünket, hiába tudunk felmutatni

szofisztikált teológiai megalapozottságot, kiterjedt intézményrendszert, az egyháztagek és az érdeklődők fogyó tendenciája kérlelhetetlenül feltárja azt a relevancia- és identitásválságot, amelyből közösségeink már jó ideje nem tudnak kievickélni.

Ha az egyházat hajóhoz hasonlítottuk, Isten Szentlelke a szél, amely a hajó vitorlájába belekap, és lendületbe hozza, cél felé viszi. Ez jól illeszkedik a Biblia szóhasználatához is, amely a héber *ruah* szót használta Isten Lelkének megnevezésére, ami egyben szelet is jelent. Péter apostol és a pogány Kornéliusz találkozásában megrajzolódik előttünk az a nagyon egyszerű recept, ahogyan a hajó halad, gyorsul. Hívó, Lélektől vezetett keresztények bizonyosságot tesznek mások előtt a minden emberért meghalt és feltámadott Jézus Krisztusról, Isten Fiáról, a világ megváltójáról. A bizonyágtételüket pedig megerősíti a Szentlélek munkája, aki megtérésre, értelmük megváltozására vezeti a hallgatókat, akik örömlükben dicsőítik Istent, és megkeresztelkednek.

Irányba állított vitorlák

Azt mondhatjuk, hogy az egyház ma is ugyan-ezen paradigma mentén működik. De akkor miért nem látjuk a dagadó vitorlákat, az erőteljes növekedést? A Szentlélek szele ma sem lankad, csak talán nem jó irányban áll a vitorlánk.

Ennek a második pünkösdi történetnek a fő üzenete, hogy az egyház működése nem állhat meg a közösség határain belül, hanem bizonyágtételének kifelé, a nem hívó emberek felé is meg kell szólalnia. A keresztény közösség nem válhat egyfajta vallási szolgáltatóvá, ahol a már meglevő egyháztagekora korlátozódik a missziói munka. Ehelyett az egyháztagekornak kell elindulni a nem hívók felé a Krisztusról szóló örömhírral. Azokhoz, akiket méltatlannak érzünk arra, hogy a hitünket megosszuk velük. Akikkel még beszélgetni sem ajánlatos, mert félő, hogy lerántanak majd a maguk gyarló szintjére. Akik reménytelen esetek, mert mindig is pogányok voltak, és ezen semmi sem változtathat. Minek is vetnénk gyöngyöket a disznók elé?

Jézus Krisztus ránk bízta a legnagyobb kin-

cset, az örök élet evangéliumát, amelyet rajtunk keresztül akar eljuttatni minden emberhez, hogy tanítsuk és kereszteljük meg őket. Ez örömteli ki-váltság és felelősség is egyben.

Cserhádi Sándor az ösgyülekezet missziói koncepcióját vizsgálva felidézi Leonhard Goppelt ide vonatkozó tézisét a centripetális és a centrifugális misszióról (CSERHÁTI 2012, 85. o.). Az előbbi az Istenhez közeledő nem hívók megtérését jelentené az Ézs 60,1–3-ban olvasható eszkatologikus képek szellemében. A második az élő egyház missziós működésére utal, ahol a hívók közössége nem önmaga, hanem Jézus Krisztus körül forog, és ennek a forgásnak az lesz a törvényszerű következménye, hogy maga körül szétszórja a keresztény örömet, Jézus világosságát.

Péter apostol Istentől kapott elhívását követve bátran átlépte a kulturális és vallási határokat, amelyek őt a pogányoktól elválasztották, és valami egészen váratlan, örömteli eredmény született. Pogányok és istenhívók között újfajta egység jött létre a Krisztusban. Amikor ezeket a sorokat leírom, immár sokadszorra futnak neki a nagyhatalmak a béketárgyalásnak, de egyre szkeptikusabbak vagyunk ezzel kapcsolatban. Látjuk ugyanis, hogy valójában nem eszmék, hanem hatalmi érdekek mentén tárgyalnak a felek. Ez is megerősíthet minket abban a felismerésben, hogy az igazi egységet emberi eszközökkel nem lehet elérni. Azt csak az Úr Jézus Krisztustól kérhetjük, és benne találhatjuk meg. A világ bábeli zűrzavarában ő az, aki Szentlelke által az Istennel és egymással megbékélt élet közös nyelvére meg tud tanítani minket.

Krisztust Úrnak valló hit

Nem missziói stratégiáról beszélünk, hanem Krisztus követéséről. Jézus áll a középpontban, aki számtalanszor átlépte az előírásokat, hogy megmutassa, itt valójában csak egyetlen törvény létezik: Isten mentő szeretete, amely őbenne testet öltött, és amely a golgotai kereszten vált leginkább érthetővé, „legmegmentőbbé”. Jézust követve odalépünk a bűnöshöz és a méltatlanhoz, mert nem a töké-

letesek, a gazdagok és szépek társaságát keressük. Odamegyünk, mert ő is ezt tenné, és elmondjuk, hogy egyedül Jézusban van a reménységünk, mert ő maga az élet. Akkor a vitorla irányba fordul, és a Lélek szele végre elvégezheti a munkáját. Így születik bennük és erősödik bennünk az, amit pünkösdi énekünk így nevez: a „Krisztust Úrnak valló hit”.

További javaslatok

Lekció

Jn 3,16–21; 1Móz 11,1–9

Ének

EÉ 239; 231

Illusztráció

TÖRTÉNET

A textushoz kapcsolódóan egy meghatározó személyes élményemet hozom ide. Teológusként évenként járunk be börtönökbe missziós szolgálatot végezni egy tapasztaltabb börtönmissziós lelkész vezetésével. Ő a sok rács és biztonsági kapu mögé rejtett kis közösségi helyiségben mindig elmondta, hogy ez a hely a legveszélyesebb a börtönben. A kételkedő/cinikus tekintetek láttán aztán le is ütötte a labdát: „Azért, mert itt most Isten ígéjét

hallgatjátok majd, és az teljesen megváltoztathatja az életeteket...” És volt, hogy tényleg meg is történt a fordulat... Az egyik missziós alkalmon, amikor énekkel, igehirdetéssel bizonyosságot tettünk a tizenöt-húsz megjelent rabnak, döbbenetes dolog történt. Egy igazán félelmetes külsejű, hatalmas, teletetovált testű elítélt elsírta magát. Mindnyájan lefagyunk egy pillanatra, mivel a börtönben szokatlan látvány a könnyes arc (ott mindenkinek erősnek és keménynek kell mutatnia magát). A rabok azonban nem mertek emiatt gúnyolódni vele, mert nyilván ők maguk is félték tőle testi méretei miatt. Akkor finoman megkérdeztük tőle, hogy mi történt. Erre ő elakadó hangon csak ennyit mondott: „Most jöttem rá, hogy elhibáztam az egész eddigi életemet.” Akkor hasított belénk a felismerés: a Szentlélek a börtönben is meg tud érinteni embereket. Nem ismer határokat.

Felhasznált irodalom

CSERHÁTI Sándor 2012. *Az Újszövetség teológiája*. Luther Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. 2., jav. kiad. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

RAVASZ László 1991. *Az Újszövetség magyarázata*. 1. köt. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

ROLOFF, Jürgen 2010. *Die Apostelgeschichte*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (Das Neue Testament Deutsch 5.)

■ SÁGHY BALÁZS

Szentháromság ünnepe

► Róm 11,33–36

A felismerés öröme

A vasárnap jellege

Szentháromság ünnepét több mint ezer éve ünnepli az egyház. Eleinte kérdéses volt, hogy egyáltalán szükséges-e ünnepelni ezt a napot, azon-

ban a Szentháromságról szóló tanítást nem valló vagy elferdítő szekták munkálkodása egyértelművé tette ennek az ünnepnek a teológiai, apológiai jelentőségét. Az egyházi esztendő első felének ünnepsorozata az üdvtörténeti eseményeket ösz-

szefoglaló dogmatikus ünneppel, Szentháromság ünnepével zárul. A liturgikai bevezetés iránymutatásából kiindulva „a Szentháromság titkát megértenünk nem szükséges, imádnunk annál inkább” (HAFENSCHER 2010, 369. o.). Ezen a vasárnapon megérkezünk az üdvtörténeti események felől egy olyan mérföldkőhöz, amely az addigi vasárnapok tartalmából merítve a gyakorló keresztény élet felé irányítja figyelmünket. A vasárnap központi üzenete ezáltal nem lehet más, mint a teremtmő, megváltó, megszentelő Isten imádása.

Amit a textusról tudni kell

A római gyülekezetben Krisztus evangéliumának hirdetése megosztotta a zsidó- és a pogánykeresztényeket, állandó volt közöttük a feszültség. Pál apostol Kr. u. 56-ban írta levelét a római gyülekezetnek azzal a céllal, hogy egységes teológiai látása legyen a kulturális különbségeket hordozó gyülekezetéről, legfőképpen a törvény és az evangélium viszonyáról.

Textusunk önmagában tekintve doxológia, amely lezárja a levél egy nagyobb egységét (9–11. fejezet). Ennek tartalmában Pál apostol rámutat arra, hogy Isten igazsága az ő szuverén döntéseiben is megmutatkozik. Ezáltal az ő döntései mutatkoztak meg az Ószövetség eseménysorában, Izrael népének kiválasztásában és az elesettségéből való felemeltetésben. Jézus Krisztus által mindenki számára elérhető vált Isten kegyelme, így nyitott közös utat a zsidók és a pogányok számára.

William McDonald rámutat arra, hogy ebből következik az, hogy az apostol dicséri Isten bölcsességét, annak kikutathatatlanságát. Pál részletesen kifejtette az előző versekben a megváltás tervét, és bemutatta, hogy Krisztus műve hogyan hozott áldást minden embernek. Érvelése végén ő maga is rácsodálkozik arra, hogy Isten bölcsessége milyen gazdag és kikutathatatlan az ember számára.

Isten ugyanis kijelentette ítéletei és útjai egy részét, hogy az emberek megismerhessék azokat,

de emberileg lehetetlen azokat teljesen kiismerni. Ezt tárja elénk az *anexichniastoi* szó használata is, amely ezenkívül csak az Efezusi levélben fordul elő, és a ’megfoghatatlan’ jelentés mellett úgy is fordítható, hogy valamit ’nem lehet nyomon követni’ (WITMER 2019, 203. o.).

Karner Károly ekképpen foglalja össze a textus tartalmát kommentárjában: „Mindezzel az apostol elérkezett e fejtegetések végére. Amikor végigtekint az eddigi fejezetekben elmondottakon, kiváltképpen pedig az üdvösség csodálatos útján, melyen Isten a zsidókat és a pogányokat egyaránt vezeti, eltelik csodálattal. Kifogyhatatlanul gazdag Isten kegyelme. Mérhetetlen a bölcsessége, mellyel vezeti a népeket, s mindent felhasznál tökéletes céljainak a szolgálatában. Csodálatos az ismerete, a »tudása«, mellyel mindent a saját szolgálatába tud állítani. Mindezt pedig úgy viszi véghez Isten, hogy gondolatai, tervei, céljai messze meghaladnak minden emberi elképzelést.” (KARNER 1942, 86. o.)

A perikópa megértése

Bőven akad teológiai összefüggés e néhány sorban is, csakúgy, mint az egész levélben. Pál apostol doxológiája Szentháromság ünnepén szólal meg az üdvtörténeti események összefoglalójaként. Az apostol arra hívja Krisztus mai gyülekezetét is, hogy csodálkozzunk rá kegyelmére, dicsérve Istent mindazért, amit megtett értünk.

Pál apostol több ószövetségi igevers szavait, gondolatait is használja, amikor megszólaltatja felismerésének örömét. A párhuzamos igehe-lyeket fellapozva gazdag teológiai párhuzamokat találunk, amely az ígéhirdetésre készülés során többoldalú megközelítést adhat számunkra is:

„Bizony, a ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti utaitok nem az én utaim – így szól az Úr. Mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak utaim a ti utaitoknál, és gondolataim a ti gondolataitoknál.” (Ézs 55,8–9)

„Ki mérte meg markával a tenger vizét, ki mér-

te meg arasszal az eget? Ki mérte meg vékával a föld porát, ki tette mérlegre a hegyeket, és mérleg-serpenyőbe a halmokat? Ki irányította az Úr lelkét, ki volt tanácsadója, aki oktatta?” (Ézs 40,12–13)

„Minden az övé az ég alatt.” (Jób 41,3)

„Mert benne teremtetett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónusok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: minden általa és reá nézve teremtetett. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn.” (Kol 1,16–17)

Igehirdetési vázlat

1. Miről is szól Szentháromság ünnepe?

Azt a szót, hogy Szentháromság, hiába keressük a Bibliában, ebben a formájában nem fogjuk megtalálni. Érdekes ünnepe ez az egyházi évnek, hiszen minden más ünnep Jézus életének eseményeihez kapcsolódik, Szentháromság ünnepe pedig az „ünnepes félév” záróünnep. Innentől kezdve is sokat fogjuk hallani, mert erről az ünnepről kapják nevüket az előttünk álló vasárnapok egészen adventig. Szentháromság ünnepe legegyszerűbben megfogalmazva a hitvallás ünnepe. Annak, hogy tudjuk, kiben hiszünk, kinek a nevében gyűlünk össze vasárnapról vasárnapra, kihez imádkozunk. Az ige pedig, amely ma evangélikus templomaink szószékén megszólal, egy örömteli felismerés, Pál apostol szívből jövő gondolatsora. Egy pillanatra elengedi megalapozott, jól átgondolt mondanivalóját, és teret ad az örömeinek. Olyannyira, hogy még a levél soraiban is megörökíti, hogy mi van a szívében, miközben másoknak is hirdeti azt, amit együtt kaptunk Istentől.

2. Emberi határaink beismerése

Pálnak és az apostoloknak minden okuk meglett volna arra, hogy tudásukkal, bölcsességükkel kiemelkedjenek. De nem ezt tették, mert Isten szeretetével különféle módokon találkozáva látták, hogy az ő eszközeinek tárháza kifogyhatatlan.

Zsidónak és pogánynak egyaránt tudtára adja földi és mennyei távlatait. Mi pedig sokszor inkább határt szabnánk Isten kegyelmének is. Vajon van az ő kegyelmének is partvonala, amelynél távolabb már nem érzékelhető? Pál apostol bizonyosságtétele és a Római levél jól felépített mondanivalója éppen arról tesz tanúságot, hogy „mily megfoghatatlanok az ő ítéletei, és mily kikutathatatlanok az ő útjai!”. Éppen ezért leginkább emberi határainkat kell felismernünk, amikor azt gondoljuk, hogy minden irányítás a mi kezünkben van.

Istent nem lehet kiszámítani, mint egy matematikai képletet, kikövetkeztetni, mint egy kísérleti eredményt. Mindig olyankor tapasztalom meg a legjobban Isten élő valóságát, amikor egészen őszintén beszélgetek vele, amikor kezébe adom az életemet, amikor rábízom a sorsomat, hogy legyen úgy, ahogyan ő tervezi. Amikor egyedül őbenne látom a segítséget, a reménységet életemben, akkor tapasztalhatom meg legjobban az Isten jelenlétét; hogy őtőle, őáltala és őreá nézve van minden.

3. Az öröm, amelyet nem vehetnek el tőlünk

A Szentháromság titka az, hogy bár Isten körül annyi a titok a mai napig, mégis megtapasztalható az ő munkája, kegyelme, szeretete. Úgy is mondhatjuk, hogy Isten jelenlétének három megjelenési formáját ismerhetjük meg az Atya–Fiú–Szentlélek személyében. Hasonlóan, mint például ahogyan a víznek is három halmazállapota ismert: ugyanúgy vízről beszélünk akkor is, ha éppen páráként, ivóvízként vagy megszilárdult jégként találkozunk vele. Istenünk úgy döntött, hogy szeretné közelebből megismertetni magát velünk, ezért jött el közénk Krisztusban, majd elküldte Szentlelkét, hogy soha ne érezzük magunkat távol az ő jelenlététől, mindig velünk lehessen.

Ma, a hit megvallásának ünnepén is az a Krisztus lép közel hozzánk, aki halálával legyőzött mindent, ami minket távol tartana Isten szeretetétől. Az a Krisztus, aki minden falat ledöntött a nagy Isten és az esendő ember között. Hozzá tartozunk – és ezt büszkén valljuk –, ezt ünnepel-

jük ma. Okoz-e számunkra ez a felismerés olyan örömet, mint Pál apostolnak?

Aki igazán kapott örömet Jézustól, a bűnbocsánat és a kegyelem örömét, azt attól többé nem lehet elvenni. Értékeinket el lehet lopni, esetleg a jókedvünket is elvehetik emberek, de az Istentől kapott kegyelmet nem. Az Istentől kapott örömet sem lehet elvenni tőlünk, mert az ott él bennünk.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Jn 3,1–15

Énekek

EÉ 247; 251; 253

Imádság

Szentháromság Isten! A világ megteremtéséért, társainkért és szereteteinkért, városainkért és falvainkért, az elhívott egyházért – dicsérünk téged! A szeretetért, amellyel szeretted a Fiút, Jézus Krisztus eljöveteleért, az ő szavaiért, hitéért, jósaágért és erejéért, Jézus haláláért és feltámadásáért – dicsérünk téged! Az igazságért és a vigasztalásért, szeretetedért, ami a szívünkbe töltetett, a Szentlélek életadó munkájáért, a tüzes szavakért, a szelíd fuvallatért – dicsérünk téged! Atya, Fiú, Szentlélek, egy Isten, fogadd el hódolatunkat és dicséretünket itt a földön és egykor a mennyben, ahol majd színről színre látunk! Ámen! (Református énekeskönyv)

Illusztrációk

2025-ben az első egyetemes hitvallás ezerhétszázadik évfordulóját ünnepeljük. Az ökumenikus imahét alkalmával más felekezetű testvéreinkkel közösen emlékezhettünk a 325-ben megfogalma-

zott niceai zsinat eredményeire és közös hitvallásunk tartalmára. Ezen a vasárnapon pedig, amelyen az igében Pál apostol felismerése, az imádságok és az énekek mentén hitünk megvallása áll a középpontban, érdemes megemlíteni mindazt, ami a Krisztusban hívőknek ma is közös alapja.

Egyházunk hitvallási irata, az *Ágostai hitvallás* 1. cikke Istenről megfogalmazza: „...egy isteni lényeg van, amelyet örökkévaló, testetlen, oszthatatlan Istennek neveznek, és valóban az is, végtelen hatalmú, bölcsességű teremője és megtartója mindennek, láthatóknak és láthatatlanoknak; és mégis három egyenlő lényegű és hatalmú: az Atya, a Fiú, és a Szentlélek.”

Részlet Luther igehirdetéséből 1536. június 11. Szentháromság ünnepén, amely Jn 3,1–15 alapján hangzott: „»Ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát.« (Jn 3,3) Az a lényeg, hogy szabaduljunk meg a saját gondolatainktól, saját bölcsességünktől és vélekedésünktől, és inkább hallgassuk buzgón az ígét, mely által Isten a segítségünk nélkül új szívet teremt bennünk, mint ahogyan a magzat is fejlődik édesanyja testében.”

Felhasznált és ajánlott irodalom

- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.
- KARNER Károly 1942. *Isten igazsága. Pál apostol levele a rómaiakhoz*. Keresztény Igazság, Győr.
- LUTHER Márton 2015. *Prédikációk*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest. (Luther válogatott művei 9.)
- MCDONALD, William 1999. *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- STOTT, John 2018. *Pál levele a rómaiakhoz*. Ford. Pásztor Péter. Harmat-KIA, Budapest.
- WITMER, John A. 2019. A Rómaiakhoz írt levél. Ford. Köves Gábor. In: John F. Walwood – Roy B. Zuck (szerk.): *Apostolok cselekedetei – Kolossé*. KIA, Budapest. (A Biblia ismerete kommentársorozat 7.)

■ ROSENBERGERNÉ BABKA ANNA

TARTALOM

Mécses a te igéd

MATISZ JÁNOSNÉ SZÉLL ÉVA: *Istensegíts! (Jóel 1,19–20)* 241

Tanulmányok

A Tanulmányok rovatot

szerkesztette:

Johann Gyula

Gregersen-Labossa György

GREGERSEN-LABOSSA GYÖRGY: *Szemlélődés az ikon előtt. A mindennapi diakóniától az asztaloknál végzett szolgálaton át a szervezett egyházi diakóniáig – teológiai mozaikok* 243

BUDA ANNAMÁRIA: *Az evangélikus diakóniai munka átalakulása a 2. világháború után* 251

ROSTÁNÉ RIEZ ANDREA– JOHANN GYULA: *Spirituális önismeret – Ahol az ég és a föld összeér* 260

Figyelő

DECMANN TIBOR: *Az első „rendes” falu. A lajoskomáromi Agape Szeretetszolgálat* 270

LÁZÁR ZSOLT: *Tessedik öröksége: diakónia és szolgáló szeretet Szarvason Az Ótemplomi Szeretetszolgálat és a gyülekezet kapcsolata* 274

Könyvrecenzió

SEFFER VALENTINA: *Interaktív bepillantás az Isten titkaiba* 278

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

KECZKÓ SZILVIA: *Búcsú Bencéné Szabó Márta evangélikus lelkésztől (1957–2024)* 281

Az igehirdető műhelye

FÜLÖP ATTILA: *Mennybemenetel ünnepe (1Kir 8,22–28)* 283

NAGY DÁNIEL: *Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) (Jer 31,31–34)* 287

HEGEDŰS SZILVIA: *Pünkösöd ünnepe (ApCsel 2,1–13)* 290

SÁGHY BALÁZS: *Pünkösöd 2. napja (ApCsel 10,34.42–48)* 294

ROSENBERGERNÉ BABKA ANNA: *Szentháromság ünnepe (Róm 11,33–36)* 297

